

TC. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Ticaret ve Finansman

**DIŞ TİCARET VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ
İLİŞKİSİ: OECD ÜLKELERİ PANEL ANALİZİ**

Osman Burak GÖZLÜ
ORCID: 0009-0005-6802-816X

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Tayfur AKCAN
ORCID: 0000-0001-8210-7327

Konya – 2026

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tez Jüri Üyeleri

Öğrencinin	Adı Soyadı	Osman Burak GÖZLÜ
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası Ticaret ve Finansman
	Programı	Uluslararası Ticaret ve Finansman
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet Tayfur AKCAN
	Tezin Adı	DIŞ TİCARET VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ İLİŞKİSİ: OECD ÜLKELERİ PANEL ANALİZİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Dış Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlişkisi: OECD Ülkeleri Panel Analizi başlıklı bu çalışma 16/06/2026 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora / Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler	
	Unvanı	Adı ve Soyadı
1	Prof. Dr.	Ahmet Tayfur AKCAN
2	Prof. Dr.	Uğur ADIGÜZEL
3	Dr. Öğr. Üyesi	Ali Rauf KARATAŞ
4	Dr. Öğr. Üyesi	Mustafa YILMAZ
5	Dr. Öğr. Üyesi	Uğur ERDOĞAN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Osman Burak GÖZLÜ
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası Ticaret ve Finansman
	Programı	Uluslararası Ticaret ve Finansman
	Tezin Adı	DIŞ TİCARET VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ İLİŞKİSİ: OECD ÜLKELERİ PANEL ANALİZİ

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

TEŞEKKÜR

Uluslararası Ticaret lisans dönemine başladığımdan bugüne kadar bana bu mesleği sevdiren, bilgi ve tecrübelerini paylaşan, her konuda destek olan kıymetli tez danışmanım *Sayın Ahmet Tayfur Akcan* hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Osman Burak GÖZLÜ

Haziran 2026

İçindekiler

I. TEŞEKKÜR	i
Tablolar Listesi	vii
ÖZET	1
1. BÖLÜM	4
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI, DIŞ TİCARET TEORİK BİLGİLERİ	4
GİRİŞ (Birinci Bölüm)	4
1.1. Araştırma Konusu ve Problemi	5
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.2.1. Araştırma konusuyla ilgili kuramsal çerçeve ve konuyla ilgili belli başlı araştırmalar ..	6
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Yöntemi	8
1.5. OECD Üye Ülkeleri Hakkında Genel Bilgiler	8
1.5.1. OECD'nin amacı	8
1.5.2. OECD üye ülkeler	9
1.5.3. OECD'ye katılım	10
1.6. OECD'nin Yapısı	10
1.6.1. Konsey	10
1.6.2. Esaslı Komiteler	10
1.6.3. Sekreteryaya	10
1.7. Türkiye'nin OECD ile İlişkisi	11
1.8. OECD Ülkelerinin Temel Ekonomik Göstergeleri	11
1.9. OECD'nin Dünya Ekonomisine Etkisi	12
1.10. İthalat Kavramı ve Tanımı	12
1.10.1. İthalatın genel tanımı	12
1.10.2. Ekonomik Açıdan İthalat Kavramı	13
1.10.3. Uluslararası Ticaret Literatüründe İthalatın Yeri	13
1.10.4. Gümrük Mevzuatına Göre İthalatın Tanımı	14
1.11. İthalatın Tarihsel Gelişimi	15
1.11.1. Dünya ticaretinde ithalatın gelişimi	15
1.11.2. Türkiye'de ithalatın tarihsel seyri	15

1.11.3.	Küreselleşmenin ithalata etkisi	16
1.12.	İthalat Türleri	17
1.12.1.	Serbest ithalat	17
1.12.2.	Geçici ithalat.....	17
1.12.3.	Bedelli ithalat.....	18
1.12.4.	Bedelsiz ithalat	18
1.12.5.	Ticari ithalat.....	18
1.12.6.	Nihai Tüketim Amaçlı İthalat	19
1.12.7.	Ara malı ithalatı	19
1.12.8.	Yatırım malları ithalatı.....	19
1.13.	Türkiye’de İthalat Politikaları ve Mevzuat	19
1.13.1.	İthalat rejimi	19
1.13.2.	Gümrük kanunu	20
1.13.3.	Dış ticaret düzenlemeleri	20
1.13.4.	Kota ve tarife uygulamaları	21
1.14.	İhracat Kavramı ve Tanımı	21
1.14.1.	İhracatın genel tanımı.....	21
1.14.2.	Uluslararası Ticaret Literatüründe İhracat	21
1.14.3.	Ekonomik açıdan ihracatın tanımı:	22
1.15.	İhracatın Tarihsel Gelişimi.....	22
1.15.1.	Geleneksek ticaret döneminde ihracat	22
1.16.	İhracatın Temel Özellikleri	22
1.16.1.	Döviz kazandırıcı faaliyet olması.....	22
1.16.2.	Uluslararası rekabet unsuru taşıması:	23
1.16.3.	Üretim ve dış talep ilişkisi	23
1.16.4.	Makroekonomik göstergelerle bağlantısı	23
1.16.5.	Teknoloji, Ar-Ge katma değer boyutu	24
1.17.	İhracat Türleri.....	24
1.17.1.	Doğrudan ihracat	24
1.17.2.	Dolaylı ihracat	24
1.17.3.	Konsinye ihracat.....	25
1.17.4.	Bedelsiz ihracat	25
1.17.5.	Geçici ihracat.....	26

1.17.6.	Kayda bağılı ihracat.....	26
1.17.7.	Serbest bölgede yapılan ihracat	26
1.18.	İhracatı Etkileyen Faktörler.....	27
1.18.1.	Döviz kuru	27
1.18.2.	Enflasyon	27
1.18.3.	Faiz oranları.....	28
1.18.4.	Üretim kapasitesi	28
1.18.5.	Dış talep.....	28
1.18.6.	Ticaret politikaları	28
1.18.7.	Politik istikrar	29
1.18.8.	Küresel ekonomik krizler	29
1.18.9.	Teknolojik gelişmeler.....	29
1.19.	Ülkelerin Kalkınmasında İhracatın Rolü	29
1.19.1.	İhracata dayalı büyüme modeli	29
1.19.2.	Gelişmekte olan ülkelerde ihracat	30
1.19.3.	OECD ülkelerinde ihracat performansı.....	30
1.20.	Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Tanımı	30
1.20.1.	Sürdürülebilirlik kavramı	30
1.20.2.	Kalkınma kavramı	31
1.20.3.	Sürdürülebilir kalkınma kavramı	31
1.20.4.	Brundtland sonrası kavramsal dönüşüm	32
1.21.	Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi.....	32
1.21.1.	Çevresel farkındalığın ortaya çıkışı	32
1.21.2.	Stockholm konferansı.....	33
1.21.3.	Brundtland raporu	33
1.21.4.	Rio zirvesi	34
1.21.5.	Johannesburg zirvesi	34
1.21.6.	Paris anlaşması	35
1.21.7.	2030 Sürdürülebilir kalkınma gündemi	35
1.22.	Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Boyutları	36
1.22.1.	Ekonomik boyut	36
1.22.2.	Sosyal boyut	36
1.22.3.	Çevresel boyut.....	37

1.23.	OECD Ülkelerinde Sürdürülebilir Kalkınma	37
1.23.1.	OECD’de sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı	37
1.23.2.	OECD ülkelerinde sürdürülebilir kalkınma performansı	38
1.23.3.	OECD’de çevresel sürdürülebilirlik politikaları	38
1.23.4.	OECD ülkelerinde sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik göstergeleri	39
1.24.	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	39
1.24.1.	Yoksulluğa son	39
1.24.2.	Açlığa son	40
1.24.3.	Sağlıklı ve kaliteli yaşam	41
1.24.4.	Nitelikli eğitim	42
1.24.5.	Toplumsal cinsiyet eşitliği	43
1.24.6.	Temiz su ve sanitasyon	44
1.24.7.	Erişilebilir ve temiz enerji	45
1.24.8.	İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme	45
1.24.9.	Sanayi, yenilikçilik ve altyapı	46
1.24.10.	Eşitsizliklerin azaltılması	47
1.24.11.	Eşitsizliklerin azaltılması	48
1.24.12.	Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar	49
1.24.13.	Sorumlu üretim ve tüketim	50
1.24.14.	İklim eylemi	51
1.24.15.	Sudaki Yaşam	52
1.24.16.	Karasal yaşam	53
1.24.17.	Barış, adalet ve güçlü kurumlar	54
1.24.18.	Amaçlar için ortaklıklar	55
2.	BÖLÜM	56
2.1.	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve OECD İlişkisi	56
2.2.	Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Yönleri	58
2.3.	OECD Ülkelerinde Dış Ticaretin Görünümü	60
2.4.	OECD Ülkelerinde İthalat ve İhracat Eğilimleri	62
3.	BÖLÜM	65
3.1.	Yöntem	65
3.2.	Araştırma Yöntemi	65
3.3.	Veri Toplama	65

3.4.	Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	65
3.5.	Eğim Katsayıları Homojenliği Testi.....	65
3.6.	Panel Birim Kök Testi	66
3.7.	Panel Nedensellik Testi	66
4.	BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER	86
KAYNAKÇA		89

Tablolar Listesi

Tablo1. OECD Üye Ülkeler Kronolojik Sıralaması	9
Tablo 2. OECD Üye Ülkeler Kronolojik Sıralaması (Devam)	10
Tablo 3. Değişkenlerin Açıklamaları	66
Tablo 4. Tanımlayıcı İstatistikler (lnS)	66
Tablo 5. Tanımlayıcı İstatistikler (lnS) (Devam)	68
Tablo 6. Tanımlayıcı İstatistikler (lnS) (Devam)	69
Tablo 7. Tanımlayıcı İstatistikler (lnX)	70
Tablo 8. Tanımlayıcı İstatistikler (lnX) (Devam)	71
Tablo 9. Tanımlayıcı İstatistikler (lnX) (Devam)	72
Tablo 10. Tanımlayıcı İstatistikler (lnM)	73
Tablo 11. Tanımlayıcı İstatistikler (lnM) (Devam)	74
Tablo 12. Tanımlayıcı İstatistikler (lnM) (Devam)	75
Tablo 13. Eğitim Katsayıları ve Homojenite Testi	76
Tablo 14. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları	77
Tablo 15. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)	78
Tablo 16. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)	78
Tablo 17. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)	79
Tablo 18. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)	79
Tablo 19. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)	80
Tablo 20. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (Sürdürülebilirlik – İhracat)	
Tablo 21. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (Sürdürülebilirlik – İthalat)	81
Tablo 22. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (İhracat - Sürdürülebilirlik)	83
Tablo 23. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (İthalat - Sürdürülebilirlik)	84

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası Ticaret ve Finansman
Yüksek Lisans Tezi

DIŞ TİCARET VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ İLİŞKİSİ: OECD ÜLKELERİ PANEL ANALİZİ

Osman Burak GÖZLÜ

Bu araştırmanın amacı, OECD üye ülkeleri için sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve dış ticaret arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada kullanılan değişkenler 2000 – 2024 yılları arasındaki veriler aracılığı ile belirlenmiştir. Bu veriler Dünya Bankası'ndan ve resmi internet sitelerinden alınmıştır. Ülkeler arasındaki ticaret hacmi, küreselleşmenin bir sonucu olarak dış ticaretin hem sürdürülebilir kalkınma hedefleri hem de ekonomik büyüme ve kalkınma açısından değerlendirilmesi gerektiğini göstermiştir. Bu kapsamda çalışma, OECD üyesi ülkelerde dış ticaret (ithalat ve ihracat) ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmaktadır.

Araştırmanın sonucuna Panel Fourier TY Nedensellik testi kullanılarak ulaşılmıştır. Analiz kapsamında öncelikle OECD üye ülkeler ve değişkenler arasındaki yapısal özellikleri belirlemek için Yatay Kesit Bağımlılığı Testi ve Eğim Katsayıları Homojenlik Testi uygulandı. Daha sonrasında da Panel Birim Kök Testi ile değişkenlerin durağanlık durumu incelendi ve son aşamada ilgili değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Panel Fourier TY Nedensellik Testi kullanılacak incelenmiştir.

Yapılan bu testlerde elde edilen sonuçlar incelendiği zaman, sürdürülebilirlik ile dış ticaret (ithalat ve ihracat) değişkenleri arasındaki ilişkilerin her OECD üyesi ülkelerde farklılık gösterdiği görülmektedir. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi incelendiğinde OECD üyesi ülkelerin hem ekonomik hem de ticari açıdan birbirlerinden etkilendiği görülmektedir. Homojenlik Testi açısından, ülkeler arasındaki yapısal farklılıklardan dolayı her ülkenin dış ticaret ve sürdürülebilirlik ilişkisini aynı şekilde değerlendirmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Nedensellik Testine göre de bazı ülkelerde sürdürülebilirlikten ithalata ve ihracata doğru nedensellik ilişkisi varken, bazı ülkelerde de ihracattan ve özellikle ithalattan sürdürülebilirliğe doğru bir nedensellik olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile dış ticaret (ithalat ve ihracat) arasındaki ilişkinin OECD üyesi ülkeler arasında farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, birçok ülkede ithalatın sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin daha belirgin olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, dış ticaret politikalarının hem ekonomik büyüme ve kalkınmaya hem de sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun bir şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmanın, OECD üyesi ülkeler arasında sürdürülebilir kalkınma ve dış ticaret arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Panel Fourier TY Nedensellik Testi kullanılması nedeniyle literatüre katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, İthalat, İhracat, OECD, Panel Fourier TY Nedensellik Testi.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Social Sciences
International Trade and Finance
Master Thesis

THE RELATIONSHIP BETWEEN FOREIGN TRADE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: A PANEL ANALYSIS OF OECD COUNTRIES

Osman Burak GÖZLÜ

The aim of this study is to examine the relationship between Sustainable Development Goals and Foreign Trade for OECD member countries. The variables used in the study were determined through data covering the period between 2000 and 2024. These data were obtained from the World bank and official websites. The increasing trade volume among countries, as a result of globalization, indicates that foreign trade should be evaluated not only in terms of economic growth and development but also in terms of Sustainable Development Goals. In this context, the study aims to reveal the relationship between foreign trade, represented by imports and exports, and sustainability in OECD member countries.

The result of the study was obtained by using the Panel Fourier Toda-Yamamoto (TY) Causality Test. Within the scope of the analysis, the Cross-Sectional Dependence Test and the Slope Homogeneity Test were first applied in order to determine the structural characteristics among OECD member countries and the variables. Afterwards, the stationarity of the variables was examined through the Panel Unit Root Test. In the final stage, the causality relationship among the relevant variables was analyzed using the Panel Fourier (TY) Causality Test.

When the findings obtained from these tests are examined, it is observed that the relationship between sustainability and foreign trade variables, namely imports and exports, differs across OECD member countries. The results of the Cross-Sectional Dependence Test show that OECD member countries are affected by one another both economically and commercially. In terms of the Homogeneity Test, the findings indicate that due to structural differences among countries, it is not possible to evaluate the relationship between foreign trade and sustainability in the same way for each country. According to the Causality Test results, while there is a causality relationship from sustainability to imports and exports in some countries, there is a causality relationship from exports and especially from imports to sustainability in others.

In this context, it has been revealed that the relationship between Sustainable Development Goals and foreign trade, represented by imports and exports, differs among OECD member countries. These findings show that the effect of imports on sustainability is more significant in many countries. Accordingly, it is concluded that foreign trade policies should be arranged in a way that is compatible with both economic growth and development and Sustainable Development Goals. This study is expected to contribute to the literature since it examines the relationship between sustainable development and foreign trade among OECD member countries by using the Panel Fourier TY Causality Test.

Keywords: Sustainable Development Goals, Foreign Trade, Import, Export, OECD Countries.

1. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI, DIŞ TİCARET TEORİK BİLGİLERİ

GİRİŞ (Birinci Bölüm)

Uluslararası ticaretin günümüzdeki önemi gün geçtikçe artmaktadır. Her ülke ihracat oranlarını artırmayı hedeflemektedir. Ülkeler, ekonomik karnelerinde ve ülke ekonomisi için gerekli göstergeleri yaparken dış ticaret açıklarının mümkün olduğu kadar az olmasını amaçlamaktadır. Bu oranlardaki artışın ya da azalışın sadece çok satış yapmakla veya ithal girdi oranlarının azaltılmasıyla mümkün olmamasıyla birlikte çevresel faktörler, doğal kaynakların doğru kullanımı, çevresel bozulmaların önüne geçilmesi gibi faktörler bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahip olduğu gibi bu orana da etki etmektedir (Değirmenci ve Cihan, 2026). Ülkeler arası yapılan ithalat ve ihracatlar, ekonomik büyüme ve kalkınma, stratejik pazar ve hedef alıcı imkanlarının olanak sağlamasına ve ülkeler arası ticari ilişkilerin büyümesine imkan kılarak refah düzeyindeki artışa katkıda bulunmaktadır (Pelit, İ, 2023). Her ülkenin ithalat ve ihracatlarda devlet tarafından sunulmuş olan destekler, vergi muafiyetleri, gümrük kapılarında giriş ve çıkışlarda kolaylıklar gibi olanakları bulunmaktadır. Bu imkân ve olanaklarda ülkemiz için örnek verecek olursak, ithalatlarda kullanılan dahilde işleme rejimini örnek olarak gösterebiliriz. Türkiye, 1980 yılından sonra ihracatın artırılması için çeşitli stratejilere gidildi fakat bu stratejiler bu dönemde cari açığın sürekli artmasına sebep olmuştur (Altay ve Bilici, 2026).

Yukarıda da bahsedildiği gibi, uluslararası ticaretin sadece üretim gücüne, hammadde kapasitesine bağlı olmadığını aynı zamanda çevresel faktörlerin ve ülkelerin coğrafi konumlarıyla da ilgisinin olduğu konu akademik çalışmaların çoğunda belirtilmektedir. Bundan dolayı literatürde sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve dış ticaretin arasında nasıl bir ilişkinin olduğuna dair çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin dış ticaret etkisinden örnek verecek olursak çevreye duyarlı mal ve hizmetlerin talebindeki artışından bahsedebiliriz (Gülbaşı, 2025a). Bir ülke dış ticarete başarı göstermesini istemesinin sebeplerinden bir tanesi de ekonomik kalkınmalarının güçlü olduğu göstermek istemelerindendir fakat bu kalkınmanın bir sürekliliği olması ve bu sürekliliğin de bir devamının olması gerekmektedir (Sefa Özbek, 2024). Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin dış ticarete

olumlu etkilerinin olduğu gibi, uluslararası ticarete de üretim etkinliğini ve teknoloji transferinin artırılarak bu hedeflerin ulaşılmasında büyük katkısı bulunmaktadır (Chen vd., 2025). Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin dış ticarete etkisinin dışındaki asıl ana amacı 2030 yılına kadar herkes için barış ve refahı sağlamak olup küresel problemlere çözüm bulmaktır (Zreik, 2024).

Bu araştırmanın amacı, dış ticaret ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini OECD üye ülkeleri için panel veri analizi kullanarak aralarındaki ilişkiyi test etmektir. Literatürde OECD ülkeleri için ele alınan sektörlerdeki dış ticaret oranları ile ilgili yapılan araştırmalar yukarı da belirtildiği gibi kısıtlı kalmış olup, bu çalışmanın literatürdeki bu boşluğu dolduracağı öngörülmektedir.

1.1.Araştırma Konusu ve Problemi

Birleşmiş Milletler üye ülkeleri tarafından belirlenmiş olan bu 17 adet sürdürülebilir kalkınma hedefleri 2030 yılına kadar dünyada refahı sağlamak ve çevresel düzeni daha da iyi bir şekle sokmayı amaçlayan toplumsal bir çağrıdır. Ekonomik kalkınma ve dış ticarete de etkisi olan bu çağrının en önemli unsurlarından birisi sürdürülebilir bir dış ticaretin oluşturulmasıdır (Akkuş, 2019). Üye ülkeler bu hedeflerin tamamına 2030 yılına kadar ulaşmak için politik ve ekonomik faktörlerin etkisiyle olumlu veya olumsuz sonuçlarla karşılaşabilirler. Belirtilen tüm bu 17 ana hedefin getirmiş olduğu tüm süreçlerin tüm Birleşmiş Milletler açık ve şeffaf bir şekilde beyan edileceğini kabul etmiştir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları | Türkiye’de Birleşmiş Milletler, 2025). Bu araştırmanın konusu, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin tamamının OECD üye ülkeler bazında ithalatlarının ve ihracatlarının nasıl bir şekilde etkilendiğini literatüre sunmaktır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, belirtilen 17 adet sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin OECD üye ülkeleri bazında dış ticaret ile ilişkilerini incelemektir. Konu ile ilgili literatür tarandığı zaman ilgili çalışmaların yayımlandığı fakat birtakım eksikliklerin bulunduğu belirlenmiştir. Literatürde bulunan ilgili çalışmalar incelendiğinde kullanılan değişkenlerden elde edilen sonuçların uzun vadeye yönelik olumlu veya olumsuz bir yönde bir sonuç göstermesi zayıf kalmıştır.

1.2.1. Araştırma konusuyla ilgili kuramsal çerçeve ve konuyla ilgili belli başlı araştırmalar

Cima ve Esty, (2024) Bu çalışma, önerilen reform paketinin Dünya Ticaret Örgütü'nün belirlemiş olduğu sübvansiyon kurallarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile yeniden şekillendirilmesinin gerektiğini vurgulamıştır. Çalışma incelendiğinde bu yaklaşımın aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran Marakeş Anlaşması'nda bulunan sürdürülebilir kalkınma ve yetki amaçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Belloumi ve Alshehry, (2020) Bu çalışma, Arabistan'da bulunan ticari açığın sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu çalışmadaki bulgulara göre sürdürülebilir kalkınmanın iki göstergesi olan çevresel kalite ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak bahsedilen bu ticari açığın son 14 yıl içerisinde sürdürülebilir kalkınmanın bozulmasında etkisinin olacağını göstermektedir.

Gülbaşı, (2025b) Bu çalışmada, dış ticaretin çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri incelemekte olup ekonomik bir denge kurulmasının önemini vurgulamaktadır. Çalışma, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde olduğu gibi çevre dostu politikaların dış ticarete nasıl aktif bir şekilde uygulanabileceği konusunda öneriler sunmaktadır.

Yildiz, (2025) Bu çalışmada, yenilenebilir enerjinin ve ekonomi prensiplerinin Türkiye'nin dış ticaretine olan etkisini araştırmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde yenilenebilir enerjiye güçlü bir şekilde vurgu yapılmaktadır. Araştırmanın sonucunda yenilenebilir enerjinin Türkiye'nin dış ticaretine olumlu yönde katkısı olduğu görülmüştür.

Benli ve Gökaydin, (2025) Bu çalışmada, yenilenebilir enerjinin 1987-2023 dönemi arasında Türkiye'nin ihracatı ve ithalatı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Kullanılan ilgili değişkenler Yönlendirilmiş Döngüsüz Graflar metodu kullanılarak incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda da Türkiye'nin dış ticaret dengesine dolaylı fakat önemli etkilerinin olduğuna ulaşılmıştır.

Günbegi, (2025) Bu çalışmada, Türkiye ekonomisindeki finansal büyüme ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkinin sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu inceleme yapılırken kullanılan değişkenler hem uzun dönem hem de kısa dönemdeki incelemeler ARDL sınır testi analizi ile yapılmıştır. Bu analiz yönetime ek olarak Bounds testi de yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda Türkiye'de kısa ve uzun vadeli büyüme hedefleri hem ekonomik hem de çevresel ve

toplumsal sürdürülebilirlik açısından bütüncül bir yaklaşımla planlanması gerektiği ortaya koymuştur.

Ab, (2025) Bu çalışmada, etkili bir ticari emisyon sistemi modeli önerisinin Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda göstermeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmada kullanılan analiz yöntemi kümeleme analizi yöntemi olmuştur. Gerçekleştirilen analizler sonucunda ise kısa vadede kurumsal ve yasal altyapının güçlendirilmesini, orta vadede bu sistemin tam ölçekli uygulamaya geçirilmesini ve uzun vadede piyasa derinlik oranının artırılmasını öngören bir geçiş stratejisi önermektedir.

Huang, (2024) Bu çalışma, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerdeki hizmet ticaretinin nasıl ilerlediğini ve Paris Anlaşması'nın iklim hedeflerine ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasındaki potansiyel etkileşimini incelemektedir. Bu makalenin sonucunda, hizmet ticaretinin küresel ticaret kaynaklı katma değerın %44,4'ünü oluşturmalarına rağmen karbondioksit emisyonlarının yalnızca %14,7'sini oluşturduğunu göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin hizmet ihracatındaki artışı, küresel atmosfer sıcaklığının %0,05 santigrat dereceden az artmasına neden olsa dahi, karbon emisyonları üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak, politika yapıcılara ekonomik toparlanma, eşitsizliğin azaltılması, iklim değişikliği ile mücadelede sürdürülebilir kalkınma hedeflerine destekleme konusunda yardımcı olabilir.

Jiménez-Almazán vd., (2020) Bu çalışmada, dış ticaret ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilgili terimlere odaklanan bilimsel araştırma literatürünü incelemektedir. Web Of Science veri tabanı kullanılarak biyometrik bir analiz yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre terimlerin birbirlerine yakın olmalarına rağmen zıt özelliklere de sahip olduklarını göstermektedir.

Sudsawasd vd., (2020) Bu çalışmada, Tayland'ın sürdürülebilir kalkınma hedeflerini doğru bir şekilde uygularsa yapmış olduğu dış ticaretin olumlu olup olmayacağı incelenmiştir. 1990-2014 dönemleri arasındaki dış ticaret verileri dikkate alınmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, Tayland'ın dış ticaretteki başarısı en az üç adet sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ülke bazında başarmış olacağı yönündedir.

1.3.Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, uluslararası ticaretin (ithalat ve ihracat) OECD üye ülkeleri bazında sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasındaki ilişkinin Panel Veri Analizi yöntemiyle incelenecektir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, literatürde konu ile ilgili birçok akademik çalışma bulunmasına rağmen bu çalışmalarda kullanılmış olan değişkenlerin uzun vadede net bir sonuç göstermediği ve özellikle OECD üye ülkeleri bazında Panel Veri Analizi yöntemi kullanılarak yapılan bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu araştırmanın önemi, çalışma sonunda elde edilecek olan sonuçların literatürdeki boşluğa ışık tutması öngörülmektedir.

1.4.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin OECD üye ülkeler bazında uluslararası ticaretinde (ithalat ve ihracat) nasıl bir ilişkinin olduğu Yatay Kesit Bağımlılığı Testi, Eğitim Katsayıları Homojenliği Testi, Panel Birim Kök testi ve Panel Nedensellik Testi yardımlarıyla incelenmeye çalışılacaktır. Bu analizlerin sonucunun literatürde ilgili konu için bulunan boşluğa ışık tutması öngörülmektedir.

1.5.OECD Üye Ülkeleri Hakkında Genel Bilgiler

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılan Batı yakası Avrupa'nın yeniden faaliyete geçirilmesi ve inşasından dolayı ortaya çıkarılan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), o vakitlerde Kanada'nın ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bulunmuş olduğu finansal yardımların takibini yapmak ve yapılan bu finansal yardımların dağıtımında yardımcı olmak amacıyla 30 Eylül 1961 yılında kurulan ve Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (OEEC) görevini daha geniş kapsamlı olarak üstlenen bir üye ülkeler topluluğudur (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) / T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). OECD'nin genel sekreterliği görevini Mathias Cormann 1 Haziran 2021'den beri üstlenmektedir.

1.5.1. OECD'nin amacı

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) toplam güncel üye ülke sayısı 38'dir. Asıl amaçlarını sıralayacak olursak, dünyada yaşayan tüm insanların ekonomik ve sosyal ferah düzeylerini artırmak, üye ülkeler arasındaki ticari ilişkiyi

çoğaltmak, sürdürülebilir politikalar geliştirmekle birlikte örgütün resmi sloganı “Daha iyi yaşamlar için daha iyi politikalar” şeklindedir (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

1.5.2. OECD üye ülkeler

OECD’de toplam 38 üye bulunmaktadır. Türkiye, bu örgütün kurucu ülkelerinden olup kronolojik sıralaması aşağıdaki şekilde belirtilmiştir. (Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) / T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022; The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026)

Tablo1. OECD Üye Ülkeler Kronolojik Sıralaması

Sıra	Ülke	OECD’ye Giriş Tarihi
1	Avusturya	30 Eylül 1961
2	Belçika	30 Eylül 1961
3	Kanada	30 Eylül 1961
4	Danimarka	30 Eylül 1961
5	Fransa	30 Eylül 1961
6	Almanya	30 Eylül 1961
7	Yunanistan	30 Eylül 1961
8	İzlanda	30 Eylül 1961
9	İrlanda	30 Eylül 1961
10	Norveç	30 Eylül 1961
11	Portekiz	30 Eylül 1961
12	İspanya	30 Eylül 1961
13	İsveç	30 Eylül 1961
14	İsviçre	30 Eylül 1961
15	Türkiye	30 Eylül 1961
16	Birleşik Krallık	30 Eylül 1961
17	Amerika Birleşik Devletleri	30 Eylül 1961
18	Hollanda	13 Kasım 1961
19	Lüksemburg	7 Aralık 1961
20	İtalya	29 Mart 1962
21	Japonya	28 Nisan 1964
22	Finlandiya	28 Ocak 1969
23	Avustralya	7 Haziran 1971
24	Yeni Zelanda	29 Mayıs 1973
25	Meksika	18 Mayıs 1994
26	Çekya	21 Aralık 1995
27	Macaristan	7 Mayıs 1996
28	Polonya	22 Kasım 1996
29	Güney Kore	12 Aralık 1996
30	Slovakya	14 Aralık 2000
31	Şili	7 Mayıs 2010
32	Slovenya	21 Temmuz 2010

Tablo 2. OECD Üye Ülkeler Kronolojik Sıralaması (Devam)

33	İsrail	7 Eylül 2010
34	Estonya	9 Aralık 2010
35	Letonya	1 Temmuz 2016
36	Litvanya	5 Temmuz 2018
37	Kolombiya	28 Nisan 2020
38	Kosta Rika	25 Mayıs 2021

1.5.3. OECD'ye katılım

OECD'ye katılım sağlayabilmek için ilgili talep OECD'ye aktarıldıktan sonra ilgili konsey katılım görüşmelerinin başlatılıp başlatılmayacağı ile ilgili karar verir ve daha sonrasında da katılım sağlayan ülkeye üyelik için gerekli şartlar, koşulları ve sürecin nasıl ilerlediğine dair bir bildiri iletilir ve ilgili konsey tarafından işlem takip edilir (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

1.6. OECD'nin Yapısı

1.6.1. Konsey

OECD'de verilen tüm kararların oy yöntemiyle alındığı ve bu süreçte Genel Sekreteri'nin başkanlığı altında, Avrupa Birliği'nin daimi temsilci düzeyinde temsil ettiği ve üye ülkelerin de bulunduğu genel karar alma organıdır. (Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) / T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Konsey'de yapılan oylamalar ve toplantılar genellikle örgütün stratejik yönünü ve çalışmalarını belli etme amaçlıdır (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

1.6.2. Esaslı Komiteler

Sayısı yaklaşık 300'den fazla olan yetkili kuruluşlar, (akademiden, uzman iş insanlarından, sivil toplum kurumlarından) önemli politika sorunlarına çözüm odaklı yaklaşımla birlikte çözüm önerileri sunuyor ve politika başarılarını değerlendirmektedirler (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

1.6.3. Sekreteryä

Genel Sekreter Mathias Cormann'ın öncülüğünde 3.500'ten fazla çalışanıyla birlikte OECD ile ilgili çalışmalarını Paris'teki genel merkezlerinden yürütmektedirler.

1.7. Türkiye'nin OECD ile İlişkisi

Türkiye, OECD'nin kurucu ülkelerinden olup, yatırım, vergilendirme, rekabet, istihdam sağlama, tarım, istatistik, çevre, turizm, bölgesel kalkınma gibi çalışmalara iştirak etmekle birlikte, OECD'nin İstanbul'daki Genel Merkezi 2021 yılının Ocak ayında açılmış olup 2023 yılında da resmi açılış gerçekleştirilerek önemli konular burada da istişare edilmektedir (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

1.8.OECD Ülkelerinin Temel Ekonomik Göstergeleri

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), ekonominin büyük bir kısmının tamamını oluşturan gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin bulunmuş olduğu grup olduğundan dolayı ülkeler arasındaki performansın ölçülebilirliği açısından başlıca enflasyon, işsizlik, GSYH büyüme oranı, dış ticaret ve istihdam oranları ele alınmaktadır (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

Literatürde geçen başlıca OECD ülkelerinin temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki gibidir:

- Ekonomik Büyüme (GSYİH)
- Enflasyon Oranları
- İstihdam Oranları
- Kişi Başına Düşen Milli Gelir
- İhracat ve İthalat Haddi (Altay Topcu, 2017)

Literatürde, OECD üye ülkelerin ekonomik yapısının nasıl olduğuna dair yapılan incelemeler mevcuttur. Özellikle en çok bahsedilen ve üzerine en çok araştırılma yapılmışın olan ekonomik gösterge kamu harcamaları olarak geçmektedir. Kamu harcamalarının bir ülkenin ekonomik ve refah düzeyine etkisinin oldukça büyük olmasıyla birlikte OECD üye ülkeleri çoğunlukla gelişmiş bir ekonomileri bulunmalarına rağmen bu durum Türkiye'deki kamu harcamaları ve ekonomik gelişimleri farklı dinamikleri göstermektedir (Varnalı, 2024).

1.9. OECD'nin Dünya Ekonomisine Etkisi

Tüm dünya genelinde hemen hemen her ülkenin belirli dönemlerinde krizler bulunmaktadır. Bahsedilen bu krizler hem ekonomik yönden hem de sağlık açısından örneklemeleri mevcuttur. Bunlara ülkemiz üzerinden örnek verecek olursak 2001 krizini ekonomik kriz, Korona Virüs pandemisini de sağlık krizi olarak tanımlayabiliriz. Bu kriz ortamlarında her ülke kendi tedbirini almış olmalarına rağmen bazı durumlarda alınan bu tedbirler yeterli ve oluşabilecek herhangi bir krizin önüne geçmesinde yeterli kalamayabilirler.

Bir kriz yaşanıldığı zaman bunun etkisi sadece tek bir ülkede kalmaz. Ülkenin diğer ülkelerde yapmış olduğu ticareti de etkileyebilmektedir. Bunun sebeplerinden birisi de küreselleşmeden kaynaklıdır. Teknolojinin, internetin ve yapay zeka sistemlerinin de günümüzde gelmiş olduğu nokta da küreselleşme açısından oldukça önemlidir. İnternet, ülkeleri birbirlerine bağlayan World Wide Web'i oluşturarak küreselleşmenin oluşumunda büyük bir rol oynamaktadır (Kıvılcım, 2013).

OECD örgütünün temel amaçları olan ekonomik, siyasi, ticari, yoksullukla mücadele etme, büyüme, kalkınma, istihdam, uluslararası göç , verginin yanında bilimsel, çevresel gibi birden fazla problemlere çözüm aramakla birlikte hem örgüte üye olan ülkelere hem de üye olmayan ülkelere katkı sağlamakta, gelişmekte olan ülkelere de güvenilir bir kaynak olarak karşılaştırılması istatistikleri sunarak yol göstermektedir (Avşaroğlu, 2020).

1.10. İthalat Kavramı ve Tanımı

1.10.1. İthalatın genel tanımı

İthalatının en temel anlamı, bir malın başka bir ülkeden satın alınması işlemi olarak bilinmektedir. Bu anlamıyla ithalat dış ticaretin temel unsurlarından birisi olarak tanımlanır. Ülkeler ithalat ve ihracat oranlarını dengede tutmak ister fakat bazı ülkelerde ihracat açığı varken bazı ülkelerde de ihracat fazlası bulunmaktadır. Türkiye Ticaret Bakanlığı'na bağlı Gümrük Rehberi'nde ise ithalat, ticari malın başka bir ülkeden satın alınması ve ülkeye getirilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Gümrük Rehberi | T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018).

Yukarıda bahsedilen ithalatın tanımına istinaden ithalat, sadece ticari malların ülkeye sokulmasından ibaret olmadığı; aynı zamanda da gümrük süreçleri, lojistik, ülkelerin uluslararası ticaret ilişkileri, ödeme sistemleri ve dış ticaret politikaları ile ilgili çok güçlü bir ekonomik faaliyettir. 2023 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün yayımlamış olduğu istatistiksel açıklamalarında da ithalat, bir ülkenin ekonomik alanını kapsayan ve ülkelerin maddi kaynak stoğuna eklenen mallar kategorisinde değerlendirilmektedir (World Trade Statistical Review 2023, 2023).

1.10.2. Ekonomik Açıdan İthalat Kavramı

İthalat, bir ülke ve özellikle bir üretici için önemli bir işleve sahiptir. Gerek üretim imkanlarından ve üretim kapasitelerinden, gerek üretim ve hammadde girdi maliyetlerin artışından dolayı ekonomik açıdan ithalat üreticiler ve ülkeler için önemli bir dış ticaret faaliyetidir. İthalat aynı zamanda, endüstri içi uzmanlaşmanın ve küresel değer zincirinin bir parçası olarak da ifade edilmektedir (Sezer ve Önder, 2024). Bu tanıma bağlı olarak ekonomik açıdan ithalatın tanımını herhangi bir ülkenin yurtiçinde üretimini yapmadığı ve daha düşük maliyetlerle başka bir ülkeden temin edebildiği ticari mal ve hizmetlerin satın alınma işlemi olarak yapmak mümkündür.

Literatürdeki akademik çalışmalar incelendiği zaman özellikle Türkiye bazında yapılan ithalatların ara malları, yatırım malları ve hammadde açısından önemli bir konumda olduğu belirtilmekle birlikte aynı çalışmada, özellikle ülkemizdeki ithalatlar incelendiği zaman hammadde ve yatırım mallarının büyük bir öneme sahip olduğu ve son dönemlerde de tüketim mallarının ithalat oranlarında gözle görülür bir düzeyde artışın olduğu belirtilmiştir (Selahattin Armağan, 2025).

Bu kapsamda ithalat, sadece tüketim ve ticari boyuttaki malların dışarıdan alınmasını değil aynı zamanda da üretim prosedürlerindeki sürdürülebilirliğin de oluşturulabilmesi için gerekli hammadde veya girdilerin sağlanması anlamına da gelmektedir. Sanayi sektöründe kullanılan makine, enerji, teknoloji, yarı mamul ve hammadde ithalatı ekonomik büyüme ve kapasitesinin üzerine olan etkisi doğrudan olmuş olabilir.

1.10.3. Uluslararası Ticaret Literatüründe İthalatın Yeri

İthalatın tanımı, uluslararası ticaret literatüründe ülkeler arasında bulunan mal ve hizmet akımlarının temel bileşenleri olarak ele alınmaktadır. Bu araştırmanın konusunda olan OECD için de mal ve hizmet ticareti, yerleşikler ve yerleşik olmayanlar

arasındaki gerçekleşen mal ve hizmet işlemlerini ifade etmekle beraber, bu tanımlama ithalatı, bir ülkenin ekonomisi ile dış dünya arasındaki ekonomik iletişimin ölçülebilir bir unsuru hâline getirir (Trade in Goods and Services, 2022a).

Günümüzde uluslararası ticaretin yalnızca ticari mal alımı veya satımı işlemlerinden ibaret olarak değil, aynı zamanda da mal ve hizmetlerin gün geçtikçe birbirleriyle olan ekonomik ilişkisi 2023 yılında yapılmış olan OECD'nin bir çalışmasında da belirtilmiştir (Interactions between Goods and Services in International Trade, 2023). Bunu biraz daha açacak olursak özellikle mühendislik, sigorta, bakım, yazılım ve danışmanlık, lojistik gibi hizmetler de ithal edilen ticari malların üretim ve kullanım süreçleriyle bağlantılı hâle gelmektedir. Yapılan bu tanımlara istinaden, uluslararası ticaret literatüründe ithalat yalnızca ticari mal alım satımı değil, aynı zamanda da yukarıda bahsedilen hizmet ithalatı ve ticaret politikalarıyla ilgili çok yönlü bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

1.10.4. Gümrük Mevzuatına Göre İthalatın Tanımı

Belirlenen gümrük mevzuatlarına göre ithalat, ticari eşyanın herhangi bir ülkeden Türkiye gümrük sınırları içerisine getirilmesiyle birlikte mevzuatta belirlenen gümrük işlemlerine tabi tutulması süreci olarak tanımlanır. Bu süreç içerisinde eşyanın fatura değeri, reel kıymeti, menşei, tarife numarası, vergileri, izinleri ve varsa dış ticaret politikası dikkate alınmaktadır.

Türkiye’de yapılan ithalat işlemleri belirlenen gümrük mevzuatı ve İthalat Rejimi Kararı bünyesinde yapılmaktadır. Türkiye Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan güncel İthalat Rejimi Kararı’nda yapılan ithalatın ülke ekonomisine katkısı ve uluslararası ticaretin belirlemiş olduğu gerekçelere uygun bir şekilde gerçekleşmesinin amaçlandığı açık ve net bir şekilde belirtilmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2026a).

4458 sayılı Gümrük Kanunu kapsamında ticari olsun veya olmasın ithal eşyanın gümrük kıymeti, gümrük tarifesinin ve eşya ticaretiyle ilgili gerekli düzenlemelerin uygulanmasında esas alınan değer olarak düzenlenmektedir. Bu kapsamda ithalat, yasal açıdan yalnızca ülkeye mal girişi olarak değil aynı zamanda da denetim, vergilendirme, beyan ve uygunluk süreçlerini içeren resmi bir uluslararası ticaret işlemidir (4458 Gümrük Kanunu - Orijinal Metin, 2026).

1.11. İthalatın Tarihsel Gelişimi

1.11.1. Dünya ticaretinde ithalatın gelişimi

İthalat kavramı, uluslararası ticaretin tarihsel gelişimi ve geçirmiş olduğu değişimlerle birlikte şekillenmiştir. İlk zamanlarda ticaret sadece belirli ihtiyaçların karşılanması amacıyla yapılırken sanayi devrimi gerçekleştikten sonra bu durum firmaların üretim kapasite oranlarındaki artışları, küresel ticaret bağlantılarının ve teknolojinin gelişimi ile ithalatın ekonomik sistem içerisindeki pozisyonunu ciddi bir şekilde artırmıştır. Günümüzde de geçerliliği olmak üzere geçmiş dönemlerden beri ithalat, ülkelerin ayrılmaz bir ekonomik büyüme stratejileri arasında yer almış bulunmaktadır.

Resmi veriler incelendiği zaman Dünya Ticaret Örgütü'nün 2023 yılında yayımlanmış olduğu ticari mal ticaretinde ithalat hacmi, enerji fiyatları, küresel büyüme, jeopolitik gelişmeler, ve tedarik zincirindeki değişimlerden etkilenmekle beraber, COVID-19 pandemi sonrasında tedarik zincirlerinin yeniden yapılandırılması ve maliyetlerde artışlardan dolayı ithalat sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda da stratejik bir unsur olarak tanımlanmaktadır (World Trade Organization - Global Trade, 2026).

Yukarıdaki açıklamalara ek olarak literatürde gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra 2024 yılında UNCTAD'ın yayımlanmış olduğu ticaret raporlarında da dünya çapında ithalat yapısının klasik mal ticaretinden dijital hizmetler, yüksek teknoloji ekipmanları ve ara mallara doğru yöneldiği vurgulanmakla birlikte, bu durumun yalnızca ithalatın tüketim mallarının kullanımı amacıyla değil aynı zamanda da üretim sistemlerinin sürdürülebilirliği açısından da kritik olduğu gösterilmektedir (Home | UN Trade and Development (UNCTAD), 2026).

Yukarıda bahsedilen gelişmeler ve açıklamalar doğrultusunda günümüzde dünya çapında yapılan ithalat, sadece dışarıdan bir alım işlemi olarak değil, aynı zamanda da küresel üretim zincirlerine entegrasyonun temel göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

1.11.2. Türkiye’de ithalatın tarihsel seyri

Türkiye’de ithalat süreçlerinin ve prosedürlerinin gelişimi ekonomik değişimler ve ilgili mevzuatların değişimiyle doğrudan ilişkilidir. Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde

Türkiye’de korumacı sanayi politikası uygulanmasından dolayı gerek hizmet gerek ticari mal ithalat süreçleri dikkatli ve kontrollü bir şekilde yürütülmüştür. Özellikle 1960-1980 yılları arasında geçen dönemde ithal ikameci sanayileşme modeli uygulanmasıyla birlikte ve yurtiçi üretimi/üreticiyi korumaya yönelik politika olduğu için ithalat belirli denetimlere ve kısıtlamalara tabi olunmuştur.

Türkiye ithal ikameci sanayileşme modelinden sonra 1980 yılında dışa açık ekonomi modelini kullanmaya başlamasıyla birlikte ithalat oranlarının artışında önemli bir yükseliş yaşanmıştır. Özellikle sanayi üreticilerinin dışa bağımlı olması sebebiyle de ara ve yatırım malların ithalatı ekonomik politika ve sistemin önemli unsurları olarak görülmüştür. Literatürde Türkiye’nin ithalat yapısı incelendiği takdirde ara ve yatırım malları sanayi girdilerini belirleyici bir konumda olduğu TÜİK’in yayınlamış olduğu güncel dış ticaret istatistiklerinde görülmektedir (Veri Portalı - TÜİK, 2026).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası analizleri de detaylı bir şekilde incelendiği takdirde Türkiye’deki özellikle sanayi kapsamındaki üreticilerin dışa bağımlılık oranları gün geçtikçe arttığından dolayı Türkiye’nin ithalat oranlarındaki artışın ana sebeplerinden birisi olarak geçtiği görülmektedir (TCMB, 2026). Yukarıda yapılan açıklamalara istinaden Türkiye’de yapılan gerek mal gerek hizmet ithalatının tarihsel boyutta korumacı yapıdan serbest ticaret boyutlu daha ekonomik bir modele dönüşüm gösterdiği anlaşılmaktadır.

1.11.3. Küreselleşmenin ithalata etkisi

Küreselleşmenin oluşumu, ülkeler arasında bulunan ekonomik politikaların ve sınırların genişlemesine ve ticaret hacmindeki dalgalanmalara neden olarak ithalat süreçlerini büyük ölçüde azaltmıştır. Özellikle teknolojiye gelişimin her geçen gün artması, lojistik masraflarındaki azalış, uluslararası finans sistemlerinin hızlanması, hedef alıcı ve satıcıya kolay erişim gibi faktörler ithalat işlemlerinin kolaylığını daha da artmış bulunmaktadır.

Bu araştırmanın konusu olan OECD’nin 2023 yılında yayınlamış olduğu raporlar incelendiği takdirde küresel üretim prosedürlerinin artık sadece bir ülke merkezinde yoğunlaşmadığı aynı zamanda çok ülkeli tedarik zincirleri şeklinde organize edildiği belirtilmekle birlikte, birden fazla ülkeden elde edilen ara malların bağlı olduğu ithalat süreçleri, üretim süreçlerinin yapısında sıradanlaşmıştır (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

OECD’nin araştırmalarına ve yayınlamış olduğu raporlara ek olarak IMF’nin

değerlendirmelerine de bakıldığı zaman küreselleşmenin ithalat üzerindeki etkisinin sadece dış ticaret hacmine etkisiyle değil aynı zamanda da rekabet süreçlerindeki zorluklar, fiyat belirleme ve tüketici tercihlerindeki değişimleri de etkilediği açık ve net bir şekilde belirtilmektedir (IMF Publications, 2026).

Yukarıda yapılan açıklamalara istinaden küreselleşme, yapılan ithalat işlemlerinin sadece başka ülkeden ticari mal alıma işlemi olmaktan çıkararak ekonomik bir entegrasyonun temel bileşenlerinden biri olarak bilinmektedir.

1.12. İthalat Türleri

1.12.1. Serbest ithalat

Serbest ithalatın tanımı, belirlenen dış ticaret mevzuatı kapsamında herhangi bir yasak, kota, kısıtlama, engelleme gibi durumlara tabii olmaksızın yapılabilen ticari mal veya hizmet ithalatı olarak geçmektedir. Modern uluslararası ticaret sistemlerinde serbest ithalat rejimi, piyasadaki işleyişi destekleyen temel araçlardan biri olarak kabul edilmesiyle birlikte bu uygulama, firmaların üretimlerinde ihtiyaç duyduğu hammadde veya gerekli girdilere daha da hızlı ve kolay bir şekilde erişimini sağlarken üretim maliyetlerinin de optimize edilmesine katkı sağlamaktadır (Challenges to International Trade and the Global Economy, 2023). Literatür incelendiği zaman son zamanlarda yapılan akademik çalışmalarda serbestleşen ticaret rejimlerinin ithalat prosedürlerinde belirli kısımların değiştirdiği ve özellikle hammadde veya ara mal ithalatı artırdığı görülmekle beraber ithal girdilere göre üretim yapan üreticiler için bu durum rekabet gücünü artırabilmektedir (Newman vd., 2023a).

1.12.2. Geçici ithalat

Geçici ithalatın tanımı, geçici olarak ithal edilen ticari bir eşyanın belirtilen süre sonunda yeniden başka bir ülkeye ihraç edilmek üzere ülkeye getirilmesi işlemi olarak yapılabilir. Bu sistem özellikle fuar katılımlarında kullanılacak olan eşyaları, makineler, test için getirilen cihazlar ve belirli üretim süreçlerinde kullanılmak üzere getirilen mallardır (Gümrük ve Ticaret Dergisi Ana Sayfa, 2026).

Geçici ithalat uluslararası ticaret hukuku tanımında ticareti kolaylaştırıcı mekanizmalardan biri olarak değerlendirmekle birlikte, literatürdeki son dönem çalışmalarına bakıldığı zaman ithalat süreçlerinde operasyonel esneklik açısından da fayda sağladığı görülmektedir (WTO, 2023).

1.12.3. Bedelli ithalat

Bedelli ithalatın tanımı, ithal edilen ticari mal veya hizmetin karşılığının herhangi bir döviz veya finansal ödeme yöntemleriyle ödeme yapılan, standart prosedürler ile işleyen ithalat türüdür. Tüm dünya çapında en yaygın olarak kullanılan ithalat çeşidi budur. Bu yöntemde kullanılan ödeme şekilleri finansal ödeme şekilleri olup bunlardan örnek olarak peşin, akreditif, mal mukabili veya vesaik mukabili şeklinde açıklanabilir (Gümrük ve Ticaret Dergisi - 2024, 2024).

Konu ile ilgili literatür incelendiği zaman, ithalatta kullanılan ödeme yöntemlerinin ithalat risk yönetimi üzerindeki etkisi sıklıkla ele alınmakla birlikte, özellikle Türkiye’de bulunan yüksek enflasyon sebebi ve döviz kurundaki dalgalanmalardan dolayı ekonomilerde ve sanayi firmalarında ithalatta finansman yapısının firmaların performansını doğrudan etkilediği görülmektedir (Jakubik vd., 2023).

1.12.4. Bedelsiz ithalat

Bedelsiz ithalatın tanımı, yapılan ticari mal veya hizmet ithalatının karşılığında herhangi bir finansal ödemenin yapılmadığı ve bedelli ithalatta olduğu gibi normal ithalat prosedürler ile işleyen ithalat türü olmakla birlikte genellikle numune olarak getirilen ürünler ve gönderici tarafından kaynaklı hatalı ürünlerin yerine gönderilen ürünler bu kapsamda değerlendirilmektedir (Gümrük ve Ticaret Dergisi Ana Sayfa, 2024). Bu ithalat türünün kullanılma oranı genel olarak az olsa da ticaret politikaları ve gümrük prosedürleri için oldukça büyük öneme sahip olmakla beraber literatürdeki araştırmalar incelendiğinde e-ticarete bu durumun çok sık kullanıldığı görülmektedir (The Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2026).

1.12.5. Ticari ithalat

Ticari ithalatın tanımı genellikle, satış, üretim veya ekonomik faaliyet kapsamında gerçekleştirilen mal alımlarını belirtmektedir.

Bu tarz ithalatlar bireysel tüketim amaçları işlemlerden ayrı tutularak tamamen ticari bir boyut olarak düşünülmektedir (Aykırı, 2025a). Literatürdeki akademik çalışmalar incelendiği zaman, bu ithalat türü özellikle tedarik zincirine etkisinin büyük olduğu ve kalitedeki sürdürülebilirlik ve üretimdeki kapasite artışı açısından firmalar tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Newman vd., 2023b).

1.12.6. Nihai Tüketim Amaçlı İthalat

Bu ithalat türünün tanımı tamamen ticari ithalat türünün tanımı ile tam tersidir. Yapılan ithalattaki ürünlerin son kullanıcıya ulaşım odaklı olması amacıyla yapılan ithalat türüne denir ve bu ürünler genellikle elektronik ürünler, otomotiv ürünleri, ve tekstil, literatürde en çok bilinenlerdir (Aykırı, 2025b).

Yapılan son akademik çalışmalar incelendiği zaman tüketim malları için yapılan ithalatlarının döviz kuru, enflasyon ve iç talep faktörleriyle bağlantılarının olduğu görülmektedir (Home | UN Trade and Development (UNCTAD), 2026).

1.12.7. Ara malı ithalatı

Ara malı ithalatının tanımı, üretim süreçlerinde kullanılacak olan girdilerin ve hammaddelerin ülkeye sokulmasını ifade etmektedir. Genellikle belirli sektörlerdeki yedek parça ve geliştirmekte olan sanayi firmalarını ifade etmektedir (Aykırı, 2025b).

Literatürde 2023 yılı ve sonrası araştırmalar incelendiğinde ara malı ithalatlarının firmalar üzerindeki etkisinin olumlu yönde olduğu, verimliliğin ve üretkenliğin artırdığı görülmektedir (Newman vd., 2023c).

1.12.8. Yatırım malları ithalatı

Yatırım malı ithalatının tanımı üretim kapasitesini ve verimliliğini artırma amaçlı, firmaların yapmış olduğu üretimlerdeki maliyetin daha da aza düşürmeyi amaçla ülkeye sokmuş oldukları malları ifade etmektedir (Aykırı, 2025b).

Literatür incelendiği zaman özellikle uluslararası kalkınma literatüründe yatırım malı ithalatı oranındaki artışın ekonomik büyümenin sebeplerinden birisi olarak görülmekte olup, bu mal kategorisine teknoloji transferler ve sanayileşme malları ve verimlilikteki artış malları girmektedir (Trade in Goods and Services, 2022b).

1.13. Türkiye’de İthalat Politikaları ve Mevzuat

1.13.1. İthalat rejimi

Türkiye’de yapılan gerek mal gerek hizmet ticaretleri, uluslararası ticaret politikasının temel araçlarından biri olan ithalat rejimi kapsamında ve gümrük mevzuatı kuralları bünyesinde yapılmaktadır. Bahsedilen bu ithalat rejiminde, ülkeye sokulan malların hangi koşullarda ithal edileceği, mevzuatı, gereksinimleri, ön izinleri, tarife kodu vb. faktörlerin tamamı önceden belirlenmiş olup gümrük süreçlerinin belirlenen

bu faktörler çerçevesinde yapılması zorunludur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023).

Türkiye’de uygulanan ithalat rejimi, serbest piyasanın esaslarını benimsemekle birlikte gerek mevzuata uyum ve gerek üreticiyi korumak açısından gerekli kısıtlamalar ve tedbirler uygulayabilir. Özellikle son dönemlerde ortaya çıkan dış ticaret oranlarındaki artış ve küresel tedarik zinciri kırılımları uygulanan bu ithalat rejiminde belirli kısıtlamaların getirilmesi gerektiğini göstermekle birlikte 2023 yılı sonrasındaki literatür incelendiğinde Türkiye’de uygulanan ithalat rejiminin ekonomik piyasa dalgalanmalarına karşı esnek fakat dış ticaret dengesi açısından da ince bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır (Trade, 2026)

1.13.2. Gümrük kanunu

Türkiye’deki gümrük işlemlerindeki hukuki boyutun tamamı 4458 sayılı Gümrük Kanunu oluşturmaktadır. Bu kanunda, ithal edilen malların ülkeye giriş süreci ve gümrük işlemleri ile ilgili tüm süreçleri kapsayan bir mekanizmadır (4458 Gümrük Kanunu - Orijinal Metin, 2026).

Yayınlanan bu gümrük mevzuatına istinaden ithalat sadece mal girişinden ibaret olmayıp aynı zamanda da uygunluk, izin, kısıtlama, vergilendirme, kontrol ve değerlendirilmesini de içeren resmi bir işlem olmakla birlikte, özellikle son yıllarda uygulanan dijital gümrükleme işlemleri ve elektronik beyan sistemi ile ithalat süreçleri daha da kolay bir şekilde sokulmuştur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2026b).

1.13.3. Dış ticaret düzenlemeleri

Türkiye’de uygulana Gümrük Kanunu yalnızca ithalat üzerine değil aynı zamanda da dış ticaretteki düzenlemeleri de içermektedir. Bu düzenlemelere örnek verecek ve açıklayacak olursak, gelen ithal ürünlerin kontrolü, denetimler, gerekli testler, teknik mevzuat uyumu vb. maddeleri sıralayabiliriz. Özellikle Gümrük Birliği ve Avrupa Birliği arasında bulunan ilişki, Türkiye’de yapılan ithalat düzenlemelerine oldukça büyük etki göstermekle beraber, ithalat uyum politikaları da işlemlerin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir (EU Trade - The EU’s Single Voice in International Trade and Economic Security, 2026).

Literatürdeki akademik çalışmalar incelendiğinde, ithalat ve ihracattaki düzenlemelerin sadece koruma amaçlı değil, aynı zamanda da piyasaya kaliteli mal ve hizmetin kontrolü ve piyasa güvenliği aracı olduğu açık ve net bir şekilde belirtilmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2026c).

1.13.4. Kota ve tarife uygulamaları

Türkiye’de başlıca ve en sık kullanılan ithalat politikalarından birisi kota ve tarife uygulamalarıdır. Tarifeler ithal edilen her türlü ticari mal ve hizmetin gümrük sisteminde bir karşılığını, vergilerini ve her türlü teknik bilgilerini gösteren harmoni bir sistemdir.

Bu uygulamalar özellikle yerli üretim konusunda üreticileri zorlamaktadır. Çünkü bir zaman sonra gerek enflasyon gerek döviz kurundaki dalgalanmalara ek olarak uygulanan bu kota ve tarifeler, birtakım avantajları dezavantaja çevirme ihtimali bulunmaktadır.

Literatürde 2023 yılı ve sonrası yapılan çalışmalar incelendiğinde ise uygulanan tarife ve kotaların kısa vadede yerli üretimi desteklediğini fakat uzun dönemde desteklemediğini ifade etmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2024).

1.14. İhracat Kavramı ve Tanımı

1.14.1. İhracatın genel tanımı

İhracatın en genel tanımı, herhangi bir ülkede üretilen mal veya hizmetlerin farklı bir dış ülkeye satılması işlemi olarak bilinmektedir. Her ülke ihracat oranlarını artırmak ve ihracat fazlası vermek ister. Literatürde ihracatın tanımına bakıldığında zaman sadece mal ve hizmet satışı olarak değil aynı zamanda da dış ticaret stratejileri, uluslararası rekabet, ekonomik büyüme ve kalkınma, ve teknolojik gelişim gibi, çok boyutlu bir faaliyet olarak ele alınmaktadır (Sağlam vd., 2025).

İhracatın tanımına kelime anlamı ile bakılacak olursa, Arapça kökenli “İhraç” kelimesinden türeyerek “dışarı çıkarma” anlamına gelmekle beraber Ekonomik terminolojide ise bu kavram, yerli üretilmiş olan malzemelerde ve hizmetlerin yabancı pazarlara yönlendirilmesi şeklindedir (Home | UN Trade and Development (UNCTAD), 2026). Modern ekonomiye göre de ihracatın tanımı sadece dışarıya yapılan satıştan elde edilen gelir olarak değil, aynı zamanda da ülkelerin ihracat için üretim kapasitelerini artıran ve verimlilik düzeyini geliştiren bir ekonomik faaliyet ve strateji olarak görmektedir (Topcu, 2011).

1.14.2. Uluslararası Ticaret Literatüründe İhracat

Uluslararası ticaret literatüründe ise ihracatın tanımı, açık ekonomi modellerinin temel değişkenlerinden biri olarak kabul edilmekle birlikte, dış ticaret yalnızca mal ve hizmetlerden elde edilen gelire odaklanılmaması da literatürde belirtilmiştir (Erdem, 2026). Her firma ihracat kapasitesini artırmayı hedefler ve export-led growth hypothesis

teorisinde ekonomik büyümenin asıl faktörünün ihracat üretim kapasitesinin geliştirilmesinde, ihracat oranlarındaki artışın olduğunu savunmaktadır (Dereli ve Küçük, 2024a).

1.14.3. Ekonomik açıdan ihracatın tanımı:

İhracatın tüm ülkeler açısından bilinen ve en önemli olumlu faktörlerinden birisi ülkeye kazandırdığı döviz girdisidir. Ekonomik açıdan ihracatın tanımını yaparken döviz girdisinin öneminden bahsetmek mümkün olacaktır. Ülkeye kazandırılan dövizden dolayı cari açıkların azalması, dış ticaret açığının kapanması gibi durumlar gerçekleşebilmektedir. Fakat bazı ülkeler için ekonomik açıdan ihracatın tanımı sadece döviz getirisi üzerinden değil aynı zamanda da gelişmekte olan ülkeler için ekonomileri açısından dış finansman bağımlılığını azaltan bir finansal faaliyet olarak görülmektedir (Kim, 2024).

1.15. İhracatın Tarihsel Gelişimi

İhracat, insanların ekonomik toplanma biçimleriyle birlikte yol alan ve büyüyen bir ekonomik faaliyettir. Günümüzde popülerliği çok fazla bir boyutta olan ihracat, tarihsel boyut içerisinde tek başına başka ülkelere mal satımı olarak çıkmış ve üretimdeki süreçler ve yapılarının, teknolojik faaliyetlerdeki gelişmelerin, uluslararası iş ayrımının ve küresel boyutta temel belirleyicilerden birisi olmuştur (World Trade Report 2024 - Trade and Inclusiveness: How to Make Trade Work for All, 2024a). Yapılan bu tanımlara istinaden ihracatın yalnızca güncel ilerlediği süreçlerini değil aynı zamanda da ekonomik sistemler içerisinde girmiş olduğu farklı dönüşümlerini de anlamaya mümkün kılmaktadır.

1.15.1. Geleneksek ticaret döneminde ihracat

İhracatın ilk kökenleri çok eski zamanlara kadar hatta antik çağlara kadar uzanmaktadır. İhracatın daha yeni yeni yapılmaya başladığı ilk bu çağlarda amaç ticari kazanç değil, kendi ülke sınırları içerisinde elde edemedikleri ihtiyaçların dışarı bir ülkeden elde etmeyi ve yapılan bu ticaretlerin karşılığı da herhangi bir finansal araç değil, mal değiş tokuşu ile yapılmıştır (World Trade Report 2024 - Trade and Inclusiveness: How to Make Trade Work for All, 2024b).

1.16. İhracatın Temel Özellikleri

1.16.1. Döviz kazandırıcı faaliyet olması

İhracatın bilinen en temel özelliklerinden birisi ülkeye döviz getirisi sağlamaktır. Bir ülkede üretilen ticari mal veya hizmetlerin herhangi bir dış ülkeye satılması sonucunda elde edilen döviz ülkeye yabancı para girişi oluşturmakta ve bu özelliği ile ihracat, dış ticaret dengesini pozitif yönde iyileştirmesinde önemli bir ekonomik faaliyet olarak bilinmekle birlikte özellikle, ithalat oranları ihracat oranlarına göre yüksek olan yani, dış ticaret açığı olan ülkelerde dış borç ödemeleri ve cari işlemler dengelerini sürdürülebilirliği açısından oldukça önem kazanmaktadır (Dereli ve Küçük, 2024b).

1.16.2. Uluslararası rekabet unsuru taşıması:

İhracatın en önemli diğer özelliklerinden bir tanesi de uluslararası rekabet unsuru taşımasıdır. Ülkeler ve firmaların uluslararası rekabet güçlerini ortaya koymasındaki en önemli faktörlerden birisi de ihracattır (Ekrem Erdem, 2025). Firmalar ihracatlarını artırmalarındaki tek unsur fazla satış yapmaları olmamakla birlikte, ürün kalitesini artırma, iç pazardaki rekabet gücünü ortaya koyma, maliyetlerini azaltma gibi faktörlerde de iyileştirmeye gitmelidir ki, dış pazara uyum becerilerinde gözle görülür bir artış meydana gelsin.

1.16.3. Üretim ve dış talep ilişkisi

İhracatın diğer bir temel özelliklerinden birisi de üretim ve dış talep arasındaki ilişkilerdir. Dış pazarlardan gelen talep artışı hem üretim yapan firmaların ihracat hacimlerindeki artışa hem de üretim kapasitelerindeki artışa olumlu yönde katkı sağlamakla birlikte dünya çapındaki talep-arz dengesinde daralma yaşandığı durumlarda da bu süreç tam tersi sonuçlar verebilmektedir (Dereli ve Küçük, 2024c). Bu açıklamalara ek olarak, bir ülkenin veya firmanın ihracat performansının sadece gelen talepler üzerinde yaptığı satışlar üzerinden olmadığı aynı zamanda da dış piyasa koşullarında etkilidir.(Türkiye'deki Son Beş Yıllık Dış Ticaretin Ülke Gruplarına Göre İncelenmesi görünümü, 2024).

1.16.4. Makroekonomik göstergelerle bağlantısı

Yukarıdaki başlıklarda da belirtildiği üzere ihracat; döviz kuru, üretim maliyeti, enflasyon, küresel belirsizlikler gibi birçok farklı ekonomik faktörlerle ilgisi bulunmaktadır (Akusta, 2026a). Döviz kurundaki dalgalanmalar ve belirsizlikler üreticilerin maliyetlerinde değişkenlik gösterebildiği gibi, enflasyon oranlarındaki artışlar da ihracat yapacak olan firmaların dış pazarda ya da hedef ülkedeki rekabetçi

fiyat verme olasılığını azaltmakta birlikte bu tarz ekonomik göstergeler bir ülkenin veya bir ihracatçı firmanın dış ticaret performansını belirlemektedir (Batir ve Tuncay, 2026).

1.16.5. Teknoloji, Ar-Ge katma değer boyutu

İhracatın temel özelliklerinden bir tanesi de teknolojik kapasite ve katma değer ile ilgili bir bağlantısının olmasıdır. Genel olarak ihracat düşüncesinde ve anlayışında ihtiyaç fazlası hammadde ve girdilerle üretilen ürünlerin ya da üretim fazlalarının dış pazara satılması olarak düşünülürken günümüzde ihracat performansındaki artış oranında etkisi olduğu düşünülen teknolojiye gelişim, otomasyon odaklı üretim, Ar-Ge performansı ve bilgi işlem performansı gibi faktörlerin de önemi gün geçtikçe artmaktadır (Yapraklı ve Kanca Kervan, 2024). Özellikle Ar-Ge yatırımları, ihracat performansının artmasında önemli bir rol oynamaktadır (Suna ve Gündüz, 2025a).

Sonuç olarak ihracatın teknoloji ve Ar-Ge katma değer boyutu incelendiği zaman içerisinde yukarıda bahsedilen ekonomik faktörlerden etkilenecek çok boyutlu bir ekonomik faaliyet olduğu anlaşılmaktadır. Bahsedilen bu beş ihracatın temel özelliklerine bakıldığı zaman ihracatın sadece dış ülkelere yönelik bir satış işlemi olmadığını aynı zamanda da sürdürülebilir bir kalkınma hedefleriyle doğrudan ilgili stratejik ve ekonomik bir gösterge olarak tanımı yapılması mümkün olacaktır.

1.17. İhracat Türleri

1.17.1. Doğrudan ihracat

Doğrudan ihracatın tanımı, üretim yapan bir firmanın arada herhangi bir aracı kurum ya da kuruluş olmadan, bütün ihracat işlemlerini (ödeme, sipariş onayı, sevkiyat vb.) kendisi ve alıcısı ile yaptığı ihracat türüne denir. Bu ihracat türünde satıcı firma alıcı firma ile direkt olarak iletişim kurmakla birlikte, tüm ihracat işlemlerine ek olarak hedef pazarı ile ilgili doğru fiyatlandırma, pazarlama ve müşteri ilişkileri gibi faktörler açısından önde olmuş olacaktır (Jamies, 2026).

Doğrudan ihracat modeli genellikle dış pazarda kurumsal olarak geçen firmalar tarafından tercih edilmektedir. Bunun sebebi de firma tüm dış ticaret risklerini, döviz kurundaki dalgalanmaları ve hukuki yükümlülükleri bizzat karşı karşıya almaktadır.

1.17.2. Dolaylı ihracat

Dolaylı ihracatın tanımı, doğrudan ihracattakinin tam tersine üretici firma dış

pazardaki alıcısıyla direkt olarak kendisinin görüşmesi yerine arada aracı bir kurum ya da kuruluş tarafıyla iletişime geçmektedir. Dolaylı ihracatın doğrudan ihracata göre riskleri bulunmaktadır. Bu risklerin en büyüğü üretici firmanın karşı tarafa aktarması gereken tüm bilgilerin aracı kuruma paylaşmasıdır.

Dolaylı ihracat aslında küçük ve gelişmekte olan firmalar için ihracata girme açısından daha avantajlı olmaktadır. Çünkü, doğrudan dış pazara aracı kurum ile iletişime geçilmektedir. Yeni pazar ya da hedef müşteri arama konusu tamamen aracı kuruma bağlı kalmıştır. Bu ihracat yönetimiyle ihracat yapan firmalar kâr marjlarını genelde düşük tutarlar çünkü normal ihracat prosedürlerinde oluşacak ek masraflara istinaden aracı kurum masrafı da eklenecektir. Aracı kurumlar genellikle firmalara uygulamış olduğu fiyat politikası yurtdışına düzenlenen ticari fatura tutarı üzerinden olmaktadır.

1.17.3. Konsinye ihracat

Konsinye ihracatın, doğrudan ve dolaylı ihracattan farkı, malların kesin satış işlemi gerçekleşmeden önce ve karşılığında herhangi bir ödeme almadan müşteriye veya var ise aracı kuruma gönderim yapıldığı ihracat türüdür. Bundan dolayı kesin satış işlemi sevkiyat anında oluşmamakla beraber ancak malzemeler karşı tarafa ulaştığında ve karşı taraf alım işlemini onayladığı zaman satıcı kesin olarak satış yapmış olmaktadır.

Bu ihracat türünde tüm risk satıcı üzerinde olmasının sebebi satılan malın karşılığında herhangi bir ödeme almaksızın malzemelerin karşı tarafa ulaşmasını beklemekle birlikte satış işleminin başarılı bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmeyeceği de belli değildir; ihracatçı açısından en yüksek risk, ithalatçı açısından da en güvenilir yöntem olarak literatürde geçmektedir (Binici ve Yılmaz, 2024).

1.17.4. Bedelsiz ihracat

Bedelsiz ihracat, satılan malların yurtdışındaki firmaya herhangi bir finansal karşılık olmadan sevk edilmesi anlamına gelir. Genellikle numune gönderimleri, daha öncesinde finansal karşılık olarak satılmış olan malda çıkan kusurdan dolayı yenisinin gönderilmesinde kullanılan ihracat türüdür.

Bedelsiz ihracatın, doğrudan herhangi bir gelir kaynağı oluşturulmadığı yönüyle görülse de literatürdeki bazı araştırmalarda bedelsiz ihracat ayrı bir kategori ve stratejik

bir yöntem olarak incelenmiştir (Aydın ve Süygün, 2021). Bu ihracat yönetimi yeni firmalar için dış pazarda marka bilinirliğini tanıtmaya, ürünlerini doğrudan pazarlama ve karşı tarafa herhangi bir sorun olduğunda bu şekilde bedelsiz bir hizmet verebileceklerinin bir göstergesi açısından oldukça önem taşımaktadır.

1.17.5. Geçici ihracat

Geçici ihracat türünde, satılan malların geçici bir süreliğine dış ülkeye gönderilmesini ve süre sonunda çıkış ülkesine geri getirilmesini ifade eder. Bu yöntem genellikle fuar malzemelerinin gönderiminde, demo veya numune ürün gönderimlerinde ve test amaçlı gönderilen ürünlerde kullanılan yöntemdir.

Geçici ihracatın bedelsiz ihracattan temel farkı, bedelsiz ihracatta gönderilen malın belirli bir süre olmaksızın geri çıkış ülkesine getirilmesi gibi bir durumu olmazken, geçici ihracatta süre sonunda ilgili malın çıkış ülkesine geri getirilmesi söz konusudur. Bazı akademik çalışmalarda geçici ihracatın dış ticaret operasyon işlemlerinde öneminin büyük olduğu savunulmaktadır (Süklüm vd., 2024).

1.17.6. Kayda bağlı ihracat

Kayda bağlı ihracat türünde, mevzuatta belirlenmiş bazı mal kategorilerinin ihracatı belirli kurum ve kuruluşlar tarafından incelenerek ihracat yapılmasına izin verilmesi anlamına gelir. Bu uygulama genellikle, ürün kontrolü, ekonomik düzenleme ve dış ticaret politikalarının uygulanması ve sürdürülebilirliğinin devam etmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Literatürde bu ihracat modeli incelendiği zaman dış ticaretteki devlet müdahalesi, ürün yönetimi ve düzenleyici ticaret politikaları kapsamında değerlendirilmektedir (Doğruyol vd., 2020). Bir ürünlerdeki arz güvenliği, fiyat politikası ve dış ticaret süreçlerinde uygulanan kontroller gibi gerekçelere dayalı bir kayıt mekanizmaları kullanabilmektedir. Bu nedenle kayda bağlı ihracat türü sadece bir operasyonel boyut olarak değil aynı zamanda da ticaret politikası aracı olarak görülmektedir.

1.17.7. Serbest bölgede yapılan ihracat

Serbest bölgede yapılan ihracat, firmaların satmış olduğu ürünler gümrük ve dış ticaret süreçleri açısından daha üst ve özel bir statüye bağlı olan serbest ticaret bölgelerine yönlendirmesi anlamına gelmektedir. Bu bölgelerin normal gümrük

sahalarından avantajlarını sıralayacak olursak, vergi avantajı, yatırım teşvikleri ve lojistik kolaylıklar olarak sıralayabiliriz.

Serbest bölgede yapılan ihracat süreçlerinin sadece yukarıda bahsedilen avantajların bulunmamasına ek olarak aynı zamanda ülkelerin ve firmaların ihracat performanslarını artırmaya yönelik bir uygulama olarak da ele alınmaktadır (BiCiL ve Uçak, 2018). Literatürdeki bazı akademik çalışmalarda serbest bölgede yapılan ihracatın üretim kapasitesinde olumlu yönde değişimlerin ve ekonomik kalkınmaya destek olduğunu açıklamaktadır (BiCiL ve Uçak, 2018).

Serbest bölgede yapılan ihracatların normal bir şekilde yapılan ihracatlardan daha çok avantajları olduğu için dış pazarda firmalara rekabet avantajı da oluşturduğu belirtilmektedir (Bayraktutan ve Acar, 2023). Serbest bölgelerdeki yapılan ihracatların uzun vadede etkileri sadece devlet tarafından uygulanan teşviklerle veya desteklerle değil aynı zamanda yatırım oranının sürdürülebilirliğine de bağlıdır (Ketboğa, 2025).

1.18. İhracatı Etkileyen Faktörler

1.18.1. Döviz kuru

İhracatın bir ülkeye ve bir firmaya sağlamış olduğu en büyük ve en çok bilinen etkilerinden birisi kazandırmış olduğu döviz girdisidir. Döviz kurundaki değişimler veya dalgalanmalar, ihracatı doğrudan etkileyen makroekonomik göstergelerden birisidir. Ulusal paranın diğer ülkelerin yabancı paralar karşısında değer kaybı yaşaması ihracatı yapılacak olan malzemelerin dış pazardaki rekabetini doğrudan etkilemekle birlikte, yerli paranın yaşamış olduğu değer kaybından dolayı ihraç yapılacak olan malların değerinin dış pazardaki alıcılar açısından daha uygun bir hâle getirilerek ihracat oranları artabilir (Akca ve Akçay, 2024).

1.18.2. Enflasyon

İhracat performansını doğrudan etkileyen faktörlerden birisi de enflasyondur. Yüksek enflasyon oranları gerek malzemenin üretiminde kullanılan işçilik maliyetlerini, hammadde maliyetlerini ve diğer finansal kaynakların maliyetindeki artışa sebep olarak ihracatta dış pazardaki rekabetçiliği düşürebilmektedir. Bu açıklamalara istinaden yüksek enflasyonun uzun vadede geçerliliği devam edilmiş olan ülkelerde fiyatlandırma oranlarında artış olduğundan dolayı ihracat performanslarında azalmalar görülmektedir (Akusta, 2026b).

1.18.3. Faiz oranları

İhracat yapan firmaları etkileyen diğer faktörlerden birisi de yüksek faiz oranlarıdır. İhracatı yapılacak olan malların üretiminde kullanılacak olan gerek hammadde, gerek enerji maliyeti, gerek lojistik maliyeti ve vadeli satışlardan dolayı kredi ürünleri kullanılmaktadır ve yüksek faiz oranları ihracatçının maliyetlerini doğrudan etkileyebilir ve bu durum dış pazarda rekabetçiliği azaltabilir (Çakmaklı, 2025).

1.18.4. Üretim kapasitesi

Üretim kapasitesi, ihracattaki başarıyı sağlamak için en önemli faktörlerden bir tanesidir. İhracatçı bir firmanın ya da bir ülkenin çok sayıda mal pazarlamasının sebeplerinden üretim kapasitesini artırmak için yapmış olduğu yatırımlar, mevcuttaki üretim gücünü geliştirmesi, sanayi altyapısı ve ara malın tedarik zinciriyle doğrudan ilişkilidir (ErkesiM, 2026). Üretim kapasitesi yeterli olmayan firmaların dış taleplerindeki artışı artmış olsa bile yeterli üretim yapamadığı için ihracatı olumsuz yönde olacaktır.

1.18.5. Dış talep

Dış talep, ihracat için yapılan satışın gerçekleşebilmesi için hedef ülkede ve pazarda oluşan alım gücünü ve tüketim kapasitesini ifade etmektedir. Bir ülkenin ya da üretici firmanın üretim kapasitesi çok üst düzeyde olsa bile dış pazardan gelen taleplerde azalma olduğu zaman ihracat oranlarında düşüş yaşanabilir. Bu sebeplerden dolayı ihracat performansının değerlendirilmesinde sadece üretim kapasitesinin gücü değil aynı zamanda da ticaret ortaklıklarının gelir oranı ve dış talebe bağlıdır (Yurdakul ve Onat, 2026).

1.18.6. Ticaret politikaları

Ticaret politikaları, ihracatı doğrudan etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Bu politikaların içini açacak olursak destek programları, gümrük vergi oranları, ihracat teşvikleri gibi maddeler sıralanabilir. İhracatta devlet tarafından uygulanan destekler ihracatçı firmaların dış pazara girişi ve rekabette bulunmasını

kolaylaştırabilir fakat gümrük vergisi, koruma politikaları gibi uygulamalar bu durumun tam tersi olacak şekilde etki gösterebilir (Değirmenci, 2025). Bu nedenlerden dolayı aslında uygulanan ticaret politikaları ihracat için hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileri bulunmaktadır.

1.18.7. Politik istikrar

Politik istikrarın ihracata etkisinin nasıl olduğuna dair literatürde çok sayıda bir kaynak bulunmamaktadır. Politik istikrar, ihracatçı firmaların ihracat performanslarını artırmada, hedef pazar ve planlama konusunda oldukça etkisi yüksektir. Firmaların uzun vadeli ihracat bağlantıları yapma konusunda, belirsizliklerin olduğu ortamda zorlanabileceklerine ek olarak, alıcı firmaların da tedarik güvenliği konusunda şüpheli yaklaşabilirler. Bu nedenle politik istikrarda olan belirsizlikler ve riskler, firmaların ihracat performansını büyük ölçüde etkileyen bir faktördür (Akpiliç, 2026).

1.18.8. Küresel ekonomik krizler

Yaşanan küresel ekonomik krizler, özellikle dış talep oranlarında azalışa, finansman sağlama koşulları ve özellikle lojistikte yaşanılacak olan aksaklardan dolayı ihracat oranlarına doğrudan etkisi bulunmaktadır. Kriz dönemlerinde hedef ülke ve pazarlarda tüketim oranlarında yaşanan düşüşlerden dolayı ithalat talebi azalır, bu da ihracatçının satış oranlarını baskılayabilir (Bakır, 2025). Bu durumlara ek olarak kriz dönemlerinde yaşanan döviz dalgalanmalarından dolayı ihracatçı çıkabilecek ek risklerle karşılaşabilir.

1.18.9. Teknolojik gelişmeler

Teknolojik gelişmelerdeki artışın tüm sektörlerde olumlu etkilerinin olduğu gibi ihracatta da olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu olumlu etkilerin olmasının en büyük etkenlerinden birisi de yukarıdaki diğer faktörlerde de bahsedildiği gibi firmaların üretim kapasitenin artırması için yapmış olduğu Ar-Ge çalışmaları, tam otomasyona dayalı üretim gibi faktörlere dayanmakla birlikte, bu faktörler üzerinde ciddi çalışmalar yapan firmaların ihracat performanslarında artış olduğu görülmüştür (Suna ve Gündüz, 2025b).

1.19. Ülkelerin Kalkınmasında İhracatın Rolü

1.19.1. İhracata dayalı büyüme modeli

İhracata dayalı üretim modelinde hedeflenen amaç, ülkelerin ekonomik büyüme aşamalarında dış ülkelere ve hedef pazarlara dayalı satış ve üretim kapasitesini artırmaya odaklı yapılması gereken süreçleri ele almaktır. Bu büyüme modeline göre firmaların yapmış olduğu ihracatlar sadece ülkeye döviz kazandırmakla veya ihracat gelirlerini artırmayı artıran bir unsur olarak değil; aynı zamanda da üretim kapasitesini büyüten, firmaları dış pazarda rekabete götüren ve verimlilik artışının sürekliliğini destekleyen bir modeldir (Ojo Johnson Adelakun, 2025).

1.19.2. Gelişmekte olan ülkelerde ihracat

Gelişmekte olan ülkelerde yapılan ihracatlar, kalkınma süreçlerinde önemli bir araç olarak değerlendirilmelidir. Bu ülkelerde iç pazardaki yetersizliğin, sermaye birikiminin yetersizliği ve teknolojik kapasitenin genişletilmesi ihtiyacı dış pazarlarda yer edinmenin ve hedef ülkelerdeki bilinirliğin artması açısından stratejik bir hâle getirmektedir. İhracat oranlarındaki artışlardan dolayı elde edilmiş olan döviz getirisi, gelişmekte olan ülkeler için bir ithalat finansmanı sağlamakla birlikte üretim kapasitelerinin de artırılması konusunda destek olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ihracata dayalı gelişimin sürdürülebilir olması için sadece yapılan üretim miktarı değil aynı zamanda da çeşitliliğin de olması gerekmektedir (Mania ve Phi, 2026).

1.19.3. OECD ülkelerinde ihracat performansı

OECD ülkelerinin ihracat performansını belirleyen faktörlerin sadece yapmış oldukları toplam ihracat oranıyla değil aynı zamanda da yapılan bu ihracatların çeşitliliği, üretim kapasiteleri ve sürdürülebilir büyümeye katkısıyla birlikte incelenmektedir (Halil Ozekicioglu 1 vd., 2025). Bu nedenle OECD üye ülkelerinde ihracat performansının nasıl olduğuna dair bir incelemenin yapılabilmesi için sanayi yapısı, teknolojik yeterlilik vb. faktörlerin de ele alınması gerekmektedir.

1.20. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Tanımı

1.20.1. Sürdürülebilirlik kavramı

Sürdürülebilirlik, bilinen en temel anlamıyla mevcutta bulunan kaynakların, toplumsal yapıların ve çevresel sistemlerin bir sonraki nesiller için güvenli bir şekilde kullanılması ve sürdürülebilirliğinin korunması anlamına gelmektedir. Sürdürülebilirlik, çağdaş akademik literatürde yalnızca çevresel koruma ile sınırlı olmayan bir kavram olarak ele alınmaktadır. Sürdürülebilirlik, ekonomik süreçteki devamlılık, sosyal refah,

kurumsal dirençlilik ve kaynak verimliliği gibi bir çok yönlü yaklaşım olarak ele alınmakla beraber sürdürülebilirlik, kısa vadede büyüme hedeflerinin yerine devamlılık ve denge ilkesine dayanan stratejik bir perspektiftir (D. Kaman ve Bozkurt, 2025).

Sürdürülebilirlik, özellikle sanayileşme, kentleşme ve doğal kaynak tüketim oranlarındaki arttığı küresel ekonomik bir büyümenin sonucu olarak görülmekle birlikte, uluslararası ticaret ve kalkınma stratejilerinin merkezi odağına ulaşmıştır. Günümüzde sürdürülebilirlik, üretim süreçleri, enerji politikaları, yatırım öneri ve kararları, dış ticaret politikaları ile doğrudan ilişki kurup literatürde bu konuyla ilgili birden fazla çalışma bulunmaktadır.

1.20.2. Kalkınma kavramı

Kalkınma kavramının yalnızca ekonomik büyüme ile ilgili doğrudan bir bağlantısının bulunduğu söylemek doğru değildir çünkü, bu kavram ekonomik büyüme ile açıklanamayacak kadar geniş bir yapıya sahip olmakla beraber geleneksel ekonomik bildiriler kalkınmayı genellikle kişi başına düşen gelir artışı veya gayrisafi yurtiçi hasıla artışı ile bağlantı kurmaya çalışsa da, çağdaş akademik literatürde kalkınma yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, gelir dağılımında iyileşme, istihdam olanaklarının kapsamlı bir şekilde değişmesi, teknolojik ve sosyal refahın artırılması gibi çok boyutlu göstergelerle değerlendirilmektedir (Xuan Xu 1 vd., 2024).

Sonuç olarak, kalkınma sadece ölçülebilir ekonomik kalkınmanın yanı sıra, toplumsal refah düzeyini artırmak için yapısal dönüşümlerin yapılması gereken kapsamlı bir durumdur Sanayileşme, dış ticaret (ithalat ve ihracat) kapasitesi, kurumsal yapıların güçlenmesi ve beşeri sermayenin büyümesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kalkınmanın önemli bir faktörü olarak görülmektedir.

1.20.3. Sürdürülebilir kalkınma kavramı

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme ve kalkınmayı, çevresel koruma ve sosyal refahla dengelemeyi sağlamaya çalışan bütüncül bir kalkınma stratejisidir. Bu fikir, mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken aynı zamanda da gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkanını azaltmayan kalkınma modeli olarak görülmektedir. Bunlarla birlikte, çağdaş akademik makalelerde sürdürülebilir kalkınma, ekonomik dayanıklılık, sosyal kapsayıcılık, çevresel sürdürülebilirlik gibi faktörleri

kapsayan daha büyük ve geniş bir sistem yaklaşımıyla ele almaktadır (Ziyi Yan 1 ve , Enpu Ma 2,3 , Liuwen Liao 4,* and Yanru Yang 2,3, 2025). Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına göre, ekonomik büyümenin çevresel zarara neden olmadan gerçekleşmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, toplumsal refahın, sağlık, eğitim, enerji erişimi, temiz üretim ve yaşam kalitesi gibi göstergelerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma, geleneksel kalkınma metodlarından/yaklaşımlarından ayrılmıştır.

1.20.4. Brundtland sonrası kavramsal dönüşüm

Literatürde Brundtland Yaklaşımı, sürdürülebilir kalkınma kavramını yalnızca akademik olarak değil, aynı zamanda siyasi alanda popülerleştirmede bir dönüm noktası olarak görülmekle birlikte, çağdaş literatürde bu yaklaşımı yalnızca tarihsel bir başlangıç olarak görülmesine rağmen sürdürülebilir kalkınma kavramının zaman içinde farklı anlamlarla geliştiğine dikkat çekmesidir. Sürdürülebilir kalkınma fikri özellikle iklim değişikliği, enerji dönüşümü, yeşil büyüme ve küresel eşitsizlikler gibi yeni konulardan dolayı geleneksel çevre-ekonomi dengesinin ötesine taşınmıştır (Daria Mysiak and Justyna Werner, 2025).

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma yalnızca çevresel kaynakların korunması olarak değil aynı zamanda da üretim sistemlerinin ve kapasitelerinde olumlu yönde değişim, yeşil ticaret politikaları ve yenilenebilir enerjiye geçilmesi gibi faktörlerle de doğrudan ilgili olmakla birlikte bu kavramın tanımı, tarih boyunca değişen bir yapıda olduğu gösterilmiştir. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma yalnızca ekonomik büyümeyi değil aynı zamanda mevcut ve gelecek nesiller için kaynakların en verimli şekilde nasıl korunacağına dair çalışmalar yapmayı hedeflemektedir.

1.21. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

1.21.1. Çevresel farkındalığın ortaya çıkışı

Modern çevresel farkındalıktaki fikir değişimleri sürdürülebilir kalkınma kavramının tarihsel boyutu ile doğrudan ilişkilidir. Ekonomik büyümenin çevresel maliyetlerinin ortaya çıkış sebebi özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve hızla devam eden kentleşme ve doğal kaynakların yoğun kullanımı sebebiyle ortaya çıkmıştır. Geleneksel olarak sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, doğal kaynakların asla bitmeyecekmiş gibi sınırsız olduğu varsayımına dayanarak ekonomik büyüme ve kalkınmayı ele alırken, çevresel bozulmanın hızlanması bu yaklaşımın doğruluğunu

sorgulatmaya başladı (Dynamic Response of Steel–Timber Composite Beams with Varying Screw Spacing, 2024). İklimdeki değişiklikler, su kaynaklarının hızlı bir şekilde tüketilmesi, hava kirliliği vb. sorunların ortaya çıkması sadece ekonomik kalkınmadaki faktörlerin artışı ile ölçülemeyeceğini göstermiştir.

Çevre ve kalkınma arasındaki ilişki akademik literatürde her geçen gün daha da fazla tartışmaya başlandı ve çevresel sürdürülebilirlik artık günümüzde ekonomik politika gündeminde de önemli bir konu olarak tartışılmaya başlandı. Bu değişiklikler, sürdürülebilir kalkınma kavramının temelini oluşturan tarihsel bir dönüm noktası olarak kabuk edilir.

1.21.2. Stockholm konferansı

1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı, sürdürülebilir kalkınma fikrinin kurumsal yapı taşlarının temelini ortaya koymuştur. Bu konferans, dünya çapında olacak şekilde çevresel ve küresel sorunların sistematik bir şekilde ele alınmasını sağlamasıyla birlikte, çevre politikalarının uluslararası yönetim mekanizmalarına dahil edilmesini sağladı (Boz ve Yılmaz, 2025a). Stockholm Konferansı öncesinde çevresel bozulmanın daha çok yerel ve ulusal politika sorunlarından dolayı olduğu görülüyordu fakat bu konferans yapıldıktan sonra çevresel sorunların daha çok sınırları aşan bir etkiye sahip olduğu ve uluslararası iş birliğinin gerektiği anlaşıldı.

Ekonomik kalkınma ve büyüme ile çevresel yapıyı koruma arasında kurumsal düzeyde ilk sistematik ilişkinin kurulması yapılan bu konferansın en önemli katkılarından biri oldu (Boz ve Yılmaz, 2025a). Bu sebepten dolayı da çevresel sürdürülebilirlik artık sadece ekolojik bir konu olmamakla birlikte aynı zamanda kalkınma politikalarının önemli bir parçası olarak görülmektedir.

1.21.3. Brundtland raporu

1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporu'nun, sürdürülebilir kalkınma kavramının ve tanımının akademik ve siyasi düzeyde sistematik bir biçimde açıklanmasındaki yararı oldukça büyük bir konumda olmakla beraber bu yaklaşım, kalkınmanın sadece ekonomik büyümeye odaklanan geleneksel düşünce kalıbının sorgulanmasına sebep olmuştur (Purvis vd., 2019). Çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik kalkınma arasında denge kurulması gerektiğini ortaya koymuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın temel akademik referans noktası, özellikle gelecek nesillerin

kendi ihtiyaçlarını karşıma kapasitesini tehlikeye atmada mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma kavramı olarak geçmektedir.

Brundtland yaklaşımı, çevresel problemlerin sadece doğal kaynakların korunmasından ibaret olmadığını aynı zamanda da ekonomik eşitsizliği, yoksulluk, enerji politikaları ve küresel kalkınma stratejileriyle doğrudan bir bağlantısı olduğunu belirtmiştir (Purvis vd., 2019).

Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma, çevresel, ekonomik ve sosyal faktörleri bir araya getiren bir kalkınma modeli olarak görölmeye başlanmıştır.

1.21.4. Rio zirvesi

1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan Birleşmiş Milletler evre ve Kalkınma konferansı veya Rio Zirvesi, sürdürülebilir kalkınma fikrinin uluslararası politika düzeyinde kabul görmesine ek olarak kurumsallaşmasına da yardımcı oldu. Stockholm Konferansı evresel sorunların ele alınarak dünya çapında farkındalığını artırsa da, Rio Zirvesi sürdürülebilir kalkınma kavramını uygulamaya dönük küresel politika perspektifine odak sağlamıştır (Boz ve Yılmaz, 2025b). Yapılan bu zirvede, çevresel koruma ile ekonomik büyüme ve kalkınmanın birbirlerine zıt hedefler olmadığı, uzun vadeli kalkınma planının çevresel sürdürülebilirlikle beraber ele alınması gerektiği fikrini güçlü bir şekilde benimsenmiştir. Rio Zirvesi, sürdürülebilir kalkınma literatüründe önemli bir yere sahip olmasının nedenlerinden birisi de bu kavramı sadece teorik bir tartışma konusu olmaktan çıkararak küresel yönetim sisteminin vazgeçilmez bir parçası hâline getirmiştir (Boz ve Yılmaz, 2025b). Bu dönemden sonra sürdürülebilir üretim, çevresel sorumluluk, doğal kaynak yönetimi gibi kavramlar daha da dikkat çekici bir hâle geldi.

1.21.5. Johannesburg zirvesi

2002 yılında Güney Afrika Bölgesi’nin Johannesburg kentinde yapılmış olan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, sürdürülebilir kalkınma anlayışının uygulanması ve kabul görmesi açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Johannesburg Zirvesi, Rio Zirvesi esnasında ortaya çıkmış olan kurumsal ve politik kapsamı daha da somut bir uygulama hedeflerine dönüştürmeye çalıştı. Bu zirvede sürdürülebilir kalkınma, sadece çevresel koruma olarak değil aynı zamanda da yoksullukla mücadele, ekonomik kapsayıcılık ve temel insani ihtiyaçların karşılanması

ve sürdürülebilirliği gibi sosyal kalkınma bileşenleriyle birlikte değerlendirilmiştir (Yalçın, 2022).

Johannesburg Zirvesi, literatür incelendiği zaman sürdürülebilir kalkınma açısından oldukça büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebi ise bu sürdürülebilirlik kavramını çevre merkezli bir yaklaşım düşüncesinden çıkarıp, çok boyutlu bir kalkınma düşüncesine dönmüştür. Sürdürülebilir kalkınma tartışmaları artık sadece temiz su, temiz enerji, gıda güvenliği, toplumsal refah vb. gibi konulara odaklanmaktadır.

Sonuç olarak, akademik literatürde Johannesburg Zirvesi sürdürülebilir kalkınmanın sosyal açıdan öne çıktığı bir dönem olarak görülmektedir (Yalçın, 2022).

1.21.6. Paris anlaşması

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının çevresel boyutunda küresel iklim politikalarının güçlü bir şekilde kullanılmasında Paris Anlaşması'nın önemi çok yüksektir. 2025 yılında imzalanan ve onaylanan bu anlaşmanın asıl amacı, dünyadaki yüksek sıcaklık artışını minimize etmeye çalışarak durdurmak, sera gazı emisyonlarını mümkün olduğu derecede azaltmak ve düşük karbonlu ekonomik bir dönüşümü teşvik etmektir (Roca-Campos vd., 2025). Bu sebeplerde dolayı Paris Anlaşması sadece çevre koruma düşüncesiyle değil aynı zamanda da sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik üretim modelleri ve uluslararası ticaret (ithalat ve ihracat) politikalarıyla birleştiği yeni bir kalkınma yapısını da temsil etmektedir.

Paris Anlaşması, sürdürülebilir kalkınma tanımını ve kavramını daha somut iklim hedefleriyle birlikte desteklemekle birlikte, bu hedefler, karbon yoğun büyüme modelleri yerine temiz enerji yatırımları ve sürdürülebilir üretim sistemleri ile yeşil dönüşümü öne çıkarmıştır (Roca-Campos vd., 2025). Akademik literatürde bu anlaşma sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutuyla alakalı uluslararası anlaşmanın en önemli aşamalarından biri olarak görülmektedir.

1.21.7. 2030 Sürdürülebilir kalkınma gündemi

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının en kapsamlı politika çerçevesi olarak görülüyor. Kalkınmanın sadece çevresel koruma ile sınırlı kalmayacağı Birleşmiş Milletler tarafından onaylanan bu yaklaşım sayesinde görülmektedir (Skočajić vd., 2024). Ekonomik büyüme, sosyal kapsayıcılık, yoksulluğun azaltılması, kaliteli eğitim, sağlık, temiz enerji, tüketim ve

sorumlu üretim gibi çok boyutlu hedeflere de bakılmalıdır. Bu kapsamda geliştirilen ve ortaya konulan 17 adet Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, dünya çapında kalkınma politikalarının en temel referans noktası hâline gelmiştir. 2030 Gündemi ise, sürdürülebilir kalkınma literatüründe çok boyutlu bir refah yaklaşımını özümseyerek kalkınma anlayışını sadece ekonomik kalkınma ve ekonomik performans göstergeleriyle sınırlı tutmamakla birlikte bu yöntem, çevresel sürdürülebilirliği, ve kurumsal yönetişimi ele alır (Skočajić vd., 2024).

1.22. Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Boyutları

1.22.1. Ekonomik boyut

Ekonomik büyümenin kısa vadeli gelir artışı veya üretim artışı yerine, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik kapsamı ve boyutu, ekonomik sistemlerin gelecek nesiller için sürdürülebilirliğini oluşturmak, kaynakların gelecek nesiller için verimli kullanılmasını sağlamak, ekonomik sistemin sürdürülebilirliğini sağlamak anlamına gelmektedir (Suo vd., 2024). Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımında, ekonomik büyüme ve kalkınmanın çevresel kaynakları tüketmesine, gelir eşitsizliğindeki artış oranına veya ekonomik bozulmaların daha da çok artmasına yol açılmaması gerektiği vurgulanmakla birlikte, geleneksel ekonomik kalkınma ve büyüme modellerinde büyüme, genel olarak üretim oranlarının artmasıyla ve kişi başına düşen milli gelir düzeyinin artmasıyla ilişkilendirilir.

Finansal istikrar düzeyinin korunması, kapsayıcı büyüme, kaynakların etkin ve doğru bir şekilde kullanımı, üretim sistemleri ve uzun vadede refah düzeyindeki artış, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu ile ilişkilidir (Suo vd., 2024). Geçmiş ülkelere bakıldığı zaman ekonomik büyümedeki sürdürülebilirlik sadece toplam gelir artışıyla değil aynı zamanda enerji dönüşümüne uyumu ve yüksek katma değerli üretim düzeylerini geliştirmeyi içermektedir.

Uluslararası ticaret açısından bakıldığı takdirde, ekonomik faktörlerin daha da önemli olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın ana ve temel unsurları arasında dış ticaret ve üretim kapasitesi, sanayi dönüşümü vb. faktörler bulunmaktadır (Suo vd., 2024).

1.22.2. Sosyal boyut

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın toplumun bütün bölümlerine eşit ve dengeli bir şekilde dağıtılması odağıyla hareket etmeyi amaçlan kalkınma yaklaşımına,

sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu denir (Ferrari vd., 2024). Bu boyut sadece gerek kişi başına gerek toplam nüfus gelir artışına değil aynı zamanda da sağlık, istihdam, eğitim ve toplumsal eşitlik gibi yaşam kalitesini doğrudan etkileyen faktörleri de içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma anlayışı, ekonomik büyümenin tek başına sosyal refah oranlarını artırmadığı anlamına gelmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalara istinaden sosyal sürdürülebilirlik, yoksulluğun önüne geçilmesi, toplumsal eşitsizliklerin önüne geçilmesi, ve insanların yaşam kalitelerinin düzeltilmesi ile ilişkilidir çünkü sosyal olarak kırılgan bir yapıdaki toplumlarda ekonomik büyümenin kalıcı büyümeye dönüşmesi oldukça zordur (Ferrari vd., 2024).

Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunun olması sebebiyle ekonomik kalkınmanın toplumsal refahla birlikte yürütülmesi gerekmektedir.

1.22.3. Çevresel boyut

Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutu, sosyal ve ekonomik gelişmenin doğal çevre sınırlarını ve kapasitesini aşmadan sürdürülebilirliğini ifade etmektedir (Samsuddin vd., 2024). Bu yaklaşımın ama amaçlarını sıralayacak olursak, bulunan doğal kaynakların bir sonraki nesiller için kullanılabilmesi, ekosistemlerin bozulmaması ve daha iyi bir şekilde getirilmesi olarak örneklendirmek mümkün olacaktır.

İklim değişikliği, karbon emisyonları, enerji tüketimi ve hava ve su kirliliği çevresel boyutta sürdürülebilirliğin temel göstergelerindendir (Samsuddin vd., 2024). Ekonomik kalkınmanın ve büyümenin çevresel sınırları ve çerçevesi içinde yeniden oluşması bazı faktörlerden dolayı çevresel baskıyı artırmaktadır.

Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutu sadece destekleyici bir bileşen olarak değil, aynı zamanda da temel bileşenlerinden biri olarak görünmektedir.

1.23. OECD Ülkelerinde Sürdürülebilir Kalkınma

1.23.1. OECD’de sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı

OECD üye ülkelerinin tamamının sürdürülebilir kalkınmaya bakış açısı, ekonomik gelişmenin sosyal refahı ve çevresel boyutta sürdürülebilirliği dengeli bir şekilde desteklemesini benimseyen çok yönlü bir politika anlayışına dayanmakla birlikte, OECD’nin gelişmiş ekonomileri sayesinde de sürdürülebilir kalkınmayı ekonomik dayanıklılık, yeşil dönüşüm, sosyal kapsayıcılık ve uzun vadeli refah artışı ile ilişkilendirir (Williams vd., 2024).

OECD üye ülkeleri bazında sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin ana taşlarını sıralayacak olursak iklim değişikliği ile mücadele, düşük karbon oranlı üretim sistemlerine geçiş ve çevresel performans göstergelerinin ekonomik politikayla birlikte işlenilmesi yönündedir (Williams vd., 2024).

Sonuç olarak, OECD, sürdürülebilir kalkınmayı kaynak verimliliği üzerine odaklanan geleneksel ekonomik büyüme modelinden ayırmaktadır.

1.23.2. OECD ülkelerinde sürdürülebilir kalkınma performansı

OECD üye ülkelerinin sürdürülebilir kalkınma performansları, sosyal refah düzeyleri, ekonomik büyüme kapasitesi vb. faktörler dahil olmak üzere çeşitli faktörleri değerlendirilerek analiz yapılmaktadır. Bu ülkelerin diğer dünya ülkelerine göre daha fazla yüksek gelir düzeyleri, gelişmiş sanayi yapıları olmalarından dolayı sürdürülebilir kalkınma göstergelerinde daha iyi bir performans göstermektedir (Halil Ozekicioglu 1 vd., 2025). OECD üye ülkelerinin sürdürülebilirlik performansları hepsinde aynı olmamakla birlikte her ülkenin kendi içerisinde farklı performans değerleri bulunmaktadır. Özellikle yenilenebilir enerji kullanımı ve karbon emisyon seviyeleri arasında önemli farklar bulunmaktadır.

OECD üyesi olan bazı ülkeler, çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil dönüşümdeki faaliyetlerde öncülük göstermiş olsalar da ekonomik büyümenin çevresel maliyetleri bazı ülkelerde daha net bir şekilde görülebilmektedir.

Sonuç olarak, OECD üyesi olan ülkelerin sürdürülebilir kalkınma performansı karşılaştırılması analizlerinde önemli literatür araştırma alanı oluşturmaktadır (Halil Ozekicioglu 1 vd., 2025).

1.23.3. OECD’de çevresel sürdürülebilirlik politikaları

OECD üyesi ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik politikaları, yenilenebilir enerji kullanımının artması, iklim değişikliğiyle mücadele, karbon emisyonlarının azaltılması ve çevresel verimliliğin artırılması üzerine kuruludur (Lee ve Jung, 2024). Bu araştırmada sıklıkla bahsedildiği gibi OECD üye ülkelerinde ekonomik kalkınma ve büyümenin çevresel bozulmayı artırmadan sürdürülmesini hedefleyen faktörler, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının çevresel boyutunu desteklemekle beraber bu dönüşüm özellikle karbon emisyon vergilerini, temiz enerji yatırımlarını ve enerji verimliliği politikasını içermektedir.

Gelişmiş OECD ekonomileri, çevresel sürdürülebilirliği sadece çevre koruma

politikası olarak değil aynı zamanda ekonomik rekabet gücünü artıran stratejik dönüşüm aracı olarak görmektedir (Lee ve Jung, 2024).

Sonuç olarak, çevresel sürdürülebilirlik politikaları, düşük karbonlu sanayileşme modelleri ve yeşil girişimlere odaklanmalıdır.

1.23.4. OECD ülkelerinde sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik göstergeleri

OECD üye ülkelerinde sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ve ekonomik boyutları sadece büyüme oranlarına değil aynı zamanda da eğitim, sağlık, sosyal güvenlik vb. faktörlerin değerlendirilerek ele alınabilir (Sun vd., 2025). Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, ekonomik büyümenin toplumsal refaha dönüşmesini gerekli gördüğünden dolayı, OECD üyeleri sürdürülebilir kalkınma performansının temel ölçütlerini sosyal göstergeler olarak belirtmektedir.

Yukarıdaki açıklamalara istinaden ek olarak, ekonomik sürdürülebilirlik üretim kapasitesi ve ekonomik dayanıklılık ile ilişkisi bulunmaktadır. Sonuç olarak, OECD bağlamında sürdürülebilir bir kalkınmanın olması için detaylı bir değerlendirme gerekmektedir (Sun vd., 2025).

1.24. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

1.24.1. Yoksulluğa son

Yoksulluğun her türünün ortadan kaldırılmasını amaçlayan küresel kalkınma hedeflerinden biri olan yoksulluğa son hedefi, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin en önemlilerinden biridir. Bu hedef sadece insanların gelir düzeylerini artırma odağında olmayıp aynı zamanda da birçok kapsamlı yapıya sahiptir. Literatüre bakıldığında zaman yoksulluk, gelirdeki yetersizlik, sosyal dışlanma, temel insani hizmetlere ulaşamama beslenme yetersizliği, sağlık hizmetlerini yeterince alamama ve ekonomik kırılganlık olmak üzere birden fazla faktörde ele alınmaktadır. Bunlardan dolayı sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden birisi olan yoksulluğa son sadece ekonomik refah oranının artmasını değil aynı zamanda da sosyal koruma sistemlerinin güçlendirilmesi, kırılgan alanların korunması ve insani yaklaşıma yakışır bir şekilde yaşam koşullarına erişim gerçekleştirmek için yapısal bir dönüşüm yaklaşımını içermektedir. Literatürde özellikle 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik makalelere göre, sadece ekonomik göstergelerin yoksulluğu tanımlamaya yeterli olmayacağı yönündedir. Yoksulluğun yeniden ortaya çıkmasını sağlayacak olan faktörlerde ki bunların en önemlisi gıda güvencesizliği, çocuk beslenmesi, sosyal eşitsizlikler ve sağlık hizmetlerine yetersiz erişim gibi faktörler ciddi bir sorun olarak görülmektedir (Beckford vd., 2024). Bu varsayım, ekonomik büyümenin yoksulluğu ortadan kaldırmak için yeterli güce sahip

olmadığını göstermektedir. Bunlara ek olarak, gelir dağılımındaki eşitsizlik, bölgesel oluşmuş farklılıklar ve işgücü piyasasındaki yapısal sorunlar Türkiye’deki yoksullukla ilişkilidir (Suluk, 2025a). Sürdürülebilir kalkınma açısından, yoksulluğun sadece bireysel bir sorun olarak değil aynı zamanda da toplumsal bir sorun olarak görülmesi gerektiğini de akademik araştırmalarda görülmektedir. Sonuç olarak, diğer 16 adet sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için önce yoksulluğun ortadan kaldırılması gerekmektedir.

1.24.2. Açlığa son

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ikinci sırasında yer alan “Açlığa Son” hedefi, tüm dünya genelinde açlığın ortadan kaldırılmasını, tarımsal yöntemlerde doğru bir şekilde ilerlemeyi ve gıda güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bahsedilen bu hedef sadece tüm insanların yeterli miktarda gıda alabilmesi değil aynı zamanda da sağlıklı, güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde tüketime hazır olan gıdaların üretilmesini de içermektedir. Literatürdeki akademik çalışmalar incelendiği zamana, açıklık kavramı sadece fiziksel gıdanın eksikliği olarak değil aynı zamanda da iklim değişikliği, tarımsal verimsizlik, tedarik zincirinde oluşan problemler ve gelir eşitsizliği gibi birçok faktörle birlikte ilişkilendirilmektedir. Bu durumda, bu sürdürülebilir kalkınma hedefi, ekonomik kalkınma ve yapılanma ve en önemlisi de insan sağlığı için temel hedeflerden birisi olarak görülmektedir.

Literatürde, 2024 yılı ve sonrasında yapılan araştırmalarda, üretimdeki eksikliğin ve azalmanın tek sebebinin açlık olmadığını ve gıda sistemlerindeki eksiklik ve dağıtım eşitsizliği gibi daha da önemli sorunların olduğu vurgulanmaktadır. Sporchia ve arkadaşları açlık oranlarının tamamen sıfıra düşmesinin sadece tarımsal üretimdeki verim artışı ile olmasının mümkün olmadığını açıklamışlardır (Mas Manchón vd., 2024). Bunların yerine, mevcuttaki beslenme politikalarında iyileşmeye gidilirse, üretim stratejilerinde değişiklik ve iklim dayanıklı tarım modelleri geliştirilmelidir. Bu yaklaşımla, açlıkla savaşın sadece insanı yardım politikalarıyla değil aynı zamanda da yapısal ekonomik ve çevresel faktörlerin etkisiyle mümkün olacağını göstermektedirler. Tarımsal üretim maliyetlerindeki artışlar, gıda fiyatlarındaki sürekli dalgalanmalar vb. faktörler Türkiye’de açlık ve gıda güvencesi ile ele alınmaktadır (Güngör ve Özcan, 2025). Literatürdeki bazı yerel akademik çalışmalar, sürdürülebilir tarımsal kalkınmanın sadece ekonomik üretkenlik açısından değil aynı zamanda toplumsal refahın iyi bir şekilde korunması açısından da çok önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ikincisi olan açlığın

ortadan kaldırılması, sosyal boyutun güvence altına alınması ve insan sermayesinin daha da güçlendirilerek stratejik boyutta büyük bir yer elde etmesi amaçlanmakla birlikte, bunların başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi sadece üretim kapasitesinin arttırılmasıyla değil aynı zamanda da kapsayıcı gıda politikaların oluşturulmasıyla mümkün olacaktır.

1.24.3. Sağlıklı ve kaliteli yaşam

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin üçüncü sırasında yer alan “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam” hedefi, yaşa bakılmaksızın tüm bireylerin yaşam hakkına erişimini kolaylaştırmak ve sağlamak ve toplumsal refah düzeyini artırma amaçlı düzenlenmiştir. Bu hedef, çocuk ve anne sağlığı başta olmak üzere, bulaşıcı hastalık oranının azaltılması, bulaşıcı olmayan kronik rahatsızlıkların ortadan kaldırılması ve ruh ve psikolojik sağlığın korunmasını, tıbbi kolaylıkların sağlanmasını ve ilaç ve aşıların kolay ulaşılabilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Literatür incelendiği zaman sağlık sadece hastalıkların ortadan kaldırılması olarak değil aynı zamanda da zihinsel ve fiziksel, sosyal iyiliğin bir bütün olarak değerlendirilmesi gereken çok yönlü bir kalkınma göstergesi olarak incelenmesi yönündedir.

Literatürdeki 2024 yılı ve sonrasındaki araştırmalar incelendiğinde, COVID-19 pandemi dönemi sonrasındaki sağlık sistemlerinin güvenilirliği ve dayanıklılığı sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir bileşeni olduğunu göstermekle birlikte Mikula, Razckowska ve Utzig, mevcut tıbbi altyapıya ek olarak sosyal koruma olanaklarının, kamu politikalarının, ekonominin ve kriz yönetiminin sağlık göstergelerindeki ilerlemelerde direkt olarak bir ilişkinin olduğunu göstermeleri nedeniyle, sağlık için alınan politikaların sadece tedavi yöntemlerinin iyileştirilmesi ile değil aynı zamanda koruyucu sağlık hizmetleriyle, erken tanı ve erken müdahale sistemleriyle ve toplumsal sağlık farkındalığı ile birlikte ele alınması gerektiği açık ve net bir şekilde vurgulanmaktadır (Mikula vd., 2024).

Bölgesel sağlık eşitsizlikleri, yaşlanan nüfus, sağlık personeli yoğunluğu, kronik hastalıklar gibi sorunlar Türkiye’de her ne kadar sağlık hizmetlerine ulaşım konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiş olsa da hâlâ önemini ciddi bir şekilde korumaktadır (Kurt ve Koçak, 2024). Yereldeki akademik araştırmalar incelendiğinde sağlık hizmetlerinin sadece sayısal ve oransal bazda büyümesinin yeterli olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin üçüncüsü olan sağlıklı ve kaliteli yaşam, bireysel bazda yaşam kalitesini artırmaktan ziyade, ekonomik

Üretkenlik, toplumsal ve sosyal refah açısından sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarıdır.

1.24.4. Nitelikli eēitim

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin dördüncü sırasında yer alan “Nitelikli Eēitim” hedefi, tüm dünyadaki insanlar için eēit düzeyde, kaliteli ve kapsayıcı bir eēitim saēlanması ve yaēam boyu ērenme fırsatlarının saēlanması amaçlanmaktadır. Bu hedef, sadece eēitim kurumlarına eriēim olanakları deēil aynı zamanda da eēitimin kalitesini, ēretim kalitesini, fırsat eēitliğini ve sosyal kapsayıcılığı da içermektedir. Literatürde bulunan akademik alıēmalar incelendiēi zaman eēitim, yalnızca bireysel bilgi alma süreci olarak deēil, sosyal adalet, ekonomik büyüme, demokratik katılım, toplumsal hareketlilik ve sürdürülebilir kalkınmanın temel amaçlarından biri olarak görülmektedir. Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden biri olan nitelikli eēitim hedefi stratejik bir büyüme ve kalkınma aracı olarak görülmektedir.

Literatürdeki 2024 yılı ve sonrasındaki araētırmalar incelendiēinde, güncel eēitim sistemlerinin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine baēarılı bir Şekilde ulaēmadaki rolünün sadece okul kayıt oranlarıyla llemeyeceēini göstermekle birlikte aēdaē eēitim politikaları özellikle günümüzde meēhur olan yapay zeka destekli ērenme modelleri, eēitimde fırsat eēitsizliēi, ēretmen kalitesindeki artıē ve yaēam boyu eēitim gibi faktörlere odaklanıldıēı görülmektedir (Hinzen vd., 2024). UNESCO ve akademik literatür tarafından yapılan son ve güncel araētırmalar, eēitimin sadece ekonomik düzeyde bir artıē saēlamadıēını aynı zamanda da toplumsal sorumluluk ve sürdürülebilir yaēam kültürü oluēturma baēarisına sahip olduēunu göstermektedir.

Türkiye’de eēitim sisteminde ölçülebilir eriēim açısından önemli ilerlemeler gerekleēmiē olsa da, dijital eēitsizlikler, bölgesel eēitim eēitsizlikleri, ēretmen daēılımındaki adaletsizlik ve dengesizlikler gibi sorunlar hâlâ bulunmaktadır (elik, 2024). Literatürdeki yerli akademik alıēmalar incelendiēi zaman, sürdürülebilir kalkınma için eēitim politikalarının kalite, kapsayıcılık ve gelecek odaklı beceri üretimine dayalı olarak deēil, sadece okullaēma oranına dayalı olarak deēerlendirilmesi gerektiēini göstermektedir. Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin dördüncüsü olan nitelikli eēitim hedefi, sadece bireysel olarak deēil aynı zamanda da toplumsal deēiēimi ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal eēitlik için kurumsal dayanaklar olarak görmektedir.

1.24.5. Toplumsal cinsiyet eşitliği

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin beşinci sırasında yer alan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” hedefi kadınların ve kız çocuklarının her türlü ayrımcılıktan korunmasını ve toplumun tüm alanlarında eşit fırsatlara erişimlerinin sağlanması ve bunun sürdürülebilirliğini korumayı amaçlamaktadır. Bu amaç sadece kadınların eğitim ve istihdam fırsatlarına olanaklarını yükseltmeye yönelik bir yaklaşım değil aynı zamanda ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel eşitsizliklerin tamamen ortadan kaldırılmasını hedefleyen, bireysel değil bütüncül bir yaklaşımdır ifade etmektedir. Literatürde, toplumsal cinsiyet eşitliğini hem ekonomik büyüme ve kalkınma hem de temel insan hakları, toplumsal refah, kurumsal sürdürülebilirlik ve demokratik ilerleme açısından önemli bir bileşen olarak görülmektedir.

Literatürdeki 2024 yılı ve sonrasındaki araştırmalar incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sadece kadınların işgücü piyasasındaki aktiflik oranlarının değerleri ile açıklanamayacağını göstermektedir. Bunun, ücret işsizliği, toplumsal çıkarımlar, karar alma mekanizmalarına sınırlı katılım ve kurumsal ayrımcılık gibi birçok farklı faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini açık ve net bir şekilde göstermektedir (Beloskar vd., 2024). Beloskar ve arkadaşları, sürdürülebilir kalkınma kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili literatürde bulunan akademik çalışmaları analiz ederek, bu hedefin ekonomik büyüme ve sosyal politika ile güçlü bir şekilde bağlantısının olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği sadece belirli bir toplumun haklarını korumaya yönelik bir kotuma yöntemi olarak görülmemekle beraber, sürdürülebilir kalkınmanın kapsayıcı ve adaletli bir yapısını oluşturmak için temel bir gereklilik olarak görülmektedir.

Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği, ücret farklılıkları, eğitimdeki fırsatlar, istihdam oranları, siyasal temsil ve toplumsal diğer faktörlerle birlikte ele alınmakta ve tartışılmaktadır (Kartalkaya ve Küçüksaraç, 2025). Literatürde bulunan yerel araştırmalar incelendiği zaman, sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğinin yasal düzenlemelerle değil, toplumsal dönüşüm ve farkındalık mekanizmalarıyla sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin beşincisi olan toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi sadece kadın haklarını ilgilendiren bir hedef değil aynı zamanda da ekonomik verimliliği ve sürdürülebilir kalkınmayı doğrudan etkileyen temel bir kalkınma hedefidir.

1.24.6. Temiz su ve sanitasyon

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında altıncı sırada yer alan “Temiz Su ve Sanitasyon” hedefi, dünyadaki tüm insanlar için temiz ve güvenli bir içme suyuna ulaşım sağlanmasını, sanitasyon hizmetlerinin üst düzeyde artırılmasını, hijyen süreçlerinin daha da iyi hâle gelmesini ve su kaynaklarının sürdürülebilir ve doğru bir şekilde yönetimini amaçlamaktadır. Bireylerin günlük su tüketimlerini karşılamak sadece teknik bir altyapı zemini hedefi olmamakla beraber su, tarımsal verimlilik, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik üretim ve insan sağlığı açısından stratejik bir kalkınma hedefi olarak incelenmiştir. Sonuç olarak, temiz suya erişim, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel ve ekonomik yönlerini etkileyen temel belirleyicilerden birisidir. Literatürdeki 2024 yılı ve sonrasındaki araştırmalar incelendiğinde, dünyada bulunan su krizinin, sadece fiziksel kaynakların azalmasından dolayı olmadığını göstermekle beraber bu sorun, iklimlerin hızlı ve sürekli bir biçimde değişmesi, ve kaynakların eşit bir şekilde dağıtılmaması gibi faktörlerle bağlantılı olduğunu göstermektedir (Rajendrakumar vd., 2025). Rajendrakumar ve arkadaşları, sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında temiz su ve sanitasyon hedefinin önündeki temel engelleri ve sorunları detaylı bir şekilde inceledi. Özellikle, dünya genelinde bulunan finansman sorunları, altyapı eksikliği ve iklimdeki değişimler bu hedeflere ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Bu yaklaşıma göre, su sorununun sadece mühendislik açısından bir yapı sorunu olarak değil aynı zamanda da ekonomi ve çevresel sürdürülebilirlik açısından dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Artan nüfus oranı, kuraklık problemi, iklim değişikliklerine bağlı yağışlar, tarımsal su tüketimi ve su kaynaklarının etkin yönetimiyle birlikte Türkiye’de su yönetimi ciddi ve kritik bir öneme sahiptir. Literatürdeki yere akademik çalışmalar incelendiğinde, sürdürülebilir bir kalkınma için su politikalarının kaynak kullanımını, atık su artırımını ve kalite yönetimini uzun vadeli su güvenliği içermesi gerektiği vurgulanmıştır (Koç, 2024). Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin altıncısı olan temiz su ve sanitasyon sadece toplumsal halk sağlığının korunması için değil aynı zamanda da ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirliğin sağlanması ve çevresel korumanın gerçekleşmesi için önemli bir kalkınma hedefidir.

1.24.7. Erişilebilir ve temiz enerji

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında yedinci sırada yer alan “Erişilebilir ve Temiz Enerji” hedefi herkesin, güvenilir, sürdürülebilir, uygun maliyetli ve güncel enerjiye erişim sağlamayı amaçlamaktadır. Enerji, eğitimden ulaşım, sanayi üretiminden sağlık sektörüne kadar uzanan çok sayıda alanın işleyişine direkt olarak etkileyen ekonomik ve toplumsal yaşamın önemli bir parçası olmakla birlikte, enerjiye erişim tek başına teknik bir altyapı zemin sorunu olmamakla birlikte, aynı zamanda ekonomik kalkınma, toplumsal refah oranındaki değişimler ve çevresel bir sürdürülebilirlik açısından oldukça önemli bir kalkınma hedefi olarak gösterilmektedir. Mevcut akademik çalışmalarda, enerji maliyetleri, fosil yakıtlara bağımlılık gibi faktörler, sürdürülebilir kalkınma tartışmalarının ana maddeleri olarak görülmektedir.

Literatürdeki 2024 yılı ve sonrasındaki araştırmalar incelendiğinde, sürdürülebilir enerji değişimin tek aşına enerji kaynaklarının oranlarının artırılmasıyla olmayacağı aynı zamanda bu enerjinin depolama imkanlarının, altyapı güncelliğinin ve adil enerji dönüşümü de dahil olmak üzere birden fazla faktörle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir (Raab vd., 2024). Enerji dönüşümüne ilişkin yapılan son araştırmalara bakıldığında, düşük oranda karbon ekonomisinin uygulanmasında hem çevresel bir mecburiyet hem de sosyal refah açısından stratejik bir konuma sahip olduğu gösterilmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı sürdürülebilir kalkınma hedefinin yedincisi olan erişilebilir ve temiz enerji hedefi hem iklim değişikliği ile mücadelede hem de teknolojik dönüşümle yakından ilgilidir. Türkiye’de aktif olarak bulunan ve geçerliliği hâlâ devam eden enerji politikalarından bazıları yenilebilir enerji, dış kaynaklara olan bağımlılık ve arz bağımlılığı, maliyetlerin yükselmesi nedeniyle önemlidir (Oduncu, 2025). Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden yedincisi olan erişilebilir ve temiz enerji hedefi tek başına enerji talebine istinaden bir hedef olmamakla birlikte aynı zamanda çevresel koruma ve toplumsal kalkınma ve büyümenin önemli bileşenleri olarak görülmektedir.

1.24.8. İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında sekizinci sırada yer alan “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” hedefi, sürdürülebilir, istikrarı ve devamlılığı olan bir büyümeyi desteklemek; üretken bir biçimde istihdamın artırılması ve dünyadaki tüm insanların insana yakışır bir biçimde çalışma koşullarının sağlanması hedeflenmektedir. Bu durum, literatürdeki akademik çalışmalarda, ekonomik bir büyümenin sürekliliğinin

ve devamlılığının kabul edilmesi için, işgücü piyasasında adaletin yerini bulmasına, belirsiz bir şekilde gerçekleşen istihdamdaki sayının azaltılmasına ve genç işsizlik oranının azaltılmasıyla birlikte, çalışma yaşamında insan onuruna uygun bir koşulların sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden sekizincisi olan insana yakışır iş ve ekonomik büyüme hedefi, ekonomik büyüme ve kalkınma ile sosyal refah arasındaki dengeyi kurmayı amaçlayan sürdürülebilir kalkınma hedefi olarak değerlendirilmektedir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalara göre, ekonomik kalkınma ve büyümenin tek başına sürdürülebilir kalkınmayı göstermediğini açıklamakla birlikte özellikle sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden sekizincisi olan insana yakışır iş ve ekonomik büyüme ile çalışma hayatındaki yenilikleri değerlendirerek, uzaktan çalışma ve sosyal koruma eksikliklerinin büyüme için ciddi riskler oluşturulduğu belirtilmektedir (Klimeczuk vd., 2024). Bu yaklaşım aynı zamanda, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sadece makroekonomik göstergelerde değil, aynı zamanda çalışma hayatının kalitesiyle de birlikte belirlenmesini göstermektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedefinin sekizincisi olan insana yakışır iş ve ekonomik büyümenin hayata geçirilmesi için özellikle Türkiye'nin ciddi sorun alanları arasında, işsizlik, kayıt dışı istihdam, gelir dağılımı eşitsizliği ve iş gücü piyasasındaki yapısal kırılganlıklar ele alınmaktadır. Literatürde bulunan yerel akademik çalışmalar incelendiğinde, insana yakışır iş kavramının tek başına iş elde edinmekle olmadığını açık ve net bir şekilde göstermektedir (Sahin, 2024). Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sekizincisi olan insana yakışır iş ve ekonomik büyümenin hedefi sadece ekonomik büyümeyi hedeflemez aynı zamanda sosyal refahı artırıcı ve sürdürülebilir bir ekonomik sistem oluşturulmasını hedefleyen bir oluşumdur.

1.24.9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında dokuzuncu sırada yer alan “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” hedefi, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir sanayileşmeyi ve güçlü altyapı sistemlerinin oluşmasını savunmayı amaçlamakla birlikte üretim çeşitliliğini ve kapasitesini artırmak, enerji sistemleri ve lojistik altyapı gibi faktörler ekonomik kalkınma ve büyümenin altyapısını oluşturmaktadır. Akademik araştırmacılar tarafından sürdürülebilir kalkınmanın temel sistemleri olarak kabul edilen faktörlerden bazılarını sıralayacak olursak, akıllı ve yapay zeka destekli sanayi sistemleri, inovasyon ekosistemleri ve düşük karbon oranlı üretim modellerini sıralayabiliriz.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik araştırmalar incelendiğinde, fiziksel üretim kapasite oranının artırılması, sürdürülebilir sanayileşmenin tek yolu olmadığı belirtilmiştir (Zhou vd., 2024). Çevresel etkiyi yönetmek için, dijital dönüşümü, teknoloji transferini, araştırma ve geliştirme yatırımlarını ve şirketin inovasyon yeteneklerini değerlendirmek gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bulunan altyapıların gerekli eksiklikleri bulunduğundan dolayı ekonomik kalkınma ve büyüme potansiyelini azalttığı, sanayi ve inovasyon alanında yapılan araştırmalar sonucunda görülmüştür. Bu kapsamda, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin dokuzuncusu olan sanayi, yenilikçilik ve altyapı hedefi sürdürülebilir kalkınma ve üretkenlik açısından artışı sağlamayı amaçlamaktadır.

Uygulanan sanayi politikaları, üretim çeşitliliği ve verimliliği, lojistik ağlar ve araştırma ve geliştirme yatırımları gibi ekonomik faktörler Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınması için çok önemli bir rol oynamaktadır (Burhan, 2024). Literatürde bulunan yerel çalışmalar incelendiği zaman yeşil üretim sistemleri, yüksek katma değerli üretim ve inovasyon odaklı dönüşüm gibi faktörler, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma ve sanayileşme süreçlerinde göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin dokuzuncusu olan sanayi, yenilikçilik ve altyapı hedefi gerek ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerek uzun vadeli büyüme becerisini inşa eden bir dönüşüm alanı olarak ve hedef olarak görünmektedir.

1.24.10. Eşitsizliklerin azaltılması

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında 10. sırada yer alan “Eşitsizliklerin Azaltılması” hedefi, ülkeler arasında bulunan ekonomik, sosyal ve fırsat eşitsizliklerini ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda burada amaçlanan hedef sadece gelir düzeylerindeki ve dağılımlarında bulunan adaletsizlikleri düzeltmek değil aynı zamanda da sağlık, eğitim, istihdam vb. ekonomik göstergelerdeki çeşitli alanlarda meydana gelen eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri de bitirmeyi amaçlamaktadır. Literatür detaylı bir şekilde incelendiğinde ekonomik performansı etkileyen tek faktörün yukarıda belirtilen ekonomik göstergelerde ortaya çıkan adaletsizlikler değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve refahı bozan, sosyal imkanları ve hareketliliği kısıtlayan ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı zorlaştıran her türlü durumu ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalar incelendiğinde, yaşanan eşitsizliklerin sadece gelir farklılıkları nedeniyle

açıklanamayacağı açık ve net bir şekilde bildirilmiştir (Bhandari, 2024). Dijital erişim, bölgesel gelişme, eğitim olanakları, sağlık hizmetlerine erişim, göç, sosyal dışlama ve kurumsal temsil eksikliği gibi çok çeşitli dinamiklerle ilişkilidir. Güncel sürdürülebilir kalkınma araştırmaları, eşitsizliğin diğer sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Eşitsizlik, yolsuzluk, eğitim ve istihdam hedefleriyle güçlü bir şekilde ilişkisi bulunmakla birlikte, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden eşitsizliklerin azaltılması hedefi tek başına gelir politika ve araçlarıyla çözülebilecek bir durum değildir. Sosyal adalet, kurumsallık ve fırsat eşitliği amaçlı kapsamı bir politika revizesi gerektiren temel bir sürdürülebilir kalkınma hedefidir.

Türkiye’de eşitsizlik, gelir dağılımı farklılıkları, bölgesel gelişmişlik uçurumları, eğitim fırsatlarına erişim eşitsizliği, kadınların ve gençlerin iş gücü piyasası konumu ve sosyal hareketlilik olanakları da dahil olmak üzere çeşitli çevrelerde ve konularda ele alınmaktadır (Suluk, 2025b). Literatürde bulunan yerel akademik araştırmalar doğrultusunda, sürdürülebilir kalkınma açısından eşitsizliğin azaltılması için ekonomik büyümenin tek başına yeterli olmadığı açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedefinin 10. olan eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal adalet boyutunu temsil etmekle birlikte diğer kalkınma hedeflerinin de başarısını doğrudan etkileyen bir hedeftir.

1.24.11. Eşitsizliklerin azaltılması

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında 10. sırada yer alan “Eşitsizliklerin Azaltılması” hedefi, ülkeler arasında bulunan ekonomik, sosyal ve fırsat eşitsizliklerini ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda burada amaçlanan hedef sadece gelir düzeylerindeki ve dağılımlarında bulunan adaletsizlikleri düzeltmek değil aynı zamanda da sağlık, eğitim, istihdam vb. ekonomik göstergelerdeki çeşitli alanlarda meydana gelen eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri de bitirmeyi amaçlamaktadır. Literatür detaylı bir şekilde incelendiğinde ekonomik performansı etkileyen tek faktörün yukarıda belirtilen ekonomik göstergelerde ortaya çıkan adaletsizlikler değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve refahı bozan, sosyal imkanları ve hareketliliği kısıtlayan ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı zorlaştıran her türlü durumu ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalar incelendiğinde, yaşanan eşitsizliklerin sadece gelir farklılıkları nedeniyle açıklanamayacağı açık ve net bir şekilde bildirilmiştir (Bhandari, 2024). Dijital erişim,

bölgesel gelişme, eğitim olanakları, sağlık hizmetlerine erişim, göç, sosyal dışlama ve kurumsal temsil eksikliği gibi çok çeşitli dinamiklerle ilişkilidir. Güncel sürdürülebilir kalkınma araştırmaları, eşitsizliğin diğer sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Eşitsizlik, yolsuzluk, eğitim ve istihdam hedefleriyle güçlü bir şekilde ilişkisi bulunmakla birlikte, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden eşitsizliklerin azaltılması hedefi tek başına gelir politika ve araçlarıyla çözülebilecek bir durum değildir. Sosyal adalet, kurumsallık ve fırsat eşitliği amaçlı kapsamlı bir politika revizesi gerektiren temel bir sürdürülebilir kalkınma hedefidir.

Türkiye’de eşitsizlik, gelir dağılımı farklılıkları, bölgesel gelişmişlik uçurumları, eğitim fırsatlarına erişim eşitsizliği, kadınların ve gençlerin iş gücü piyasası konumu ve sosyal hareketlilik olanakları da dahil olmak üzere çeşitli çevrelerde ve konularda ele alınmaktadır (Suluk, 2025b). Literatürde bulunan yerel akademik araştırmalar doğrultusunda, sürdürülebilir kalkınma açısından eşitsizliğin azaltılması için ekonomik büyümenin tek başına yeterli olmadığı açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedefinin 10. olan eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal adalet boyutunu temsil etmekle birlikte diğer kalkınma hedeflerinin de başarısını doğrudan etkileyen bir hedeftir.

1.24.12. Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında 11. sırada yer alan “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” hedefi, şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir bir hâle getirilmesidir. Bu hedef, sadece kentsel dönüşüm için oluşturulan altyapının değişmesine dair teknik bir planlama yaklaşımıyla sınırlı değil aynı zamanda konut ulaşımı, ulaşım altyapı ve sistemleri, afet dayanıklılığı ve önlemleri, çevresel kalite ve kurumsal alan kullanımı gibi birçok yönlü kalkınma faktörlerini de ele almaktadır. Literatürdeki akademik çalışmalar incelendiği zaman kentler, ekonomik kalkınma ve büyümenin sosyal değişimli merkezleri olarak görülmekle beraber, aynı zamanda da çevresel etkilerin, nüfus artış hızındaki oranların ve altyapı yetersizliklerinden veya eksikliklerinden dolayı oluşan yerler olarak görülmektedir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrası yayımlanan akademik çalışmalar incelendiğinde, son gündemde meşhur olan akıllı şehir uygulamaları, kapsayıcı konut politikaları ve toplumsal katılım araçları sürdürülebilir kentlerin yalnızca fiziksel altyapı çalışmalarıyla oluşturulmasının mümkün olmadığı gösterilmektedir (Full article: Climate resilient

urban regeneration and SDG 11 – stakeholders’ view on pathways and digital infrastructures, 2024). Kent planlaması oluşturulurken veri odaklı yaklaşımların sürdürülebilir bir yenilik olması için çok önemli olduğu anlaşılmakla birlikte bu yaklaşım, şehirlerin gelişen ve büyüyen fiziksel alanlar olarak değil, çevresel dengeyi korumaya çalışan ve ekonomik sürdürülebilirlik üreten karmaşık sistemler olarak görülmesi gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’de bu durum, sürdürülebilir şehirleşme için plansız yapılaşma, deprem ve diğer doğal afet riskleri ve altyapı yetersizliği gibi birden fazla sorun bulunmaktadır. Literatürde yayımlanan yerel akademik araştırmalara göre sürdürülebilir şehir politikalarının sadece kentsel büyüme ile ilgili değil aynı zamanda da yukarıda bahsedilen doğal afet dirençliği, çevresel koruma vb. faktörler gibi hedeflere birlikte göz önünde bulundurulması gerilmektedir (Ufacık, 2024). Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 11. olan sürdürülebilir şehirler ve topluluk hedefini bir şehir planlaması hedefi olarak görmenin doğru olmamasıyla birlikte, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutlarının birleştiği noktada stratejik bir hedef olarak görülmektedir.

1.24.13. Sorumlu üretim ve tüketim

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında 12. sırada yer alan “Sorumlu Üretim ve Tüketim” hedefi, doğada bulunan doğal kaynakların daha etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasını, atık miktarlarında azaltılmaya gidilmesini, sürdürülebilir üretim şekillerinin tüm sektörlerde aktif bir şekilde kullanılmasını ve tüketim alışkanlıklarını çevresel sürdürülebilirlik kurallarına göre değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedef, sadece üretim süreçlerindeki çevresel etkiyi düşürmeye yönelik teknik düzenlemelerle sınırlı değildir. Ek olarak, bireysel tüketim davranışları, kaynak verimliliği, atık yönetimi ve sürdürülebilir tedarik zinciri uygulamalarını içeren kapsamlı bir dönüşüm yaklaşımı bulunmaktadır. Literatürdeki akademik çalışmalar incelendiğinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 12. olan sorumlu üretim ve tüketim, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutunu ekonomik bir sistemle direkt olarak ilişkilendiren temel hedeflerden birisidir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalar incelendiğinde, sorumlu üretim ve tüketim anlayışında sadece çevresel farkındalığın ibaret olmadığı gösterilmekle birlikte, ekonomik karar alma prosedürleri, endüstriyel evrim ve döngüsel ekonomi modelleri de dahil olmak kaydıyla, tüm bu unsurların bir

arada değerlendirilmesi gerektiği gösterilmektedir (Castellano vd., 2024). Literatürde bazı çalışmalarda sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 12. olan sorumlu üretim ve tüketimin tüketim ve üretim kalıplarının yeniden şekillendirilmesinin sürdürülebilir kalkınma açısından stratejik bir önem taşıdığı vurgulanmakla birlikte bu yöntem, çevresel sürdürülebilirliğinin sadece kaynak tüketimini azaltmakla değil aynı zamanda da ekonomik süreçlerin yeniden oluşturulmasının da gerçekleştirilebileceğini göstermektedir.

Türkiye’de sürdürülebilir üretim kapasitesi, kaynak kullanımı, üretim ve tüketim alışkanlıkları, sanayi tarafından çevreye yapılan baskılar ve atık yönetimi gibi faktörler tartışmalı konulardır. Literatürde bulunan yerel akademik çalışmalara göre sürdürülebilir üretim veya tüketim hedeflerinin sadece çevreyi korumak ve çevreye zarar vermemek olarak değil aynı zamanda da maksimum ekonomik verimliliği de elde etmek amaçlamaktadır (G. S. Kaman, 2024). Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin 12. sorumlu üretim ve tüketimin sadece çevresel etkiyi azaltma amaçlı bir hedef değil aynı zamanda da sürdürülebilir kalkınma ilkeleri kapsamında yeniden düzenlemek için önemli bir dönüşüm alanı olarak görülmektedir.

1.24.14. İklim eylemi

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 13. sırada yer alan “İklim Eylemi” hedefinin amacı, iklim değişikliği ve değişimler sonucu ortaya çıkan etkileriyle mücadele etmek için hızlı ve etkili önlemler almaktır. Bu teknik çözümler arasında en çok bilineni sera gazı emisyonlarını azaltmak şeklindedir fakat bu tek başına teknik bir çözüm olarak geçmemekle birlikte, iklim değişikliğine uyum sağlamak, oluşabilecek afetlerde risk yönetimi yapmak ve toplumsal farkındalık faktörlerini de içermektedir. Konu ile ilgili yetkili bilim adamlarının yapmış oldukları çalışmalarda, iklim değişikliğini sadece çevresel bir sorun olarak görmemekle birlikte aynı zamanda ekonomik büyüme, göç hareketleri, enerji güvenliği ve toplumsal istikrar üzeri gibi faktörlere de doğrudan etkisi olan çok yönlü bir sürdürülebilir kalkınma sorunu olarak görünmektedir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalarda, oluşan iklim değişiklikleri ile mücadele etmek için sadece emisyonların azaltılmasının yeterli olmadığını göstermekle birlikte, iklim uyumu, sürdürülebilir bir şehir planlaması ve doğal kaynak yönetiminin de doğru bir şekilde yapılması gerekmektedir (Dong vd., 2024). Özellikle yapılan son araştırmalar kapsamında, iklim değişikliğinin çok sık

karşılaşıldığı gelişmekte olan ülkelerde sosyal eşitsizliğin arttığı ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini tamamlama konusunda zorluklar çektikleri açık ve net bir şekilde belirtilmiştir. Bu anlamda sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 13. iklim eylemi sadece çevre politikaları konusunu değil aynı zamanda ekonomik planlama ve toplumsal değişim politikalarının merkezlerinde yer alan yapısal bir sürdürülebilirlik hedefidir.

Türkiye’de kuraklık, sıcaklık artışları, orman yangınları, su kaynakları baskısı, tarımsal verimlilik kaybı ve afet riskleri, iklim değişikliğinin büyüyen bir kalkınma sorunu hâline gelmiştir ve literatürdeki yerel akademik çalışmalar, iklim değişikliği ile ilgili mücadele politikalarının sadece çevresel önlemlerde değil aynı zamanda kaynak verimliliği ve afet yönetimi politikaları ile beraber değerlendirilmesi gerektiği gösterildi (Öztürk ve İbik, 2025). Sonuç olarak bu sürdürülebilir kalkınma hedefi sadece çevresel kirliliği azaltmaya odaklı çalışmalar yapmamakla beraber aynı zamanda toplumsal dayanıklılığı ve ekonomik sürdürülebilirliği hedefleyen stratejik sürdürülebilir bir kalkınma hedefidir.

1.24.15. Sudaki Yaşam

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 14. sıradaki “Sudaki Yaşam” hedefi, okyanusların, denizlerin ve denizel kaynakların korunmasını, sürdürülebilir bir kullanımını ve deniz ekosistemlerinin uzun vadeli devamlılığını garanti etmeyi amaçlamaktadır. Bu hedef sadece deniz kirliliğini azaltmak için tedbir alınan çevresel önlemlere sınırlı olmamakla birlikte, deniz biyolojik çeşitliliğini korumak, kıyı ekosistemlerini doğru bir şekilde korumak ve yönetmek, deniz kaynaklarının ekonomik olarak sürdürülebilir kullanımı gibi birçok faktörü de kapsamaktadır. Konu ile ilgili uzman bilim adamlarının yapmış olduğu çalışmalara istinaden deniz ekosistemlerini küresel sürdürülebilirliğin bir parçası olarak görmekle birlikte iklim dengesini, gıda güvenliğini, karbon döngüsünü ekonomik faaliyetleri ve biyolojik çeşitliliği içermektedir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalar incelendiğinde, deniz ekosistemlerinin korunmasının sadece çevresel bir sorun olarak geçmediğinin, aynı zamanda da ekonomik sürdürülebilirlik, kıyı toplumlarının sağlığı ve iklim politikalarıyla doğrudan bir bağlantısı olduğunu açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin on dördüncüsü sudaki yaşam kapsamındaki gelişmeler değerlendirilirken, aşırı avlanma, plastik ve metal atıklar deniz ve ekosistem bozukluklarının sürdürülebilir kalkınma

hedeflerine ulaşma zorlukları açısından önemli bir tehdit oluşturduğu belirtilmiştir (Moretti vd., 2024).

Türkiye’de deniz kirliliği, balıkçılık baskısı, ekosistem bozulmaları ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi büyük önemli sorunlardır. Literatürde bulunan yerel akademik çalışmalar, deniz politikalarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında çevresel denetimlerden ziyade ekonomik kullanım ve biyolojik çeşitlilik koruması ve deniz kaynaklarının uzun vadeli yönetimi açısından ele alınması gerektiğini göstermektedir (Tutak, 2025a). Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden on dördüncüsü sudaki yaşam sadece deniz yaşamını korumakla kalmamakla birlikte aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirlik ve küresel çevresel güvenlik açısından sürdürülebilir bir kalkınma hedefidir.

1.24.16. Karasal yaşam

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 15. “Karasal Yaşam” hedefi, karasal boyutta ekosistemlerin korumasını, ormanların çoğalmasında sürdürülebilirliğin oluşmasını, çölleşmeye karşı mücadelenin yapılması ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlamaktadır. Bu hedef, sadece doğal yaşam ekosistemlerinin korunmasını amaçlamamakla birlikte, ekosistem hizmetlerinin sürdürülebilirliği, doğal kaynak yönetimi ve biyolojik çeşitliliğin gelecek nesillere aktarılması gibi birçok sürdürülebilirlik faktörlerini de içermektedir. Literatürde yapılan akademik araştırmalar, karasal ekosistemleri iklim dengesini, su döngüsünü ve insan sağlığını destekleyen temel yaşam destek sistemleri olarak görmektedir.

Literatürde 2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalar incelendiğinde karasal yaşamın korunmasının yalnızca doğa koruma politikalarıyla sabit olmadığı ve sürdürülebilir ormancılık, ekosistem restorasyonu ve arazi kullanımı planlaması gibi politikalarla birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir. Özellikle yapılan son araştırmalar incelendiği zaman, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmanın, arazi bozulması, plansız kentleşme, tarımsal baskılar ve iklim değişikliğinin karasal ekosistemler üzerindeki etkilerinden kaynaklandığını göstermekle beraber, bu sürdürülebilir kalkınma hedefinin çevresel koruma, gıda güvenliği ve iklim dayanıklılığı açısından stratejik bir sürdürülebilirlik hedefi olarak görülmektedir (Pasquini vd., 2024). Türkiye’de bulunan ormansızlaşma baskıları altında, arazi kullanımındaki büyük değişiklikler, erozyon, toprak kayması ve doğal habitatların bozulması, önemli çevresel sorunlar arasında yer almaktadır. Literatürde bulunan yerel akademik çalışmalara göre

sürdürülebilir arazi yönetiminin Türkiye’de doğal yaşamın korunması, tarımsal verimlilik için oldukça önemli olduğu gösterilmektedir (Köse, 2025). Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin 15. karasal yaşam hedefi sadece karasal yaşamın korunmasını değil aynı zamanda da ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirliği ve toplumsal refahı doğrudan etkileyen sürdürülebilir bir kalkınma hedefidir.

1.24.17. Barış, adalet ve güçlü kurumlar

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 16. “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedefi barışçıl ve kapsayıcı toplumların oluşturulmasını, dünyadaki herkesin adalete erişmesini ve hesap verebilir, etkili ve kapsayıcı kurumların güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu hedef sadece hukuk sistemlerinin işleyişiyle ilgili teknik düzenlemelerle sınırlı olmamakla birlikte, yolsuzlukla mücadele, insan haklarının korunması ve kurumsal kapasiteyi de içermektedir. Literatürdeki akademik araştırmalar incelendiğinde, güçlü kırımları sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesine yardımcı olan önemli yönetim araçları olarak görmektedirler. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin 16. olan bu hedef sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısını mümkün klan kurumsal çerçeveyi temsil eden stratejik bir hedeftir.

2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalar incelendiği zaman, sürdürülebilir kalkınma başarısının sadece mali veya çevresel başarıyla mümkün olmadığının aynı zamanda da kurumsal başarıya, hukuk devleti ilkelerine bağlı olduğunu göstermekle birlikte bu hedef, sadece hukuk sistemlerinin süreçlerine ilişkin teknik düzenlemelerle sınırlı kalmadığını aynı zamanda da güçlü kamu kurumlarının mevcut olmadığı topluluklarda sosyal eşitsizliklerin çoğaldığı, kamu kaynaklarının verimsiz kullanıldığı ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmanın zor olduğu vurgulanmaktadır (Stephens ve Dzikunu, 2024). Bu durumda, bu sürdürülebilir kalkınma hedefinin sadece çatışmaların azaltılması değil aynı zamanda da toplumsal güvenin oluşması için gerekli çalışmaların yapılması kapsamında bir kalkınma yaklaşımını ifade etmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma için Türkiye’de adalete erişim, kamu yönetiminde hesap verilebilirlik ve toplumsal güven en önemli unsurlardan bir tanesidir (Dilaveroğlu ve Üzmez, 2025). Literatürde bulunan yerel araştırmalar incelendiği zaman sürdürülebilir kalkınmanın sadece ekonomik büyüme göstergeleriyle değil aynı zamanda da kurumsal güven ve kamu politikalarının uygulanma kapasitesiyle de değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınma hedefinin 16. olan bu hedef

sadece kamu yönetimi için değil aynı zamanda da sürdürülebilir gelişmenin uzun vadeli başarısını doğrudan etkileyen bir hedeftir.

1.24.18. Amaçlar için ortaklıklar

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 17. “Amaçlar için Ortaklıklar” hedefi sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde daha kuvvetli bir biçimde uygulanabilmesi için küresel, ulusal ve yerel kapsamda çok uluslu iş birliklerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedef sadece teknik bir koordinasyon stratejisini değil aynı zamanda da bilgi alışverişi, kurumsal kapasite geliştirme, teknoloji transferleri, uluslararası iş birliği, gibi çok yönlü koordinasyon araçlarını içermektedir. Diğer sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanabilirliğini mümkün hâle getiren destekleyici alt hedef olarak geçen 17. ve son hedef, güncel akademik literatürde de değerlendirilmektedir.

2024 yılı ve sonrasında yayımlanan akademik çalışmalarda, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmanın yalnızca ulusal politika anlamında değil aynı zamanda da çok paydaşlı yönetim araçları ve uluslararası bilgi paylaşımı yoluyla mümkün olduğu gösterilmektedir. Güncel araştırmalarda gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada finansman eksikliği, veri eksikliği ve kurumsal koordinasyon eksikliğinin önemli engeller oluşturduğunu göstermektedir (Wen ve Ha, 2024).

Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma hedefleri, kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve uluslararası iş birlikleri arasındaki koordinasyon kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Literatürdeki yerel araştırmalar incelendiğinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarıya ulaşabilmesi için sadece politikaların oluşturulmasının yeterli olmadığı bildirilmektedir (Tutak, 2025b)

2. BÖLÜM

OECD ÜLKELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ VE DIŞ TİCARETİN DURUMU

2.1.Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve OECD İlişkisi

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı yalnızca üretim ve gelir atışı ile sınırlandırmayan bütüncül bir kalkınma yaklaşımı olarak sunulmaktadır (Elevli ve Akiş, 2025). Bu yaklaşımla birlikte, çevresel korumayı, sosyal refahı ve gelecek nesillerin yaşam haklarını bir araya getirmekle birlikte, OECD, bahsedilen bu hedeflerin özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde belirlenmesinde ve politika uygulamalarında etki göstermesine yardımcı olmak için önemli bir hizmette bulunmaktadır (OECD, 2025a). Sonuç olarak OECD ile sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasındaki ilişki, sadece hedeflerin onay alınması değil, aynı zamanda da bu hedeflerin gözle görülebilir, finansman kaynakları, politika tavsiyeler ve ülke karşılaştırmaları aracılığı ile uygulanmasıyla açıklanabilir (Bahçe ve Özçelik, 2025).

Veri tüketimi ve performans belirlenmesi, OECD'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle bağlantısı oldukça güçlüdür (OECD, 2025a). OECD, ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine olan uzaklıklarını belirlemek için özel göstergeler geliştirmiştir (OECD, 2025a). Bu göstergeler, hangi alanlarda ve hangi hedeflerde ilerlemeler olduğunu ve hangi alanlarda politika açığının olduğunu göstermektedir. OECD verilerine göre hesaplanabilen 114 sürdürülebilir kalkınma hedefinden sadece altısının OECD üyeleri tarafından gerçekleştirildiği, ancak birçok hedefte orta veya yüksek düzeyde bir açıklık olduğu belirtilmektedir (OECD, 2025a). Bu durum, OECD üyesi olan ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin yüksek olmasına rağmen sürdürülebilir kalkınma alanında tamamlanmış bir başarı düzeyine ulaşılmadığını göstermektedir (OECD, 2025a).

OECD tarafından sürdürülebilir kalkınma hedefleri, kalkınma ve büyüme politikalarının sadece ekonomik ölçütlerde değil, aynı zamanda da yönetim, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal eşitlik amaçlarıyla birlikte değerlendirilmesini gerektirir (Bahçe ve Özçelik, 2025). Literatürde, sürdürülebilir kalkınma gündemi doğrultusunda OECD üyeleri tarafından kurulan finansal araçlar, çevresel ve toplumsal hedeflerin ekonomik karar alma süreçlerine entegre edilmesini sağlamaktadır (Bahçe ve Özçelik, 2025). OECD üyesi ülkeler, sürdürülebilirlik tahvilleri, sürdürülebilirlik bağlantılı

krediler, yeşil tahviller, sosyal tahviller ve karbon piyasaları gibi araçların sürdürülebilir kalkınma hedefleri finansmanı için çok önemli bir konumdadır (Bahçe ve Özçelik, 2025). OECD sürdürülebilir kalkınmayı soyut bir kavram olmaktan çıkararak, finansal piyasalar, kamu politikaları ve yatırım kararları ile ilgili olarak uygulanabilir bir çerçeveye dönüştürüyor (Bahçe ve Özçelik, 2025).

OECD ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında bulunan ve çok bilinen başka bir ilişki yönü de kurumsal yönetim ve politika uyumudur (OECD, 2025a). Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin kalkınma vizyonu, yoksulluğu azaltması, nitelikli eğitim, sağlık, toplumsal cinsiyet eşitliği, iklim eylemi ve sorumlu üretim veya sorumlu tüketim gibi çeşitli alanları kapsamaktadır (Elevli ve Akiş, 2025). Buna göre, ülkelerin sadece tek bir sektöre odaklanan politikalarla sürdürülebilir kalkınma sağlamayacağı ve devam ettiremeyeceği açıktır (Bahçe ve Özçelik, 2025). Bu da çok yönlü bir yaklaşımın sonucudur. Bu durumda, OECD ülkelerin çevresel, sosyal ve ekonomik politikalarının birbirleriyle uyumlu hâle gelmelerine yardımcı olan analizler ve politika önerileri sunmaktadır (OECD, 2025a).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleşebilmesi için finansal kaynakların etkin bir şekilde kullanılması gerektiğini gösteren OECD üyesi ülkelerin sürdürülebilir finans uygulamaları oldukça önemli ve başarılıdır. (Bahçe ve Özçelik, 2025). Sürdürülebilir finans araçlarının yatırımcı güvenini artırmayı amaçlayan yeni yaklaşımların ortaya çıktığını belirtilen bazı akademik makalelerde, etki ölçümü, raporlama standartları ve piyasa derinliği açısından devam eden kısıtlamaların ve sorunların olduğunu vurgulamaktadır (Bahçe ve Özçelik, 2025).

OECD kapsamında, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin diğer bir özelliği de, karşılaştırılmalı analiz yapma yeteneğine sahip olmasıdır (Elevli ve Akiş, 2025). Literatürde yapılan araştırmalar incelendiği zaman, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin karşılaştırılması performans analizleri ve seçilen göstergeler aracılığı ile değil, aynı zamanda da ulusal politika belgeleri aracılığı ile de değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir (Elevli ve Akiş, 2025). Bunlara istinaden OECD, ülkeler arasında karşılaştırmalar yaparak, sürdürülebilir kalkınma alanında güçlü ve zayıf yönleri belirlemekte yardımcı olmaktadır (OECD, 2025a).

Sağlık, enerji, çevre yönetimi, finans ve toplumsal eşitlik gibi birçok ekonomik alanda OECD ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin büyük bir ilişkisi bulunmaktadır (Uğan, 2025). Literatürdeki bazı akademik araştırmalar incelendiği zaman, sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından sağlık hedeflerinin seçilmiş ülkeler ve

Türkiye bazında değerlendirilmesi yapılmakla birlikte, bu tarz çalışmalarda kullanılan veriler Dünya Bankası ve OECD veri tabanlarından elde edilmiştir (Uğan, 2025). Bu durum, mevcutta görülen OECD verilerinin hem ekonomik büyüme ve kalkınma çalışmalarını hem de sağlık gibi sosyal girişim göstergelerinin incelenmesine destek olduğunu göstermektedir (Uğan, 2025). Bu açıklamalara istinaden, OECD ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sosyal boyutuna dair bir inceleme yapıldığı zaman kullanıma uygun bir veri kaynağının oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, OECD'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında nasıl bir ilişki olduğuna dair araştırmalar yapıldığı zaman, ve konu ile ilgili literatür tarandığında finansal boyut, karşılaştırılmalı analiz vb. faktörlerle birlikte çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır (Bahçe ve Özçelik, 2025). Sürdürülebilir kalkınma hedefleri küresel kalkınmanın gerçekleşebilmesi için standart hedefler sunarken, OECD ise, veri, finansman ve politika unsurları inşa ederek belirlenen bu hedeflerin uygulanabilirlik düzeyini artırmaktadır (OECD, 2025a). OECD, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sadece kabul edilebilmesini ve uygulanabilmesini değil aynı zamanda da ülkelerin belirtilen bu hedeflere ne derece yaklaştığının karşılaştırılmalı ve bilimsel bir şekilde incelenmesine olanak sağlamaktadır (OECD, 2025a). OECD'nin sürdürülebilir kalkınmada önemli rol oynamasının sağlamasıyla özellikle gelişmiş ülkelerin ne derece iyi bir performans gösterdiğini göstermesi ve sürdürülebilir finansman araçlarının geliştirilmesine yardımcı olması sebebiyle stratejik bir öneme sahiptir.

2.2.Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Yönleri

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, kalkınma kavramını sadece ekonomik büyüme ve kalkınma açısından değil aynı zamanda da sosyal ve ekonomik refah, çevresel bütünlük ve sosyal adalet arasındaki denge üzerinden ele almaktadır (Ataçay, 2025). Sürdürülebilir kalkınma hedeflerimin doğal kaynakların kullanımı, iklim değişikliği, eğitim, üretim, istihdam ve yoksulluk gibi birçok faktörü ortak bir şekilde değerlendirmesi gerekmektedir (Turan vd., 2025). Sürdürülebilir kalkınmanın bu niteliği, sosyal bütüncüllük ve çevresel süreklilik olmadan ekonomik büyüme ve kalkınmanın kalıcı olmayacağını göstermektedir (Ma vd., 2025).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ekonomik yönü, bu büyümenin herhangi bir maddi olarak veya herhangi bir gelir artışı olarak değil, aynı zamanda da kaynak kullanım oranlarındaki iyileşmeler, sanayileşme ve altyapı olanakları gibi faktörlerin değerlendirilmesini gerektirir (Turan vd., 2025). Bu sebepten dolayı, ülkelerin yapmış

oldukları kalkınma planlarının, insana yakışır bir şekilde iş olanaklarının artırılması, yoksulluk ilkeleriyle uyumlu bir duruma getirilmesi konusundan önemlidir (Turan vd., 2025). Yukarıda yapılan açıklamalara ve literatürdeki araştırmalara göre, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ekonomik yönünün sadece uluslararası hedefler yönünde olmadığı, aynı zamanda da ulusal kalkınma planlarının yeniden ayarlanması için referans olarak kullanıldığını göstermektedir.

Sürdürülebilir ticaret, yaratıcı üretim ve gelişme yeteneğiyle birlikte ekonomik boyutla bağlantılıdır (Ma vd., 2025). Literatürde incelenen bir makalede, Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gezegen sağlığı ve toplumların ilerlemesi için kapsamlı bir çerçeve sunulduğu belirtilmekle beraber sürdürülebilir kalkınma stratejileri ülkelerin gelişim süreçlerini sunabilir ve bu sonuçlara göre ekonomik kalkınma ve büyümenin her ülke için aynı yöntemlerle gerçekleşmediğini göstermektedir (Ma vd., 2025). Ülkeler, üretim imkan ve olanakları, kurumsal hedef ve kapasiteleri ve çevresel imkanlara göre birbirlerinden farklı sürdürülebilirlik stratejileri uygulamalıdır. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ekonomik yönü, büyümenin özelliklerini, üretim imkanlarının çevresel etkilerini ve kalkınmanın toplumun farklı bölümlerine nasıl yayıldığını incelemektedir (Ataçay, 2025; Ma vd., 2025).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sosyal yönü, özellikle yoksulluk oranlarını azaltmak, eğitim ve sağlık hizmetlerine olan erişimin daha kolay bir hale getirmek, yaşam kalitesini artırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak gibi 17 adet hedef kapsamında bulunmaktadır (Ataçay, 2025). Bu sebepten dolayı, sosyal sürdürülebilirlik açısından ekonomik büyüme ve kalkınmanın sadece makroekonomik faktörlerle ölçülmesinin mümkün olmadığını ortaya koymaktadır (Ataçay, 2025). Bu sebeplerden dolayı sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sosyal boyutu açısından direkt olarak bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilir kalkınma hedefinin sosyal boyutunun temel ilkesi, “Kimseyi Geride Bırakmama” ilkesi olduğu literatürde konu ile ilgili yayımlanan çoğu makalede bulunmaktadır (Ataçay, 2025). Bu ilke, kalkınma kavramının sadece genel nüfus açısından değil, aynı zamanda da çocuklar, yaşlılar, engelliler ve kadınlar açısından da değerlendirilmesi gerektirir (Ataçay, 2025). Literatürdeki bazı çalışmaların sonucunda, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sosyal boyutunun hem ekonomik hem de çevresel boyutlarla aynı ölçüde geçen önemli bir faktörün olduğunu göstermektedir (Wang ve Zhao, 2025).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin çevresel yönünde ise, enerjiye ulaşım hedefleri biyolojik çeşitliliğin ve özellikle su kaynaklarının korunması gibi konuları ele almaktadır (Tonçev vd., 2025). Çevresel boyutun asıl amaçları ekonominin çevre üzerindeki etkisini azaltmak ve bir sonraki nesiller için yaşam olanaklarını kılmak olarak geçmektedir (Tonçev vd., 2025). Literatürde 2025 yılında yapılan araştırmalar incelendiği zaman, sağlık, sosyal refah, eğitim ve sağlık dahil olmak üzere çeşitli yönlerden ayarlanması gerektiği bildirilmiştir (Tonçev vd., 2025). Bu yaklaşımda, Enerji, sağlık, eğitim gibi çeşitli alanlarla birlikte ele alınması gereken geniş bir politika alanı olmalıdır.

Ekonomik kalkınma ve büyümenin çevresel bozulma ve doğal kaynak tüketimi üzerinde bulunan etkiler, çevresel boyutun önemini artırmaktadır (Ataçay, 2025). Kentleşme, sanayileşme, üretim ve tüketim oranlarındaki tutarsız artışlar ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleyebilir fakat bu durum plansız bir şekilde gerçekleşirse, su tüketimi ve karbon emisyonları ve atık su üretimi vb. gibi olumsuz faktörleri artırabilir (Tonçev vd., 2025). Sonuç olarak bakıldığında zaman, sürdürülebilir kalkınma hedefleri, ekonomik büyüme ve kalkınmayı çevresel sınırlar ve imkanlar içinde gerçekleştirmeyi ve üretim ve tüketim süreçlerini sürdürülebilirlik standartlarına göre yeniden düzenlemeyi amaçlamaktadır (Tonçev vd., 2025).

Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma hedefleri, kalkınmanın üç farklı boyutlarını bir araya getirerek bir politika mantığına dayanmaktadır (Wang ve Zhao, 2025). Ekonomik boyut, üretim, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma ve istihdam ile ilgiliyken, sosyal boyut ise eğitim, sağlık, eşitlik ve toplumsal refahla ilgiliyken, çevresel boyut ise doğal kaynakların kullanımı, çevresel boyut ve ekosistemlerin korunması ile ilgilidir (Ataçay, 2025; Ma vd., 2025; Turan vd., 2025). Belirtilen bu üç unsur kapsamlı ve detaylı bir şekilde ele alındığında zaman, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sadece çevresel ya da ekonomik bir girişim olmadığını, aynı zamanda da insan sağlığı, toplumun refahı arasındaki dengeyi ve sürdürülebilirliği kurmaya çalışan bütüncül bir kalkınma modeli olduğu anlaşılmaktadır (Ma vd., 2025; Wang ve Zhao, 2025).

2.3.OECD Ülkelerinde Dış Ticaretin Görünümü

OECD üye ülkeler arasında bulunan dış ticaret (ithalat ve ihracat) sadece mal ve hizmet alışverişinin nasıl olduğunu açıklayan teknik bir gösterge değildir. Aynı zamanda da kurumsal kapasite ve kalite, üretim kapasitesi ve olanakları, verimlilik ve

küresel değer zincirlerine katılım düzeyiyle de yakından ilgisi bulunmaktadır (Takım ve Çökerdenoğlu, 2025). OECD üye ülkelerinin neredeyse tamamı, sanayi kapasitesi gelişmiş, gelir oranları yüksek ve uluslararası ticaret ağlarına kuvvetli bir şekilde entegre olmuş kapasiteleri bulunmaktadır bu nedenle bu ülkelerde bulunan dış ticaret oranları ekonomideki değişikliklerin incelenmesi açısından önemli bir etkiye sahiptirler (OECD, 2025b). 2025 yılından itibaren OECD üyeleri, dış ticareti tarife ve vergi artışları, küresel kapasitedeki değişiklikler ve hizmet ticaret oranındaki artan oranları göz önünde bulundurarak incelemektedir (OECD, 2025b).

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü üyesi ülkelerde, dış ticaretin önemli unsurlarından birisi ithalat diğeri de ihracattır (Ozekicioglu vd., 2025). Bu unsurlar, üretim çeşitliliği ve katma değer açısından oldukça önemlidir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, OECD üyesi ülkelerin çoğunun ihracat yapılarının aynı yönde ilerlemediğini göstermekle birlikte, bu örgüte üye ülkelerin, dış ticaretindeki farklılıkların temel sebebi, üretim ve tüketim kapasitesi, ve sektörel uzmanlaşma olduğu savunulmaktadır (Ozekicioglu vd., 2025).

OECD üyesi ülkelerinin edinmiş olduğu ihracat performansının kurumsal yapıya da etkisinin olduğu düşünülmektedir (Takım ve Çökerdenoğlu, 2025). Literatürde yapılan bazı çalışmalarda, ülkelerin üretim kapasitelerindeki gelişmeler sayesinde uluslararası ticaretin ekonomik büyüme ve kalkınma açısından önemli bir faktör olduğu vurgulanmakla birlikte, OECD üyesi ülkelerde dış ticaretin güncel durumu, piyasa şartlarının yanı sıra, kurumsal faktörlerin de etkisinin büyük olduğu gösterilmiştir (Ozekicioglu vd., 2025; Takım ve Çökerdenoğlu, 2025).

OECD üyesi ülkelerde dış ticareti etkileyen diğer bir faktöre ise iş yapma ortamıdır (Kartal vd., 2025). Literatürde bazı çalışmalar incelendiği zaman, iş yapma kolaylığının OECD üyesi ülkelerde ihracat ve ithalat üzerinde etkilerinin gümrük işlemlerinin etkinliği ve sınır ötesi ticaret maliyetlerinin azaltılması açısından önemli olduğu gösterilmekle beraber bu bulgular, OECD üye ülkelerinin ihracat kapasitesini sadece üretim çeşitliliği ve kapasitesi ile değil aynı zamanda da ticaretin hızı ve kurumsal kolaylaştırıcı imkanların da etkisi olduğu gösterilmektedir (Kartal vd., 2025). Sonuç olarak bakıldığında zaman, gümrük süreçleri, lojistik işlemleri ve sınır ötesi ticaret prosedürleri, uluslararası ticaretin görünümü için temel faktörler arasında yer almaktadır (Kartal vd., 2025).

OECD üyesi ülkelerde uluslararası ticaretin genel görünümünü etkileyen en önemli faktörlerden diğer bir tanesi ise ticaret politikalarındaki belirsizliklerdir (OECD,

2025b). OECD'nin yayınlamış olduğu 2025 Ekonomik Görünüm raporuna istinaden, mal ve hizmet ticaretinde yaşanan gümrük vergisi artışlarındaki azalmalar ve küresel ticaret büyümesindeki oranlar olumlu yöndeydi ve bu durum OECD üyesi ülkelerinin dış ticaret (ithalat ve ihracat) performanslarının üretim ve arz-talep koşullarına ek olarak, korumacı ve ticaret politikalarındaki ani değişimlere de duyarlı olduğunu göstermektedir (OECD, 2025b). Özellikle, yüksek gümrük vergisi oranları dış ticarete bulunan girdi ve tüm maliyetleri artırarak firmaların fiyatlandırma ve hedef pazarlarındaki rekabet süreçlerini doğrudan etkileyebilmektedir (Kartal vd., 2025).

OECD üyeleri olan ülkeler, dış ticaretin görünümünün nasıl olduğunu oldukça önemsemektedirler (International Trade Statistics, 2025b). OECD'nin 2025 yılı ikinci çeyreğinde yapılan dış ticaretlerin istatistikleri, G20 üyesi ülkelerin hizmet ticareti verilerinin dış ticaret analizlerinde giderek daha da önemli bir konuma ilerlediğini göstermektedir (International Trade Statistics, 2025b). Finans, bilgi teknolojileri, danışmanlık ve hizmet ticareti gibi alanlarda, OECD üyesi ülkeler dünya kapsamında rekabet edebilmekle beraber bu ülkelerin ithalatı ve ihracatı sadece hammadde ve sanayi ürünleri ticaretiyle ilgili değil, aynı zamanda da hizmet odaklı uluslararası işlemler de dış ticaret yapısının önemli bir parçası olarak görülmektedir (International Trade Statistics, 2025b).

OECD üyesi ülkeler için tek başına ithalatın durumu dış ticaretin önemli bileşenlerinden birisi olmakla birlikte, OECD ekonomileri, ara mallar, yüksek teknoloji ürünleri ve sanayi girdileri bakımından küresel tedarik zincirlerine büyük ölçüde bağlı kalmaktadırlar (OECD, 2025b).

Sonuç olarak, OECD üyesi ülkelerde dış ticaretin organizasyonu çok çeşitli olmasıyla birlikte sürekli olarak değişmektedir (OECD, 2025b; Takım ve Çökerdenoğlu, 2025). Dış ticaret, bu ülkelerin kurumsal kalitesini, ihracat çeşitliliğini, iş yapma kolaylığını, hizmet ticareti, vergi ve tarife politikaları ve küresel değer zincirleriyle ilgilidir (Bozduman, 2025; Kartal vd., 2025; Ozekicioglu vd., 2025; Takım ve Çökerdenoğlu, 2025). OECD üyesi ülkeler arasında bulunan dış ticaret sadece ithalat ve ihracat rakamları ile sınırlı kalmamakla birlikte, üretim sistemleri, kurumsal kapasite ve ekonomik riskler de göz önünde bulundurulmalıdır (Takım ve Çökerdenoğlu, 2025).

2.4. OECD Ülkelerinde İthalat ve İhracat Eğilimleri

OECD üyesi ülkelerin ihracatı ve ithalatı, sadece dış ticaret hacminin ve kapasitesinin artması veya azalması nedeniyle değildir. Aynı zamanda da teknolojik

dönüşüm, üretim yapısı, hizmet ticareti, ticaret politikaları, arz güvenliği, ve küresel değer zincirleri gibi bir takım faktörlerle birlikte değerlendirilmelidir (OECD ve European Union, 2025). OECD üyesi ülkelerin dış ticaret yapısı, 2025 yılı itibarıyla küresel ticaretteki toparlanma eğilimlerinden etkilenirken, tarife ve vergideki belirsizlikler, jeopolitik gerilimler ve tedarik zinciri sorunları nedeniyle daha fazla dikkate ihtiyaç duymaktadır (International Trade Statistics, 2025a). Bu bağlamda, OECD üyesi ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma kapasitesini, üretim gücünü ve uluslararası rekabet konumunu gösteren önemli göstergeler arasında ithalat ve ihracat eğilimleri bulunmaktadır (Preserving Trade Competitiveness amidst Increasing Global Fragmentation, 2025)

Hizmet ticareti, yüksek katma değerli üretim ve teknoloji yoğun ürünler, OECD üyesi ülkelerin ihracat eğilimlerini önümle ölçüde etkiler (OECD ve European Union, 2025). OECD ve Ab tarafından 2025 yılında yayınlanan genişletilmiş girdi-çıkı tabloları el kitabında, dış ticaret yapan firmaların üretim ve katma değer içindeki konumu vurgulanmıştır (OECD ve European Union, 2025). Bu yaklaşım, ihracatın sadece nihai ürün satışı değil, aynı zamanda üretim zincirleri içinde teknoloji, firma ölçeği, lojistik, ara malı ve hizmet girdisi satışı da içerdiğini göstermektedir ve sonuç olarak bakıldığı zaman, OECD üyesi ülkelere ihraç edilen malların kalitesi, şirketin verimliliği ve değer zincirlerine entegrasyon düzeyi, miktar artışından daha da önemlidir (OECD ve European Union, 2025).

G20, 2025'in ilk çeyreğinde mal ticaretinde ihracatın %2,0, ithalatın ise, %3,1 artacağını bildirdi. Amerika Birleşik Devletleri'nin ithalatındaki %3.1 artışa karşılık, Avrupa Birliği'nin ihracatındaki artışı kaydedilmiştir (International Trade Statistics, 2025a). Bu veriler, OECD üyesi ülkelerin çoğunun yılın başında dış ticaret hacminin arttığını göstermekle birlikte aynı dönemde hizmet ticaretinde ithalat %1.0 arttı ve ihracat %0.7 oranında düşmüştür (International Trade Statistics, 2025a). Bu mal ve hizmet ticaretinin aynı yönde gitmeyebileceğini ve OECD üyesi ülkelerdeki ithalat ve ihracat eğilimlerinin sektörel olarak değişebileceğini göstermektedir (International Trade Statistics, 2025a).

OECD üyesi ülkelerin ihracatı ve ithalatları, ülke grupları arasında farklılık göstermektedir (WTO, 2025). Küçük ve dışa dönük ekonomiler, dış ticaret akımları tarafından ekonomik büyüme üzerine daha büyük bir etkiye sahip olabilmektedirler (WTO, 2025). Bununla birlikte, büyük iç pazara sahip ülkelerde ithalat ve ihracatın önemi diğer ülkelere göre çok fazla olmayabilir. Kuzey Amerika'daki OECD üyeleri

arasında ticaret eğilimleri, Amerika Birleşik Devletleri merkezli talep koşullarına ve bölgesel ticaret anlaşmalarına daha fazla bağlı olsa bile, Avrupa Birliği iç ticareti ve bölgesel değer zincirleri OECD üyeleri arasında dış ticaret hacmini artırmaktadır (Preserving Trade Competitiveness amidst Increasing Global Fragmentation, 2025).

Sonuç olarak, OECD üyesi ülkelerin dış ticaret yapısının tek bir tipi olmamakla beraber, ithalat ve ihracat, ülkenin büyüklüğü, sanayi yapısı, coğrafi konum ve ticaret ortaklıklarına bağlı olduğu açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır.

3. BÖLÜM

EKONOMETRİK ANALİZ

3.1.Yöntem

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin, OECD üye ülkeleri için, dış ticaret ile ilgili nasıl bir ilişkinin olduğu incelenebilmesi için, öncelikle Yatay Kesit Bağımlılığı testi yapılarak ilgili değişkenler arasından herhangi bir bağımlılığın olup olmadığına bakılmıştır. Daha sonrasında da Eğitim Katsayıları Homojenliği Testi ve Panel Fourier LM Birim Kök Testi yapılarak çalışmada kullanılan değişkenler arasında herhangi bir durağanlık olup olmadığı belirlenmiştir. Son olarak Panel Fourier TY Nedensellik Testi uygulanarak ilgili değişkenler arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

3.2.Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, nicel araştırma teknikleri kullanılacak olup, kullanılacak olan Panel Nedensellik TY Analizi hem vakit hem de veri kaynaklarını içermesi nedeniyle seçilmiştir. Bu teknik sayesinde, çalışmada kullanılan ülkeler arasındaki ve zaman içerisindeki değişimleri eş zamanlı inceleme imkanı sunmaktadır. Yöntemde de belirtildiği gibi değişkenler arasında sırası ile yapılan analizler sonucunda en son nedensellik ilişkisine bakılmıştır.

3.3.Veriler Toplama

Bu çalışmada kullanılan veri ve değişkenler, OECD üye ülkesiyle ilgili kamuya açık uluslararası veri kaynaklarından ve Dünya Bankası veri dağıtım sitesinden elde edilmiştir. Sürdürülebilirlik ile ilişkin veriler <https://dashboards.sdindex.org/explorer/?metric=maternal-mortality-ratio>'den, ithalat ve ihracat değişkenleri ile ilgili veriler ise <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> sitesinden alınmıştır.

3.4.Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Yatay Kesit Bağımlılığı Testi, Panel Veri Analizi için kritik bir testtir. Zaman serileri ve yatay kesit verilerinin birleşimi panel veri setlerini oluşturmaktadır. Bu değerlendirme, çeşitli kuruluşların örnek olarak (şirketler, devletler) arasında bir bağımlılık olup olmadığını incelemektedir.

3.5.Eğitim Katsayıları Homojenliği Testi

Panel Veri Analizi, bağımsız değişkenlerin etkilerinin tüm yatay kesit birimleri için aynı olup olmadığını kontrol etmektedir. Panel verilerindeki heterojenliği anlamak için bu testin uygulanması önemli bir rol taşımaktadır.

3.6.Panel Birim Kök Testi

Panel veri setlerinde bulunan değişkenlerin durağanlığını kontrol etmek için kullanılmaktadır. Panel verilerinde durağanlık kontrolü tıpkı zaman serisi analizlerinde olduğu gibi, analizden elde edilen sonuçlar için de oldukça önemlidir. Panel veri testlerinde (Unit Root) birim kök varlığının olup olmadığının test edilmesi durağanlığının anlaşılması konusunda yardımcı olmaktadır.

3.7.Panel Nedensellik Testi

Panel veri analizinde bir değişkenin başka bir değişkenin sonucu olup olmadığını tespit etmek için kullanılır. Zaman serisi analizi için kullanılan Granger Nedensellik Testinin panel veri setlerinde uygulanmış hâli bu testtir.

Tablo 3. Değişkenlerin Açıklamaları

Değişkenler	Açıklama	Veri Kaynağı
S	Sürdürülebilirlik	https://dashboards.sdindex.org/explorer/?metric=maternal-mortality-ratio 'den
X	İhracat	https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators
M	İthalat	https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators

Modeldeki değişkenlerden “S” bağlı olduğu veriye “Sürdürülebilirlik” anlamını vermektedir. Örnek olarak, S/Avustralya, Avustralya’nın sürdürülebilirliğini, “X” bağlı olduğu veriye “İhracat” anlamını vermektedir. Örnek olarak, X/Avustralya Avustralya’nın ihracatını, “M” bağlı olduğu veriye “İthalat” anlamını vermektedir. Örnek olarak, M/Avustralya Avustralya’nın ithalatını göstermektedir.

Tablo 4. Tanımlayıcı İstatistikler (lnS)

Ülkeler	Ortalama	Medyan	Maksimum	Minimum
Avustralya	75,27051	74,48112	77,8771	73,00379
Avusturya	82,56743	82,93343	84,77988	80,2798
Belçika	77,4936	77,56955	80,67386	73,76323
Kanada	77,59595	77,25486	79,36932	76,20729
Şili	75,04095	75,11071	78,53106	70,49124
Kolombiya	67,42165	67,88498	70,75043	62,12426
Kosta Rika	70,45698	70,78937	73,45339	67,50175
Çekya	79,85478	80,06246	82,96174	75,82356
Danimarka	83,2274	83,4837	85,2566	81,2558
Estonya	77,09581	76,93005	80,86518	71,61512
Finlandiya	85,2039	85,44033	87,09922	82,91099
Almanya	80,1778	80,1259	83,2472	76,8506
Kolombiya	80,87961	80,9137	83,6696	77,15406
Yunanistan	75,58243	75,68449	79,15464	71,41439
Macaristan	79,61463	79,83721	81,78466	76,92443
İzlanda	79,43148	80,12069	80,87036	76,44484
İrlanda	76,84869	77,35852	78,68105	74,35065
İsrail	72,08908	71,94373	74,81493	68,779
İtalya	76,97259	77,47506	80,26013	72,62642
Japonya	78,46326	78,547	80,66185	75,88111
Güney Kore	75,64255	75,6607	78,12448	73,22388
Letonya	77,98724	78,56828	81,40621	74,30174
Litvanya	75,69518	76,14842	78,92894	71,30268
Lüksemburg	73,9004	73,76119	77,72337	69,43179
Meksika	66,32019	66,33189	70,80107	61,29658
Hollanda	78,00774	78,24432	80,03322	76,09801
Yeni Zelanda	76,97766	76,8852	78,95629	75,92778
Norveç	81,0995	81,01849	82,80169	79,4726
Polonya	78,26496	78,28153	82,0829	74,31084
Portekiz	76,92964	77,84576	80,64069	71,59141
Slovakia	78,59448	78,71447	81,91225	75,43451
Slovenya	78,61131	80,01068	81,20538	74,75528
İspanya	77,81046	77,9446	81,03786	74,09183
İsveç	85,28729	85,20799	86,06207	84,4326
İsviçre	78,38522	78,30196	80,30043	76,44031
Türkiye	67,80606	68,58129	70,61349	64,64091
İngiltere	79,35654	79,51734	81,96702	76,59804
Amerika	73,38406	73,75146	75,23551	71,2905

Tablo 5. Tanımlayıcı İstatistikler (lnS) (Devam)

Ülkeler	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Jarque -Bera
Avustralya	1,517708	0,254957	1,550485	2,459486
Avusturya	1,4866	-0,11056	1,549998	2,24104
Belçika	2,401588	-0,064959	1,512354	2,322885
Kanada	1,114768	0,303006	1,581734	2,477841
Şili	2,458308	-0,194409	1,817048	1,615162
Kolombiya	2,691359	-0,51476	2,103792	1,94073
Kosta Rika	1,862129	0,05855	1,941918	1,180469
Çekya	2,208335	-0,27725	1,831362	1,742896
Danimarka	1,49039	0,00646	1,33707	2,88072
Estonya	3,007579	-0,48952	2,244751	1,59262
Finlandiya	1,422867	-0,24575	1,577241	2,360214
Almanya	2,2756	0,03624	1,50807	2,32409
Kolombiya	2,12317	-0,12198	1,568794	2,195693
Yunanistan	2,544245	-0,03624	1,574233	2,122982
Macaristan	1,385031	-0,57458	2,403852	1,745795
İzlanda	1,482791	-0,816347	2,216923	3,415522
İrlanda	1,477443	-0,496665	1,742493	2,675031
İsrail	2,042394	-0,119831	1,555755	2,232585
İtalya	2,636366	-0,348747	1,711718	2,235592
Japonya	1,366135	-0,205499	1,939061	1,348451
Güney Kore	1,594941	0,051291	1,762117	1,607165
Letonya	2,406339	-0,162812	1,657846	1,986884
Litvanya	2,128843	-0,442019	2,340025	1,267801
Lüksemburg	2,420848	-0,089739	1,994667	1,086361
Meksika	2,923044	-0,056961	1,865649	1,353885
Hollanda	1,427548	-0,022849	1,413977	2,622457
Yeni Zelanda	0,70175	1,042322	3,99422	5,55647
Norveç	1,167001	0,038854	1,496196	2,361943
Polonya	2,603781	-0,079654	1,671752	1,864188
Portekiz	3,162867	-0,439709	1,711457	2,535124
Slovakia	1,91651	-0,039679	1,740895	1,657961
Slovenya	2,15695	-0,46984	1,723087	2,618236
İspanya	2,23512	-0,1209	1,768122	1,641657
İsveç	0,519452	-0,104521	1,634601	1,987514
İsviçre	1,067841	0,051501	2,225495	0,635903
Türkiye	2,019643	-0,255482	1,596194	2,324745
İngiltere	1,903805	-0,038421	1,452483	2,500744
Amerika	1,384299	-0,16024	1,530007	2,357902

Tablo 6. Tanımlayıcı İstatistikler (lnS) (Devam)

Ülkeler	Olasılık Değeri	Gözlem Sayısı
Avustralya	0,292368	25
Avusturya	0,32611	25
Belçika	0,313034	25
Kanada	0,289697	25
Şili	0,445936	25
Kolombiya	0,378945	25
Kosta Rika	0,554197	25
Çekya	0,418345	25
Danimarka	0,23684	25
Estonya	0,45099	25
Finlandiya	0,307246	25
Almanya	0,31285	25
Kolombiya	0,333589	25
Yunanistan	0,34594	25
Macaristan	0,417739	25
İzlanda	0,181271	25
İrlanda	0,262497	25
İsrail	0,327492	25
İtalya	0,327	25
Japonya	0,509551	25
Güney Kore	0,447722	25
Letonya	0,3703	25
Litvanya	0,530519	25
Lüksemburg	0,580898	25
Meksika	0,508168	25
Hollanda	0,269489	25
Yeni Zelanda	0,062148	25
Norveç	0,30698	25
Polonya	0,393728	25
Portekiz	0,281517	25
Slovakia	0,436494	25
Slovenya	0,270058	25
İspanya	0,440067	25
İsveç	0,370183	25
İsviçre	0,727638	25
Türkiye	0,312743	25
İngiltere	0,286398	25
Amerika	0,307601	25

Tablo 7. Tanımlayıcı İstatistikler (lnX)

Ülkeler	Ortalama	Medyan	Maksimum	Minimum
Avustralya	21,27573	20,99592	26,70107	17,13506
Avusturya	52,05638	53,39601	61,42731	43,59109
Belçika	78,43628	79,19687	94,42134	68,59608
Kanada	33,6816	32,3527	44,2092	28,5158
Şili	34,251	33,004	45,13	27,875
Kolombiya	16,62398	16,4245	20,38837	13,52228
Kosta Rika	36,61071	36,17636	43,46452	29,99566
Çekya	66,30829	68,40311	81,35104	44,77975
Danimarka	53,99035	54,08363	71,00201	43,77315
Estonya	71,5095	72,9005	87,4299	57,1473
Finlandiya	39,7053	39,1471	46,2848	35,3333
Fransa	30,3519	29,7581	36,6161	25,881
Almanya	39,14905	41,43406	45,6284	29,68065
Yunanistan	29,3656	28,9658	49,2316	18,7299
Macaristan	77,07463	79,41143	89,77195	56,34366
İzlanda	42,0798	44,1459	54,1845	29,8388
İrlanda	109,234	103,822	143,985	79,0347
İsrail	32,4313	31,4891	39,0367	27,1723
İtalya	27,8545	27,9852	35,0991	22,2772
Japonya	15,842	15,78416	22,769	10,0768
Güney Kore	39,82294	39,33882	52,02353	28,86908
Letonya	54,55703	61,92842	77,50148	37,72139
Litvanya	64,67498	68,60438	86,77985	38,50733
Lüksemburg	176,0274	171,2118	222,3085	132,8481
Meksika	31,34135	30,7558	42,93229	21,54121
Hollanda	75,50825	79,57559	96,44362	59,23935
Yeni Zelanda	28,44936	28,66546	35,74546	21,69715
Norveç	41,7504	41,11015	55,49982	32,21034
Polonya	43,5638	44,0229	62,35252	27,05726
Portekiz	35,97525	37,25602	49,48168	27,07336
Slovakia	81,44593	84,63305	99,06749	53,30527
Slovenya	70,8876	73,54535	94,31626	50,45957
İspanya	30,44855	30,48102	39,67168	22,9854
İsveç	45,8078	44,8336	55,1959	40,3361
İsviçre	62,68527	64,83763	76,13977	47,72072
Türkiye	26,244	24,9658	38,1412	19,9334
İngiltere	28,50495	28,74637	34,06193	23,96867
Amerika	11,4601	11,46379	13,64405	9,035659

Tablo 8. Tanımlayıcı İstatistikler (lnX) (Devam)

Ülkeler	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Jarque -Bera
Avustralya	2,310688	0,600702	2,861675	1,523441
Avusturya	4,5954	-0,304495	2,440645	0,712236
Belçika	6,10373	0,500254	3,456393	1,259699
Kanada	3,99573	1,11002	3,59274	5,49988
Şili	4,9669	0,6153	2,4349	1,91
Kolombiya	1,53519	0,492078	3,217279	1,058098
Kosta Rika	4,616772	0,097393	1,482754	2,437475
Çekya	10,69137	-0,66128	2,45854	2,127411
Danimarka	7,71556	0,810647	3,213086	2,785414
Estonya	9,37042	0,10081	1,78961	1,56844
Finlandiya	2,90664	0,52762	2,55945	1,36209
Fransa	2,51972	0,56896	2,95853	1,35058
Almanya	4,559728	-0,927134	2,539974	3,802018
Yunanistan	8,89462	0,58692	2,20668	2,09089
Macaristan	10,09833	-0,79055	2,373554	3,012833
İzlanda	8,28123	-0,07972	1,56276	2,17822
İrlanda	22,7245	0,06751	1,50212	2,35611
İsrail	3,51333	0,60083	2,25043	2,08943
İtalya	3,29172	0,33278	2,41615	0,8165
Japonya	3,404635	0,159762	2,564997	0,303461
Güney Kore	6,477817	0,191706	2,128471	0,944341
Letonya	12,38668	-0,17189	1,555449	2,296783
Litvanya	13,61147	-0,356201	1,830335	1,953784
Lüksemburg	26,35901	0,100225	1,921936	1,252502
Meksika	6,393873	0,143347	1,741526	1,735365
Hollanda	10,49867	-0,007526	1,828149	1,430689
Yeni Zelanda	3,480679	0,090164	3,057984	0,037376
Norveç	4,735755	0,718815	4,326518	3,985866
Polonya	9,959733	-0,01197	2,025562	0,989691
Portekiz	7,366848	0,166819	1,628021	2,076708
Slovakia	13,27405	-0,8036	2,43035	3,028734
Slovenya	12,62631	-0,17804	1,91395	1,360721
İspanya	4,733414	0,194152	1,840223	1,55819
İsveç	3,95892	1,15678	3,57324	5,91785
İsviçre	8,276073	-0,41894	2,070024	1,632185
Türkiye	4,52937	1,09521	3,42821	5,18889
İngiltere	2,866814	-0,046924	1,935784	1,188919
Amerika	1,388351	-0,037933	2,083941	0,880125

Tablo 9. Tanımlayıcı İstatistikler (lnX) (Devam)

Ülkeler	Olasılık Değeri	Gözlem Sayısı
Avustralya	0,466863	25
Avusturya	0,70039	25
Belçika	0,532672	25
Kanada	0,06393	25
Şili	0,3848	25
Kolombiya	0,589165	25
Kosta Rika	0,295603	25
Çekya	0,345174	25
Danimarka	0,248402	25
Estonya	0,45648	25
Finlandiya	0,50609	25
Fransa	0,50901	25
Almanya	0,149418	25
Yunanistan	0,35154	25
Macaristan	0,221703	25
İzlanda	0,33652	25
İrlanda	0,30788	25
İsrail	0,35179	25
İtalya	0,66481	25
Japonya	0,85922	25
Güney Kore	0,623647	25
Letonya	0,317147	25
Litvanya	0,376479	25
Lüksemburg	0,534592	25
Meksika	0,419924	25
Hollanda	0,489024	25
Yeni Zelanda	0,981486	25
Norveç	0,136295	25
Polonya	0,609665	25
Portekiz	0,354037	25
Slovakia	0,219947	25
Slovenya	0,506434	25
İspanya	0,458821	25
İsveç	0,05188	25
İsviçre	0,442156	25
Türkiye	0,07469	25
İngiltere	0,551861	25
Amerika	0,643996	25

Tablo 10. Tanımlayıcı İstatistikler (lnM)

Ülkeler	Ortalama	Medyan	Maksimum	Minimum
Avustralya	21,25874	21,50704	22,6567	18,20042
Avusturya	49,18619	21,50704	22,6567	18,20042
Belçika	76,87724	21,50704	22,6567	18,20042
Kanada	33,12878	21,50704	22,6567	18,20042
Şili	31,35882	21,50704	22,6567	18,20042
Kolombiya	20,6645	21,50704	22,6567	18,20042
Kosta Rika	37,31528	21,50704	22,6567	18,20042
Çekya	62,80666	21,50704	22,6567	18,20042
Danimarka	47,77733	21,50704	22,6567	18,20042
Estonya	72,29097	21,50704	22,6567	18,20042
Finlandiya	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
Fransa	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
Almanya	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
Yunanistan	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
Macaristan	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
İzlanda	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
İrlanda	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
İsrail	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
İtalya	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
Japonya	37,57279	21,50704	22,6567	18,20042
Güney Kore	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Letonya	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Litvanya	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Lüksemburg	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Meksika	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Hollanda	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Yeni Zelanda	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Norveç	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Polonya	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Portekiz	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Slovakia	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Slovenya	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
İspanya	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
İsveç	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
İsviçre	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Türkiye	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
İngiltere	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042
Amerika	37,17235	21,50704	22,6567	18,20042

Tablo 11. Tanımlayıcı İstatistikler (lnM) (Devam)

Ülkeler	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Jarque -Bera
Avustralya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Avusturya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Belçika	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Kanada	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Şili	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Kolombiya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Kosta Rika	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Çekya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Danimarka	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Estonya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Finlandiya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Fransa	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Almanya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Yunanistan	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Macaristan	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İzlanda	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İrlanda	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İsrail	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İtalya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Japonya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Güney Kore	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Letonya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Litvanya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Lüksemburg	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Meksika	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Hollanda	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Yeni Zelanda	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Norveç	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Polonya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Portekiz	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Slovakia	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Slovenya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İspanya	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İsveç	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İsviçre	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Türkiye	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
İngiltere	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555
Amerika	0,99085	-1,0649	4,789718	8,061555

Tablo 12. Tanımlayıcı İstatistikler (lnM) (Devam)

Ülkeler	Olasılık Değeri	Gözlem Sayısı
Avustralya	0,017761	25
Avusturya	0,017761	25
Belçika	0,017761	25
Kanada	0,017761	25
Şili	0,017761	25
Kolombiya	0,017761	25
Kosta Rika	0,017761	25
Çekya	0,017761	25
Danimarka	0,017761	25
Estonya	0,017761	25
Finlandiya	0,017761	25
Fransa	0,017761	25
Almanya	0,017761	25
Yunanistan	0,017761	25
Macaristan	0,017761	25
İzlanda	0,017761	25
İrlanda	0,017761	25
İsrail	0,017761	25
İtalya	0,017761	25
Japonya	0,017761	25
Güney Kore	0,017761	25
Letonya	0,017761	25
Litvanya	0,017761	25
Lüksemburg	0,017761	25
Meksika	0,017761	25
Hollanda	0,017761	25
Yeni Zelanda	0,017761	25
Norveç	0,017761	25
Polonya	0,017761	25
Portekiz	0,017761	25
Slovakia	0,017761	25
Slovenya	0,017761	25
İspanya	0,017761	25
İsveç	0,017761	25
İsviçre	0,017761	25
Türkiye	0,017761	25
İngiltere	0,017761	25
Amerika	0,017761	25

Çalışmada kullanılan testler sırasıyla, Yatay Kesit Bağımlılık, Homojenlik Testi, Birim Kök Testi ve Panel Fourier Toda-Yamamoto Nedensellik testleri olmak üzere toplam dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama: Yatay Kesit Bağımlılık Testleri, Panel Veri Analizlerinde farklı verilerden elde edilen hata terimlerinin birbirleri arasında ilişkinin olup olmadığını belirlemek için kullanılmakla birlikte, bu testler, ekonomik ve finansal veriler için yaygın olarak kullanılmaktadır ve panel veri analizlerinde çok önemli bir yeri vardır (Şaban ÖNCEBE1, Fatih AKIN2, 2025).

Tablo 13. Eğim Katsayıları ve Homojenite Testi

CSD TESTS	lnS	lnX	lnM
CD lm1 (BP, 1980)	3858,934 (0,000)	4322,543 (0,000)	3968,707 (0,000)
CD lm2 (Paseran, 2004)	84,166 (0,000)	96,53 (0,000)	87,093 (0,000)
CD lm (Paseran, 2004)	-1,851 (0,032)	-0,108 (0,457)	-0,361 (0,359)
Lm adj (PUY, 2008)	42,292 (0,000)	28,397 (0,000)	23,36 (0,000)
Homojenite Test	Delta Tilde		Delta Tilde adj
	2,532 (0,006)		2,699 (0,003)

Tabloda verilen sonuçlar, lnS, lnX ve lnM değişkenleri ile model için yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testlerinin sonuçlarını göstermektedir. lnS, lnX ve lnM değişkenleri için Breusch-Pagan LM, Pesaran CDlm2 ve bias-adjusted LM testlerinden çıkan sonuçlara göre olasılık değerinin 0,05 anlamlılık düzeyinin altında olması, paneli oluşturan OECD üye ülkeleri arasında karşılıklı bağımlılığın bulunduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Paseran CDlm1 ve Paseran CDlm2 testlerinin sonucunda anlamlı bir veriler elde edilmese bile diğer testlerin güçlü biçimde anlamlı çıkması nedeniyle genel olarak serilerde yatay kesit bağımlılığı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu çalışmada uygulanan yöntemlerin doğruluğu ve başlangıcı için Eğim Katsayıları ve Homojenlik Testi yapılmıştır. Homojenlik testi sonuçlarına bakıldığı zaman, Delta Tilde ve Delta Tilde adj, çıkan olasılık değerleri sırasıyla 0,006 ve 0,003 olması, katsayıların homojen olduğunu gösteren hipotezin reddedildiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlara istinaden bu çalışmada yatay kesit bağımlılığını ve heterojenliğini dikkate alan ikinci nesil panel veri yöntemlerinin kullanılması doğru olacaktır.

Tablo 14. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları

Ülkeler	lnS		
	Fourier tau LM 1 (k=1)	Fourier tau LM 2 (k=2)	Fourier tau LM 3 (k=3)
Avustralya	-5,8909	-1,56	-5,0574
Avusturya	-3,9003	-1,5447	-3,9272
Belçika	-4,0316	-1,408	-4,0934
Kanada	-3,569	-1,1843	-3,3107
Şili	-3,2618	-1,0628	-3,027
Kolombiya	-2,3449	-1,0335	-2,0714
Kosta Rika	-1,7438	-0,7822	-1,5216
Çekya	-0,9794	-0,3707	-0,8935
Danimarka	-1,0165	-0,3995	-0,878
Estonya	-1,6843	-0,7205	-1,4559
Finlandiya	-1,7562	-0,7617	-1,5534
Fransa	-0,9949	-0,9748	-1,0585
Almanya	-1,6306	-1,4722	-1,6169
Yunanistan	-2,3667	-1,6487	-2,118
Macaristan	-3,1994	-2,8984	-3,0277
İzlanda	-3,5182	-2,6801	-3,3235
İrlanda	-3,067	-2,6971	-2,7877
İsrail	-2,968	-2,8251	-2,6964
İtalya	-3,5718	-4,5145	-3,5967
Japonya	-4,1705	-5,2044	-4,3806
Güney Kore	-4,2309	-4,6819	-4,4171
Letonya	-4,5691	-3,9328	-4,5151
Litvanya	-4,2336	-4,0239	-4,252
Lüksemburg	-4,1534	-3,5547	-4,1325
Meksika	-2,8704	-1,2224	-2,6752
Hollanda	-2,8455	-0,9678	-2,78
Yeni Zelanda	-3,436	-1,1625	-3,3961
Norveç	-3,4346	-1,1173	-3,3513
Polonya	-3,4431	-1,225	-3,4971
Portekiz	-3,1659	-1,1339	-3,1808
Slovakia	-3,1288	-1,0775	-2,8308
Slovenya	-2,7864	-1,0104	-2,5404
İspanya	-2,67	-0,9204	-2,4087
İsveç	-2,9666	-1	-2,6184
İsviçre	-3,7198	-1,0581	-3,1992

Tablo 15. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)

lnS			
Ülkeler	Fourier tau LM 1 (k=1)	Fourier tau LM 2 (k=2)	Fourier tau LM 3 (k=3)
Türkiye	-4,9502	-1,6245	-4,4579
İngiltere	-5,0893	-1,6206	-4,4506
Amerika	-5,2368	-1,5047	-4,6137
Panel ZLM	-2,7494	3,4953	-9,1474
Olasılık Değeri	0,003	0,9998	0

Tablo 16. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)

lnX			
Ülkeler	Fourier tau LM 1 (k=1)	Fourier tau LM 2 (k=2)	Fourier tau LM 3 (k=3)
Avustralya	-2,4882	-2,0067	-1,5202
Avusturya	-2,5667	-2,1323	-1,6302
Belçika	-2,0122	-1,8286	-1,4993
Kanada	-2,1436	-2,0223	-1,6191
Şili	-2,5373	-2,8076	-2,1203
Kolombiya	-1,3626	-1,594	-1,3121
Kosta Rika	-1,4405	-1,6914	-1,3411
Çekya	-0,9332	-1,2122	-0,9823
Danimarka	-0,7116	-1,0895	-0,8014
Estonya	-0,7878	-1,1208	-0,9028
Finlandiya	-0,594	-0,7514	-0,7188
Fransa	-0,3517	-0,4414	-0,3888
Almanya	0,1363	0,1251	0,0014
Yunanistan	-0,0902	-0,0574	0,0172
Macaristan	-0,157	-0,1341	-0,0089
İzlanda	-0,7661	-0,7299	-0,4463
İrlanda	-0,8957	-0,8102	-0,6055
İsrail	-1,6799	-1,5319	-1,3517
İtalya	-1,3327	-1,3125	-1,306
Japonya	-1,2499	-1,1951	-1,1626
Güney Kore	-1,2021	-1,2586	-1,3398
Letonya	-1,2387	-1,3245	-1,3539
Litvanya	-1,2596	-1,1583	-1,2994
Lüksemburg	-1,5792	-1,3664	-1,5315
Meksika	-1,8444	-1,6453	-1,7863
Hollanda	-1,7887	-1,3989	-1,4882
Yeni Zelanda	-1,4093	-1,0737	-1,1715
Norveç	-1,5118	-1,1305	-1,1032
Polonya	-2,196	-1,7814	-1,8357
Portekiz	-2,0007	-1,5723	-1,7067
Slovakia	-4,3981	-4,5484	-3,9247

Tablo 17. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)

lnX			
Ülkeler	Fourier tau LM 1 (k=1)	Fourier tau LM 2 (k=2)	Fourier tau LM 3 (k=3)
Slovenya	-4,7758	-5,1553	-4,7406
İspanya	-5,1339	-5,6443	-6,0292
İsveç	-6,0457	-4,9693	-4,5825
Türkiye	-5,7631	-5,9463	-6,5751
İngiltere	-5,177	-5,8012	-6,595
Amerika	-5,3243	-5,7021	-5,6084
Panel ZLM	7,8815	0,6161	0,0672
Olasılık Değeri	1	0,7311	0,5268

Tablo 18. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)

lnM			
Ülkeler	Fourier tau LM 1 (k=1)	Fourier tau LM 2 (k=2)	Fourier tau LM 3 (k=3)
Avustralya	-2,6745	-2,152	-1,5464
Avusturya	-2,0977	-1,8789	-1,3807
Belçika	-1,4331	-1,4086	-1,1168
Kanada	-1,7711	-1,7113	-1,3305
Şili	-2,5183	-2,7531	-2,2123
Kolombiya	-1,2771	-1,4732	-1,1542
Kosta Rika	-1,4211	-1,6	-1,2245
Çekya	-1,6073	-1,8287	-1,5841
Danimarka	-0,9764	-1,2309	-1,0216
Estonya	-0,8557	-1,0241	-0,904
Finlandiya	-0,7563	-0,8205	-0,8612
Fransa	-0,4124	-0,4459	-0,434
Almanya	0,2203	0,2234	0,2187
Yunanistan	0,0387	-0,0961	-0,0027
Macaristan	-0,6687	-0,5919	-0,5292
İzlanda	-1,0052	-0,7705	-0,522
İrlanda	-1,0889	-0,8954	-0,7138
İsrail	-1,5236	-1,4346	-1,3933
İtalya	-1,1407	-1,184	-1,2428
Japonya	-0,8302	-0,8319	-0,8893
Güney Kore	-0,7951	-0,9371	-1,0844
Letonya	-0,9545	-1,1726	-1,3131
Litvanya	-1,1725	-1,0922	-1,3143
Lüksemburg	-1,4639	-1,2259	-1,46
Meksika	-1,8902	-1,6772	-1,8534
Hollanda	-1,5827	-1,2058	-1,4026
Yeni Zelanda	-1,2303	-0,9148	-1,0783

Tablo 19. Panel Birim LM Kök Testi Sonuçları (Devam)

lnM			
Ülkeler	Fourier tau LM 1 (k=1)	Fourier tau LM 2 (k=2)	Fourier tau LM 3 (k=3)
Norveç	-1,3114	-0,977	-1,0375
Polonya	-1,9263	-1,5835	-1,7128
Portekiz	-2,3671	-2,1481	-2,1148
Slovakia	-2,9771	-2,5824	-1,9856
Slovenya	-3,1917	-2,9139	-2,3059
İspanya	-4,399	-4,55	-4,1462
İsveç	-3,7139	-4,3279	-4,2378
Türkiye	-3,7721	-4,2634	-4,0125
İngiltere	-3,564	-3,999	-3,9612
Amerika	-3,8504	-4,0326	-5,284
Panel ZLM	11,6684	3,595	3,5336
Olasılık Değeri	1	0,9998	0,9998

Panel Birim Kök Testi sonuçları incelendiği zaman, ilgili değişkenlerin durağanlık özellikleri olasılık değerlerine göre farklılık göstermektedir. Panel ZLM istatistiklerinden elde edilen olasılık değerleri dikkate alındığında, lnS değişkeni için k=1 frekansında 0,00 ve k=3 frekansında da olasılık değerleri 0,05 anlamlılık düzeyinin altında olduğu için lnS değişkeninde birim kök bulunduğunu öne süren temel hipotez reddedilir ve değişkenin düzeyde durağan olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak, k=2 frekansında olasılık değerinin 0,9998 olması bu frekansta durağanlık sonucunun desteklenmediğini göstermektedir.

lnX değişkenine bakıldığı zaman, tüm frekanslarda olasılık değerinin 0,05'ten büyük olması, ihracat değişkeni için birim kök temel hipotezinin reddedilmediği ortaya çıkmakla birlikte, değişkenin düzeyde durağan olmadığı da ortaya çıkmaktadır. lnM değişkenine bakıldığı zaman, ihracat değişkeni gibi tüm frekansların 0,05'ten büyük olduğu için düzeyde birim kök içerdiği ve serinin durağan olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, sürdürülebilirlik göstergesini teşmil eden lnS değişkenin büyük ölçüde durağanlık eğilimi gösterdiği fakat lnX ve lnM dış ticaret değişkenleri düzeyde durağan çıkmamıştır.

Tablo 20. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (Sürdürülebilirlik – İhracat)

H 0 : lnS $\nRightarrow$ lnX				
Ülkeler	Frekans	Lag	Wald	p - değeri
Avustralya	2	2	3,672	0,23
Avusturya	1	2	0,727	0,71
Belçika	1	3	2,954	0,46
Kanada	2	3	9,807	0,03
Şili	1	3	3,089	0,45
Kolombiya	2	3	0,551	0,92
Kosta Rika	1	2	2,401	0,42
Çekya	3	1	0,829	0,36
Danimarka	1	1	3,428	0,09
Estonya	2	1	1,470	0,25
Finlandiya	1	1	3,862	0,02
Fransa	1	2	1,326	0,6
Almanya	1	2	1,254	0,55
Yunanistan	2	3	4,254	0,31
Macaristan	1	2	1,222	0,6
İzlanda	1	2	2,567	0,21
İrlanda	1	2	2,464	0,3
İsrail	1	2	0,303	0,85
İtalya	1	2	1,065	0,63
Japonya	3	1	1,784	0,18
Güney Kore	1	2	0,376	0,87
Letonya	1	2	1,603	0,47
Litvanya	1	3	16,090	0,02
Lüksemburg	1	2	1,585	0,43
Meksika	1	2	3,395	0,24
Hollanda	2	2	1,810	0,41
Yeni Zelanda	3	1	0,455	0,46
Norveç	1	2	3,399	0,2
Polonya	3	2	0,587	0,73
Portekiz	2	3	1,767	0,72
Slovakia	1	2	2,675	0,38
Slovenya	2	2	0,235	0,89
İspanya	2	3	0,849	0,79
İsveç	1	2	7,792	0,02
İsviçre	1	2	3,445	0,21
Türkiye	1	3	4,826	0,24
İngiltere	1	1	0,473	0,45
Amerika	1	1	0,009	0,96

Tablo 21. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (Sürdürülebilirlik – İthalat)

H 0 : lnS $\nRightarrow$ lnM				
Ülkeler	Frekans	Lag	Wald	p - değeri
Avustralya	1	3	8,828	0,09
Avusturya	1	2	1,490	0,48
Belçika	1	3	3,073	0,49
Kanada	2	3	2,281	0,62
Şili	1	3	5,227	0,19
Kolombiya	2	3	2,884	0,50
Kosta Rika	2	2	4,059	0,23
Çekya	1	2	5,974	0,05
Danimarka	1	3	4,879	0,30
Estonya	3	1	0,082	0,79
Finlandiya	1	3	9,752	0,04
Fransa	1	2	1,299	0,58
Almanya	1	2	1,883	0,42
Yunanistan	1	3	3,811	0,36
Macaristan	1	2	0,571	0,73
İzlanda	2	3	8,448	0,12
İrlanda	2	2	0,900	0,64
İsrail	1	2	0,855	0,69
İtalya	1	3	1,600	0,70
Japonya	3	1	1,816	0,26
Güney Kore	2	2	0,281	0,85
Letonya	3	2	0,270	0,89
Litvanya	3	2	1,391	0,49
Lüksemburg	1	2	2,844	0,37
Meksika	2	3	6,156	0,12
Hollanda	2	2	0,689	0,73
Yeni Zelanda	1	3	1,187	0,79
Norveç	2	3	3,962	0,33
Polonya	1	2	2,025	0,43
Portekiz	1	1	1,247	0,33
Slovakia	1	2	3,664	0,20
Slovenya	1	2	0,724	0,71
İspanya	1	2	4,025	0,17
İsveç	1	2	8,665	0,06
İsviçre	1	2	1,044	0,56
Türkiye	2	2	0,474	0,77
İngiltere	1	3	3,633	0,31
Amerika	1	1	0,006	0,91

Tablo 22. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (İhracat - Sürdürülebilirlik)

H 0 : lnX $\nRightarrow$ lnS				
Ülkeler	Frekans	Lag	Wald	p - değeri
Avustralya	2	2	2,050	0,42
Avusturya	1	2	7,362	0,09
Belçika	1	3	8,195	0,1
Kanada	2	3	9,816	0,07
Şili	1	3	1,394	0,74
Kolombiya	2	3	9,124	0,11
Kosta Rika	1	2	1,447	0,54
Çekya	3	1	0,259	0,62
Danimarka	1	1	0,394	0,65
Estonya	2	1	1,164	0,24
Finlandiya	1	1	0,042	0,82
Fransa	1	2	1,527	0,43
Almanya	1	2	4,257	0,1
Yunanistan	2	3	6,758	0,17
Macaristan	1	2	13,572	0
İzlanda	1	2	8,360	0,03
İrlanda	1	2	13,291	0,02
İsrail	1	2	3,236	0,18
İtalya	1	2	0,800	0,77
Japonya	3	1	0,011	0,95
Güney Kore	1	2	1,036	0,56
Letonya	1	2	5,874	0,13
Litvanya	1	3	5,305	0,27
Lüksemburg	1	2	8,238	0,07
Meksika	1	2	3,323	0,21
Hollanda	2	2	9,404	0,06
Yeni Zelanda	3	1	1,645	0,22
Norveç	1	2	5,010	0,1
Polonya	3	2	14,275	0,01
Portekiz	2	3	0,985	0,79
Slovakia	1	2	2,959	0,23
Slovenya	2	2	11,770	0,02
İspanya	2	3	1,800	0,69
İsveç	1	2	4,309	0,15
İsviçre	1	2	1,999	0,41
Türkiye	1	3	17,604	0,01
İngiltere	1	1	0,706	0,37
Amerika	1	1	0,810	0,31

Tablo 23. Panel Fourier TY Nedensellik Testi Sonuçları (İthalat - Sürdürülebilirlik)

H 0 : lnM $\nRightarrow$ lnS				
Ülkeler	Frekans	Lag	Wald	p - değeri
Avustralya	1	3	11,786	0,01
Avusturya	1	2	11,289	0,02
Belçika	1	3	8,380	0,14
Kanada	2	3	11,599	0,02
Şili	1	3	2,969	0,37
Kolombiya	2	3	9,734	0,07
Kosta Rika	2	2	0,080	0,96
Çekya	1	2	0,314	0,89
Danimarka	1	3	6,049	0,18
Estonya	3	1	1,161	0,42
Finlandiya	1	3	7,521	0,14
Fransa	1	2	1,854	0,45
Almanya	1	2	2,770	0,31
Yunanistan	1	3	8,971	0,08
Macaristan	1	2	10,090	0,04
İzlanda	2	3	2,935	0,40
İrlanda	2	2	19,455	0,00
İsrail	1	2	2,416	0,33
İtalya	1	3	11,412	0,04
Japonya	3	1	0,289	0,56
Güney Kore	2	2	10,677	0,03
Letonya	3	2	17,109	0,00
Litvanya	3	2	8,647	0,04
Lüksemburg	1	2	6,842	0,07
Meksika	2	3	7,357	0,14
Hollanda	2	2	9,191	0,03
Yeni Zelanda	1	3	1,600	0,72
Norveç	2	3	4,710	0,26
Polonya	1	2	9,327	0,04
Portekiz	1	1	0,578	0,50
Slovakia	1	2	2,703	0,34
Slovenya	1	2	7,455	0,07
İspanya	1	2	1,353	0,53
İsveç	1	2	5,530	0,06
İsviçre	1	2	1,386	0,50
Türkiye	2	2	20,933	0,00
İngiltere	1	3	15,680	0,02
Amerika	1	1	0,127	0,77

İlgili değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin olup olmadığı Panel Fourier TY Nedensellik Testi yardımıyla incelenmiştir. p-değerinin (Olasılık) 0,05'ten küçük olduğu ülkelerde temel hipotez reddedilmekte ve nedensellik ilişkisinin bulunduğu kabul edilmektedir.

Kanada, Finlandiya'ya, Litvanya ve İsveç, sürdürülebilirlikten ihracata doğru nedensellik ilişkisinde temel hipotez reddedilmekle birlikte bu ülkelerde $\ln S$ değişkeninden $\ln X$ değişkenine doğru nedensellik ilişkisinin bulunduğu görülmektedir. Çünkü ilgili ülkelerdeki p-değerleri

0,05'ten küçüktür. Sürdürülebilirlikten ithalata doğru nedensellik ilişkisi incelendiğinde Finlandiya'ya ve Çekya önemli sonuçlar elde etmektedir.

Macaristan, İzlanda, İrlanda, Polonya, Slovenya ve Türkiye, ihracatın sürdürülebilirliğe nedensellik ilişkisinde temel hipotezi reddetmektedir. Bu ülkelerde ihracatın sürdürülebilirlik üzerinde nedensel etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Birleşik Krallık, Avustralya, Avusturya, Kanada, Macaristan, İrlanda, İtalya, Güney Kore, Letonya, Litvanya, Hollanda, Polonya ve Türkiye'de p-değerleri 0,05'in altında olduğu için bu ülkelerde ithalattan sürdürülebilirliğe doğru nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, OECD üyesi ülkelerin sürdürülebilirlik ile dış ticaret değişkenleri (İthalat ve ihracat) arasındaki nedensellik ilişkisinin homojen olmadığı ve ülkelere göre farklı düzeylerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bulgular, ithalatın sürdürülebilirlik üzerinde etkisinin birçok ülkede önemli olduğunu göstermektedir.

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

OECD üye ülkeleri ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında nasıl bir ilişkinin olduğuna dair literatürde çalışmalar bulunmaktadır. Tüm dünya genelinde ekonomik çalışmaların ve girişimlerin artışı sebebi ile küresel kaynakların kullanım oranlarındaki büyük artışlar, dünya dengesinde bozulmalara neden olmaktadır (Altıntaş, 2025). OECD üye ülkeleri dahil, dünyadaki tüm ülkeler belirlenen bu 17 adet sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin tamamını gerçekleştirmek için ortak çaba içerisinde. Bu hedeflerinin gerçekleşmesinde sadece ekonomik göstergeler değil aynı zamanda da coğrafi konum, nüfus politikası vb. gibi makroekonomik göstergelerin de etkisi bulunmaktadır.

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma sadece çevresel faktörleri daha sürdürülebilir bir şekilde sokmak için değil, aynı zamanda da sosyal refah, ekonomik büyüme ve kalkınma üretim yapısı, enerji kullanımı ve uluslararası ticaret politikalarıyla ele alınması gereken çok yönlü bir kalkınma anlayışıdır. İthalat ve ihracatın sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkısı olumlu ve olumsuz yönlerde bulunmaktadır. Sonuç olarak bakıldığında dış ticaret sadece ekonomik büyüme ve kalkınma veya gelir artışı açısından değil, aynı zamanda da ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik açısından da değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, 2000-2024 yılları arasında OECD ülkeleri bazında sürdürülebilirlik ile dış ticaret arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışma, sürdürülebilirlik, ithalat ve ihracat değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkilerini analiz etmek için Panel Fourier TY Nedensellik Testi kullanılmıştır. Analiz öncesinde, panel veri setinin yapısal özelliklerini ve ülkeler arasındaki ilişkileri belirlemek için yatay kesit bağımlılığı testi ve eğim katsayıları homojenliği testi uygulandı. Elde edilen sonuçlar, OECD üyesi ülkelerin ticari ve ekonomik ilerleme açısından birbirlerinden tamamen bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Başka bir deyişle, OECD üyesi bir ülkenin ekonomik politikaları, ticaret politikaları, veya çevresel düzenlemeler, ülkelerin ekonomik ve ticari yapıları üzerinde etkisi olabilir.

Homojenlik testinin bulguları, OECD üyesi ülkeler arasında sürdürülebilirlik ve dış ticaret ilişkilerinin eşit düzeyde gerçekleşmediğini göstermektedir. OECD üyesi ülkeler, gelişmiş ekonomik sistemleri ve kurumsal yapıları bakımından birbirlerinden farklı olsalar da, enerji bağımlılıkları, üretim sistemleri, teknoloji düzeyleri, dış ticaret kompozisyonları, çevre politikaları, sanayileşme düzeyleri ve doğal kaynak kullanımları açısından birbirlerinden farklıdır. Sonuç olarak, ithalat, ihracat ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişkinin her OECD üyesi ülkesi için aynı yönde ve aynı güçte gelişmesi beklenmemektedir. Çalışmanın temel

sonuçlarından birisi de OECD üyesi ülkelerin dış ticaret ve sürdürülebilirlik ilişkilerine yönelik tek bir politika yaklaşımının yeterli olmayacağı yönündedir.

Kanada, Finlandiya, İsveç ve Litvanya, sürdürülebilirlikten ihracata doğru nedensellik ilişkisinin anlamlı olduğu Panel Fourier TY Nedensellik Testi sonuçlarından elde edilmiştir. Bu sonuca göre, bu ülkelerde sürdürülebilirlik açısından yapılan değişikliklerin ihracat performansı açısından etkili olabileceğine işaret etmektedir. Bu ülkeler, küresel pazarlarda rekabet edebilmeleri için çevre dostu üretim teknikleri, yenilenebilir enerji yatırımları, düşük karbonlu üretim süreçleri, enerji verimliliği, teknolojik yenilikler ve sürdürülebilir üretim standartlarını kullanabilirler. Günümüzde hem tüketicilerin hem de ithalatçı ülkelerin çevresel faktörlere daha fazla dikkat etmesi, sürdürülebilir üretim yapan ülkelerin, ihracatta avantaj elde etmesine imkan kılmaktadır. Bu durumdan da, sürdürülebilir politikaların sadece çevreyi korumak değil aynı zamanda da ihracat yeteneğini artırmak için de önemli olduğu söylenebilir.

Finlandiya ve Çekya ülkeleri için de sürdürülebilirlikten ithalata doğru nedensellik ilişkisinin anlamlı olduğu Panel Fourier TY Nedensellik Testi sonuçlarından elde edilmiştir. Bu durum, sürdürülebilir kalkınma alanında yaşanan gelişmelerin bu ülkelerin ithalat yapısı üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Sürdürülebilir üretim ve tüketim anlayışının yaygınlaşması; çevre dostu teknoloji, yenilenebilir enerji ekipmanları, geri dönüşüm teknolojileri ve düşük karbonlu ara mallara olan talebi artırabilmektedir. Sonuç olarak, ithalatın sadece yurtiçi üretimin veya yurtiçi üretim kalitesinin yetersiz kaldığı durumlarda gerçekleştirilen ticari bir faaliyet olmadığı aynı zamanda da ülkelerin sürdürülebilir dönüşüm süreçlerinde ihtiyaç duyduğu teknoloji, üretim girdileri ve yatırım mallarına erişim aracı olduğu anlaşılmıştır.

Bu çalışmada, Macaristan, İzlanda, İrlanda, Polonya, Slovenya ve Türkiye'deki ihracatın sürdürülebilirliğe doğru nedensellik ilişkisinin olduğu Panel Fourier TY Nedensellik Testi yardımıyla ortaya koyulmuştur. İhracat oranlarındaki artışın ülkelerin istihdamı, gelir düzeyi, üretim kapasitesi, teknoloji kullanımı ve küresel rekabet gücünü artırabilir. İhracata dayalı büyümenin sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilmesi için, üretim süreçlerinin çevreye duyarlı olması gerekmektedir.

Türkiye bazında sonuçlar incelendiği zaman, ihracatın sürdürülebilirlik üzerinde bir nedensellik ilişkisinin olduğu yönündedir. Türkiye özellikle, Avrupa Birliği ile olan ticari ilişkileri, yeşil dönüşüm politikaları, karbon düzenlemeleri ve sürdürülebilir üretim koşulları konusunda önemli bir dönüşüm sürecine ihtiyaç doğar. Türkiye'nin ihracatta rekabet gücünü sürdürebilmesi için, enerji verimliliği yüksek üretim sistemlerinin teşvik edilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırmak ve sürdürülebilirlik raporların yapılması gerekir.

Çalışmada, Panel Fourier TY Nedensellik Testi sonuçlarına istinaden, Birleşik Krallık, Avustralya, Avusturya, Kanada, Macaristan, İrlanda, İtalya, Güney Kore, Letonya, Litvanya, Hollanda, Polonya ve Türkiye için ithalattan sürdürülebilirliğe doğru nedensellik ilişkisinin olduğu gösterilmiştir. Bu ülkelerin sayısının yüksek olması, OECD üyesi ülkelerin ithalatın sürdürülebilirlik üzerine etkisinin önemini göstermektedir. İthal edilen teknoloji, makine, enerji ekipmanı, ara malı, sermaye malı ve yenilikçi üretim araçları, ülkelerin üretimlerini sürdürülebilir bir hâle getirebilir. Özellikle, temiz enerji teknolojileri, elektrikli ulaşım araçları, atık yönetimi sistemleri ve çevre dostu hammaddeler, ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilir.

Bununla birlikte, ithalatın çevresel sürdürülebilirlik üzerine olan etkisi her zaman olumlu yönde olmayabilir. Sürdürülebilirlik açısından, ithal edilen ürünlerin karbon yoğunluğu, üretim sürecindeki çevresel etkileri, taşıma maliyetleri, lojistik kaynaklı emisyonlar ve tüketim kalıpları dikkatle değerlendirilmektedir. Sonuç olarak, ithalat politikaların sadece fiyat, maliyet ve arz güvenliği açısından değil, aynı zamanda da enerji yoğunluğu, geri dönüştürülebilirlik, enerji yoğunluğu ve üretim süreci kalitesi açısından da ele alınması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, OECD üyesi ülkelerde, Sürdürülebilirlik, ithalat ve ihracat arasındaki ilişki, Panel Fourier TY nedensellik testi kullanılarak incelenmiştir. Dış ticaretin sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilmesi için çevre dostu üretim, temiz enerji kullanımı, düşük karbonlu lojistik, teknoloji transferleri, yenilikçi üretim süreçleri ve sürdürülebilir tüketim anlayışı desteklenmelidir. Bu nedenle, ülkelerin dış ticaret politikalarını sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı çerçevesinde şekillendirmeleri gerektiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

1. 4458 Gümrük Kanunu-Orijinal Metin. (2026). Lexpera. <Http://Www.Lexpera.Com.Tr/Resmi-Gazete/Metin/Gumruk-Kanunu-23866-4458>
2. Abidinoğlu, M., Ersoy, H. Ve Herekoğlu, A. (2025). Sürdürülebilir Gelecek İçin Karbon Emisyon Ticareti Modeli Önerisi: Türkiye Örneği. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Dergisi.
3. Akca, A. Ve Akçay, S. B. (2024). Döviz Kuru Oynaklığının İhracata Etkisi; Türkiye-Avrupa Birliği Ticareti Açısından Bir Değerlendirme. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(4), 1617-1654. <Https://Doi.Org/10.18037/Ausbd.1472138>
4. Akkuş, A. (2019). İkincil Veriler Kullanılarak İhracat Pazar Araştırması Yapılması: Gıda Sanayinde Kullanılan Fırınlara (841720) İçin Bir Araştırma.
5. Akpiliç, F. (2026). Jeopolitik Risklerin Türkiye'nin İhracatı Üzerindeki Etkisi. Abant
6. Sosyal Bilimler Dergisi, 26(1), 42-58. <Https://Doi.Org/10.11616/Asbi.1742590>
7. Akusta, E. (2026). Investigating The Impacts Of Exchange Rate And Inflation On Exports: A Double Threat Or Opportunity For Türkiye? Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(1), 50-74. <Https://Doi.Org/10.18074/Ckuiibfd.1553222>
8. Altay Topcu, B. (2017). Türkiye Ve Oecd Ülkeleri'nin Temel Makroekonomik Göstergeler Açısından Çok Kriterli Karar Verme Yaklaşımı. International Journal Of Academic Value Studies (Javstudies Javs), 3(14), 260-277. <Https://Doi.Org/10.23929/Javs.304>
9. Altay, İ. Ve Bilici, Ö. (2026). 1995-2023 Arasında Türkiye'nin Bölgesel Dış Ticaret Yoğunluğunun Benimsenen Ticaret Politikaları Kapsamında Değerlendirilmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 21(1), 356-384. <Https://Doi.Org/10.17153/Oguiibf.1768920>
10. Altıntaş, O. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Döngüsel Ekonomi Yaklaşımının Ekonomiye Etkileri: Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi.
11. Ataçay, M. N. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma: Amaçlar, Eleştiriler Ve Gerçekler. Fiscaeconomia, 9(3), 1574-1591. <Https://Doi.Org/10.25295/Fsecon.1644393>

12. Avşaroğlu, Ö. (2020). Makro Ekonomik Kriterler Altında Oecd Ülkelerinin Çok Kriterli Karar Alma Yöntemleriyle 2014-2018 Dönemi Performans Analizi.
13. Aydın, A. C. Ve Süygün, M. S. (2021). Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin İhracat Sorunları: Mersin İlinde Bir Uygulama. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(4), 1411-1430. <https://doi.org/10.25287/Ohuiibf.890510>
14. Aykırı, M. (2025). İthalatın Büyümeye Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ampirik Bir İnceleme. Iğdır Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (13), 43-52. <https://doi.org/10.58618/Igdiriibf.1774004>
15. Bahçe, E. Ve Özçelik, Ö. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Bağlamında Oecd Ülkelerinde Sürdürülebilir Finans Uygulamaları. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (86), 201-220. <https://doi.org/10.51290/Dpusbe.1755633>
16. Bakır, H. (2025). Türkiye Ekonomisinde Geçen Otuz Yıl: Ekonomik Büyüme, Finansal Krizler Ve Toparlanma. International Journal Of Social Inquiry, 18(3), 452-478. <https://doi.org/10.37093/Ijsi.1631134>
17. Batır, T. E. Ve Tuncay, M. (2026). Döviz Kuru Belirsizliğinin Türkiye’de İthalat Ve İhracata Yansımaları: Ardl Ve Toda-Yamamoto Yaklaşımı. Journal Of Yasar University.
18. Bayar, G. (2024). Türkiye’nin Bölgesel İhracatının Eğilim Ve Panel Yerçekimi Analizi. Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 42(3), 385-413. <https://doi.org/10.17065/Huniibf.1403393>
19. Bayraktutan, Y. Ve Acar, M. (2023). Serbest Bölgelerin İhracat Performansını Belirleyen Etmenler: Türkiye Örneği.
20. Beckford, C., Al Jawaldeh, A., & Lipoeto, N. I. (2024). Editorial: Nutrition And Sustainable Development Goal 1: No Poverty. Frontiers In Nutrition, 11. <https://doi.org/10.3389/Fnut.2024.1466774>
21. Belloumi, M., & Alshehry, A. (2020). The Impact Of International Trade On Sustainable Development In Saudi Arabia. Sustainability, 12(13), 5421. <https://doi.org/10.3390/Su12135421>
22. Beloskar, V. D., Haldar, A., & Gupta, A. (2024). Gender Equality And Women’s Empowerment: A Bibliometric Review Of The Literature On Sdg 5 Through The Management Lens. Journal Of Business Research, 172, 114442. <https://doi.org/10.1016/J.Jbusres.2023.114442>

23.Benli, M. Ve Gökaydin, M. (2025). Türkiye’de Yenilenebilir Enerji, Dış Ticaret Ve Ekonomik Dengeler: Dags Yaklaşımı.

24.Bhandari, M. P. (2024). What Is Next For The Sustainable Development Goals, What Are The Challenges Concerning Sdg 10-Reduced Inequalities? Sustainable Earth Reviews, 7(1), 23. <https://doi.org/10.1186/S42055-024-00093-8>

25.Bicil, İ. M. Ve Uçak, S. (2018). Toplam İhracat-Serbest Bölgeler İhracatı İlişkisi:Türkiye Örneği.

26.Binici, F. Ö. Ve Yılmaz, İ. (2024). Dış Ticaret İşlemleri Ve Tms, Bobi Frs, Kümi Frs, Vuk Çerçevesinde Ticari Mal İthalat İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. Turkish Business Journal, 5(9), 37-51.
<https://doi.org/10.51727/Tbj.1486785>

27.Boz, E. Ve Yılmaz, M. (2025). Stockholm Konferansı’ndan Günümüze: Politik Ekoloji Perspektifinden Çevrenin Korunmasına Dair Uluslararası Gelişmeler. Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 9(1), 15-44.

28.Bozduman, E. T. (2025). Oecd Ülkelerinde Ekonomik Karmaşıklık, Toplam Faktör Verimliliği Ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkisi. Verimlilik Dergisi, 59(2), 385-396. <https://doi.org/10.51551/Verimlilik.1585488>

29.Burhan, H. A. (2024). Sustainability In Industry, Innovation And Infrastructure: A Mcdm Based Performance Evaluation Of European Union And Türkiye For Sustainable Development Goal 9 (Sdg 9). Verimlilik Dergisi, 21-38. <https://doi.org/10.51551/Verimlilik.1333767>

30.Castellano, R., De Bernardo, G., & Punzo, G. (2024). Sustainable Well-Being And Sustainable Consumption And Production: An Efficiency Analysis Of Sustainable Development Goal 12. Sustainability, 16(17),7535.
<https://doi.org/10.3390/Su16177535>

31.Chen, N., Sun, Z., Xu, Z., & Xu, J. (2025). A Review Of International Trade Impacts On Sustainable Development. Marine Development, 3(1), 9.
<https://doi.org/10.1007/S44312-025-00053-6>

32.Cima, E., & Esty, D. C. (2024). Making International Trade Work For Sustainable Development: Toward A New Wto Framework For Subsidies. Journal Of International Economic Law, 27(1), 1-17. <https://doi.org/10.1093/Jiel/Jgae008>

33.Climate Resilient Urban Regeneration And Sdg 11 - Stakeholders’ View On Pathways And Digital Infrastructures. (2024).
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17538947.2024.2385076>

- 34.Çakmaklı, B. M. (2025). Enflasyon, Politika Faizi Ve Para Arzının Dış Ticaret Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 344-363. <https://doi.org/10.52122/Nisantasisbd.1695055>
- 35.Çelik, H. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 4 Ve On İkinci Kalkınma Planı: Türkiye'nin Nitelikli Eğitim Hedefleri Üzerine Bir İnceleme. Journal Of New Paradigms In Education, 1(1). <https://doi.org/10.5281/Zenodo.14228892>
- 36.Değirmenci, B. (2025). Küresel Ticaret Savaşları: Türkiye'nin Ekonomik Stratejileri Ve Fırsatları. Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi, 12(2), 477-496. <https://doi.org/10.47097/Piar.1772481>
- 37.Değirmenci, N. Ve Ayrancı Cihan, K. (2026). Sürdürülebilirlik Göstergeleri Ve Dış Ticaret İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ampirik Bir Yaklaşım. Fiscoeconomia, 10(1), 1-19. <https://doi.org/10.25295/Fsecon.1717259>
- 38.Dereli, D. D. Ve Küçük, N. E. (2024). Exports And Economic Growth: A Case Of Türkiye. İktisat İşletme Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 3(2), 278-293. <https://doi.org/10.58654/Jebi.1588632>
- 39.Dilaveroğlu, A. Ve Üzmez, U. (2025). On İkinci Kalkınma Planı'nın İyi Yönetişim İlkeleri Açısından Analizi. Kent Akademisi, 18(2), 635-653. <https://doi.org/10.35674/Kent.1573804>
- 40.Doğruyol, A., Polat, Z. Ve Balıkcıoğlu, N. (2020). İhracatın Ekonomik Büyümeyle Olan İlişkisi.
- 41.Dong, W., Wang, Y., Zhang, Z., Tao, H., Zhang, T., Meng, G., Wu, J., & Jia, S. (2024). Preparation Of Solid-Solid Phase Change Composites And Their Solar-Interfacial Water Evaporation Performance. Journal Of Cleaner Production, 445, 141235. <https://doi.org/10.1016/J.Jclepro.2024.141235>
- 42.Dynamic Response Of Steel-Timber Composite Beams With Varying Screw Spacing. (2024). <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/9/3654>
- 43.Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Teşkilatı (Oecd) / T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022).
- 44.https://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati-oecd.tr.mfa
- 45.Elevli, Ö. Ve Akiş, E. (2025). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Çerçevesinde Ab Ve Türkiye'nin Mukayeseli Analizi. Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(1), 1-18. <https://doi.org/10.29106/Fesa.1485244>

- 46.Erdem, E. Ve Özdemir, K. (2025). İhracat Teşvik Yöntemlerinin Ülkelerin Uluslararası Rekabet Gücü Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. Erciyes Akademi, 39(4), 1287-1302. <https://doi.org/10.48070/Erciyesakademi.1829757>
- 47.Erdem, S. (2026). Uluslararası Ticaret, Ekonomik Kalkınma Ve Büyüme İlişkisi. Uluslararası Stratejik Boyut Dergisi, 5(1), 18-38. <https://doi.org/10.63742/Ustbd.1777097>
- 48.European Commission. (2026). Eu Trade: The Eu's Single Voice In International Trade And Economic Security. https://policy.trade.ec.europa.eu/index_en
- 49.Ferrari, G., Tan, Y., Diana, P., & Palazzo, M. (2024). The Platformisation Of Cycling-The Development Of Bicycle-Sharing Systems In China: Innovation, Urban And Social Regeneration And Sustainability. Sustainability, 16(12), 5011. <https://doi.org/10.3390/Su16125011>
- 50.Gülbaşı, A. (2025). Uluslararası Ticaretin Çevreye Etkisi Ve Sürdürülebilir Çözümler. Kapanaltı Dergisi, (7), 45-60. <https://doi.org/10.62080/Kmfed.1629639>
- 51.Gümrük Ve Ticaret Dergisi. (2024).2024 Sayısı. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumrukticaretdergisi/issue/87484>
- 52.Gümrük Ve Ticaret Dergisi. (2024).Ana Sayfa. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumrukticaretdergisi>
- 53.Gümrük Ve Ticaret Dergisi. (2026).Ana Sayfa. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumrukticaretdergisi>
- 54.Günbegi, F. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Çerçevesinde Finansal Gelişme Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi.
- 55.Güngör, A. Ve Özcan, H. (2025). Sürdürülebilir Tarım Yöntemlerinin İklim Değişikliği Ve Gıda Güvenliği Çerçevesinde Karşılaştırılması. Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2), 245-257. <https://doi.org/10.58620/Fbujoss.1688158>
- 56.Hinzen, H., Slowey, M., & Khau, H. P. (2024). Learning From The Past For The Future: Signposts And Landmark Anniversaries In Adult Learning And Education. International Review Of Education, 70(2), 177-204. <https://doi.org/10.1007/S11159-024-10089-3>
- 57.Huang, R. (2024). The Climate Impacts And Potential Benefits Of Services Export Growth In Developing Countries. Science Of The Total Environment, 913, 169775. <https://doi.org/10.1016/J.Scitotenv.2023.169775>
- 58.Imf Publications. (2026). Imf. <https://www.imf.org/en/Publications>

- 59.Jakubik, A., Keck, A., & Piermartini, R. (2023). Trade Policy Implications Of A Changing World: Tariffs And Import Market Power. *Imf Working Papers*, 2023(005). <https://doi.org/10.5089/9798400224324.001.A001>
- 60.Jamies, P. (2026). Demographics And The Transmission Of Oil Price Shocks: Evidence From The Euro Area.
- 61.Jiménez-Almazán, M., Uribe-Toril, J., & Ruiz-Real, J. L. (2020). International Trade And Sustainability: Bibliometric And Cluster Analysis. *Sustainability*, 12(17), 6816. <https://doi.org/10.3390/Su12176816>
- 62.Kaman, D. Ve Bozkurt, Y. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre: Geleceği Şekillendirecek Stratejiler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (83), 299- 316. <https://doi.org/10.51290/Dpusbe.1581194>
- 63.Kaman, G. S. (2024). Sorumlu Üretim Ve Tüketim Araştırmalarında Gıdaların Yeri. *Aydın Gastronomy*, 8(1), 247-263.
- 64.Kartal, C., Karaboğa, M. A. Ve Özdiş, Z. (2025). İş Yapma Kolaylığının İhracat Üzerine Etkisinin Oecd Ülkelerinde İncelenmesi.
- 65.Kartalkaya, E. Ve Küçüksaraç, B. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Bağlamında Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığına Yönelik Nitel Bir Araştırma: Kocaeli Üniversitesi Örneği. *Akdeniz Kadın Çalışmaları Ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 8(2), 548-571. <https://doi.org/10.33708/Ktc.1735245>
- 66.Ketboğa, M. (2025). Serbest Bölgelerin Uluslararası Ticaretteki Yeri Ve Bölgesel Kalkınmaya Katkısı: Malatya İçin Bir Fırsat Analizi.
- 67.Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı Ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi.
- 68.Kim, B. (2024). *Essays In International Trade And Macroeconomics*.
- 69.Klimczuk, A., Dowie, D. A., Kerla, M., Klimczuk-Kochańska, M., & Toczyski, P. (2024). Editorial: Towards 2030: Sustainable Development Goal 8: Decent Work And Economic Growth. A Sociological Perspective. *Frontiers In Sociology*, 9. <https://doi.org/10.3389/Fsoc.2024.1487233>
- 70.Koç, C. (2024). Su Kaynakları Yönetiminin Geleceği, Su Güvenliği Ve Ortaya Çıkan Sorunlar. *Doğal Afetler Ve Çevre Dergisi*, 10(1), 211-223. <https://doi.org/10.21324/Dacd.1359958>

71.Köse, S. K. (2025). Climate Change And Threatened Plant Species: A Bibliometric Analysis Of Endangered, Endemic, And Rare Plants. *Anatolian Journal Of Botany*, 9(2), 127-135. <https://doi.org/10.30616/Ajb.1669524>

72.Kurt, B. Ve Koçak, C. (2024). The Relationship Between The Budget Allocated To Health And The Density Of Health Workers And Communicable Diseases In The Context Of Sustainable Development Goals. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 19(3), 127-134. <https://doi.org/10.17517/Ksutfd.1383139>

73.Lee, S.-T., & Jung, S.-M. (2024). From Equality To Excellence: Exploring The Relationship Between Gender Equality Hr Policies And R&D Intensity. *Sustainability*, 16(15), 6394. <https://doi.org/10.3390/Su16156394>

74.Ma, F., Wang, H., Tzachor, A., Hidalgo, C. A., Schandl, H., Zhang, Y., Zhang, J., Chen, W.-Q., Zhao, Y., Zhu, Y.-G., & Fu, B. (2025). The Disparities And Development Trajectories Of Nations In Achieving The Sustainable Development Goals. *Nature Communications*, 16(1), 1107. <https://doi.org/10.1038/S41467-025-56076-6>

75.Mania, E., & Phi, M. H. (2026). Sustainable Economic Growth For Asean Developing Countries: The Role Of Export Diversification.

76.Mas Manchón, L., Fernández-Cavia, J., Estanyol, E., & Van Bergen, P. (2024). Differences Across Generations In The Perception Of The Ethical, Social, Environmental, And Labor Responsibilities Of The Most Reputed Spanish Organizations. *Profesional De La Información*, 2024, 33(3). <https://doi.org/10.3145/Epi.2024.0302>

77.Mikuła, A., Raczowska, M., & Utzig, M. (2024). Implementation Of Sustainable Development Goal 3: Good Health And Well-Being In European Union Countries In The Context Of The Covid-19 Pandemic. *Sustainability*, 16(18), 7921. <https://doi.org/10.3390/Su16187921>

78.Moretti, V., Corraini, N. R., Melo, E. L., Scherer, M. E. G., & Colmenero, J. C. (2024). Progress Towards The Sustainable Development Goal 14 (Life Below Water) In The Context Of Brazil: A Multicriteria Approach. *Sustainable Futures*, 8, 100410. <https://doi.org/10.1016/J.Sftr.2024.100410>

79.Mysiak, D., & Werner, J. (2025). An Ecologically Sustainable Approach To Solid-Phase Microextraction Techniques Using Deep Eutectic Solvents.

80.Newman, C., Rand, J., & Tarp, F. (2023). Imports, Supply Chains And Firm Productivity. World Development, 172, 106371. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2023.106371>

81.Oduncu, B. T. (2025). Sürdürülebilir Enerji Politikaları: Küresel Hedeflerden Yerel Uygulamalara Tr33 Bölgesi Üzerine Bir Analiz. Uluslararası Sosyal Siyasal Ve Mali Araştırmalar Dergisi, 5(1), 94-117. <https://doi.org/10.70101/Ussmad.1629125>

82.Oecd & European Union. (2025). Handbook On Extended Supply And Use Tables And Extended Input-Output Tables. Oecd Publishing. <https://doi.org/10.1787/E9fdcf85-En>

83.Oecd. (2022). Trade In Goods And Services. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/trade-in-goods-and-services.html>

84.Oecd. (2023a). Challenges To International Trade And The Global Economy: Recovery From Covid-19 And Russia's War Of Aggression Against Ukraine (Oecd Trade Policy Papers No. 265). <https://doi.org/10.1787/5c561274-En>

85.Oecd. (2023b). Interactions Between Goods And Services In International Trade: Implications For Customs Valuation And Rules Of Origin (Oecd Trade Policy Papers No. 274). <https://doi.org/10.1787/E4c86fdd-En>

86.Oecd. (2025a). Mind The Sdg Data Gaps: Insights From The Oecd Sdgs Hub (20. Bs., Oecd Policy Insights On Well-Being, Inclusion And Equal Opportunity) [Oecd Policy Insights On Well-Being, Inclusion And Equal Opportunity]. <https://doi.org/10.1787/9aff09e2-En>

87.Oecd. (2025b). Oecd Economic Outlook, Volume 2025 Issue 2: To Come (C. 2025). Oecd Publishing. <https://doi.org/10.1787/9f653ca1-En>

88.Oecd. (2025c, Mayıs 23). International Trade Statistics: Trends In First Quarter 2025. <https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2025/05/international-trade-statistics-trends-in-first-quarter-2025.html>

89.Oecd. (2025d, Ağustos 26). International Trade Statistics: Trends In Second Quarter 2025. <https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2025/08/international-trade-statistics-trends-in-second-quarter-2025.html>

90.Oecd. (2025e, Temmuz 9). Preserving Trade Competitiveness Amidst Increasing Global Fragmentation: Oecd Economic Surveys: Hollanda 2025.

91.https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-hollanda-2025_2dd1f4aa-En/full-report/preserving-trade-competitiveness-amidst-increasing-global-fragmentation_D7457f46.html

- 92.Oecd. (2026). The Organisation For Economic Co-Operation And Development. <https://www.oecd.org/en.html>
- 93.Oecd. (2026). Trade. <https://www.oecd.org/en/topics/trade.html>
- 94.Ojo Johnson Adelakun, O. O. O. (2025). Empirical Re-Investigation Into The Export-Led Growth Hypothesis (Elgh): Evidence From Eac And Sadc Economies.
- 95.Ozekicioglu, H., Topuz, H., Kazak, H., Kilic, C., & Akcan, A. T. (2025). Are Oecd Countries Converging In Export Diversification? Evidence From Panıc-Fourier Panel Unit Root Test. *Sustainability*, 17(2), 606. <https://doi.org/10.3390/su17020606>
- 96.Öncebe, Ş. Ve Akın, F. (2025). E7 Ülkelerinde Ekonomik İstikrarın Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: Panel Fourier Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi.
- 97.Özbek, S. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Bağlamında Türkiye'nin Dış Ticaret Performansı.
- 98.Öztürk, S. Ve İbik, T. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma, İklim Değişikliği Ve Ulaşım Sektöründe Co2 Emisyonu: Ege Bölgesi Örneği. *İzmir İktisat Dergisi*, 40(3), 790-813. <https://doi.org/10.24988/ije.1529702>
- 99.Pasquini, L., Taylor, A., Mcclure, A., Martel, P., Pretorius, L., Mubaya, C. P., & Mamombe, R. (2024). Pathways To Transformative Adaptation In Güneyern African Cities: A Criteria-Based Assessment In Harare And Durban. *Environmental Science & Policy*, 158, 103784. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2024.103784>
100. Pelit, İ. (2023). Türkiye'nin Ülke Gruplarına Göre İthalat Ve İhracatının Kümeleme Analizi İle İncelenmesi: 2013-2022 Dönemi.
101. Purvis, B., Mao, Y., & Robinson, D. (2019). Three Pillars Of Sustainability: In Search Of Conceptual Origins. *Sustainability Science*, 14(3), 681-695. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>
102. Raab, F., Böse, L., Klein, H., & Opferkuch, F. (2024). Steam Storage Rankine Cycle For Unutilized Applications In Distributed High-Temperature Waste Heat Recovery. *Energies*, 17(4), 920. <https://doi.org/10.3390/en17040920>
103. Rajendrakumar, S., Mavhaire, D., Shimly, S., Rahut, D. B., Tharanidevi, N., Ramachandran, V. S., & Timilsina, R. R. (2025). Drivers And Barriers Towards Achieving Sdg 6 On Clean Water And Sanitation For All-An Indian Perspective. *World Development Sustainability*, 7, 100228. <https://doi.org/10.1016/j.wds.2025.100228>
104. Roca-Campos, E., Carbonell-Sevilla, S., Canal-Barbany, J. M.,

Barrachina-Sauri, M., Gurbés-Peco, S., Giner-Gota, E., & Flecha, R. (2025). Co-Creating

105. Educational Action To Protect Children After Dana Floods İn İspanya. *Sustainability*, 17(4), 1542. <https://doi.org/10.3390/Su17041542>

106. Sağlam, A., Önden, A. Ve Eker, M. (2025). Girişimcilerin E-İhracat Eğilimleri: Engeller Ve Çözüm Önerileri. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 113-140. <https://doi.org/10.29157/Etusbed.1542511>

107. Sahin, M. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 8: İnsana

108. Yakışır İş'in Bibliyometrik Bir Analizi . *Turkuaz Uluslararası Sosyo-EkonomikStratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 62-85.

<https://doi.org/10.70506/Eisrdergi.1592534>

109. Samsuddin, N. S., Salleh, H. S., Talaat, W. I. A. W., & Saputra, J. (2024). The Role Of Traditional Knowledge Due To Climate Change Adaptation And Economic Wellbeing İn Island Communities: A Case Study Of Terengganu, Malaysia. *Sustainability*, 16(10), 4218. <https://doi.org/10.3390/Su16104218>

110. Sezer, Ş. Ve Önder, K. (2024). Türkiye'nin Seçilmiş Sektör Ve Ülkelerle Endüstri İçi Ticaretinin Analizi. *Anadolu İktisat Ve İşletme Dergisi*, 8(1), 1-16. <https://doi.org/10.59293/Anadoluiid.1451174>

111. Skočajić, I., Pavković, V., Krstić, J., Kostić-Stanković, M., Vlastelica, T., & Rajić, T. (2024). Urban Tourism Appeal: The Effectiveness Of Communication Channels And Multimedia Formats İn Creating Tourists' Expectations. *Sustainability*, 16(11), 4552. <https://doi.org/10.3390/Su16114552>

112. Stephens, T. K., & Dzikunu, S. (2024). The Role Of Cross-Border Unitisation İn Advancing Un Sdg 16 (Peace, Justice And Strong Institutions) And Sdg 9 (Industry, Innovation And Infrastructure). *İçinde Energy Law And The Sustainable Development Goals*. Routledge.

113. Sudsawasd, S., Charoensedtasin, T., & Pholpirul, P. (2020). Does İnternational Trade Enable A Country To Achieve Sustainable Development Goals? Empirical Findings From Two Research Methodologies. *International Journal Of Sustainable Development & World Ecology*, 27(5), 405-418. <https://doi.org/10.1080/13504509.2019.1709913>

114. Suluk, S. (2025). Deepening Inequality And Sustainable Development İn Turkey. *Current Perspectives İn Social Sciences*, 29(1), 108
119. <https://doi.org/10.53487/Atasobed.1473173>

115. Sun, Y., Zhu, Y., Li, C., & Wang, K. (2025). Will Green Credit Affect The Cash Flow Of Heavily Polluting Enterprises? Sustainability, 17(1), 311. <https://doi.org/10.3390/Su17010311>
116. Suna, S. Ve Gündüz, M. A. (2025). Ar-Ge Ve İnovasyonun İhracat Performansına Etkisi: Konya Tarım Makineleri Sektörü Örneği. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi, 15(4), 2329-2360. <https://doi.org/10.30783/Nevsosbilen.1724559>
117. Suo, Y., Li, C., Tang, L., & Huang, L. (2024). Exploring Aam Acceptance In Tourism: Environmental Consciousness's Influence On Hedonic Motivation And Intention To Use. Sustainability, 16(8), 3324. <https://doi.org/10.3390/Su16083324>
118. Süklüm, N., Eke, İ. Ve Filiz, A. (2024). İhracat Yapan İşletmelerin Finansman Kaynaklarının Tespiti Makina İmalat Sektöründe Bir Uygulama. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(2), 654-673. <https://doi.org/10.32709/Akusosbil.1159144>
119. T.C. Ticaret Bakanlığı. (2018). Gümrük Rehberi: Ticari İşlemler. <https://gumrukrehberi.gov.tr/kategori/ticari-islemler>
120. T.C. Ticaret Bakanlığı. (2023). İthalat. <https://ticaret.gov.tr/ithalat>
121. T.C. Ticaret Bakanlığı. (2024). Ticaret Politikası Savunma Araçları. <https://ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari>
122. T.C. Ticaret Bakanlığı. (2026a). İthalat Rejimi Kararı, İlave Gümrük Vergisi Kararı Ve İthalat Tebliğleri. <https://ticaret.gov.tr/ithalat/ithalat-mevzuati/ithalat-rejimi-karari-igv-karari-ve-ithalat-tebligleri/1-ithalat-rejimi-kararilar-sayisi3350karar-metni-ve-tablolar-konsolide-edilmis-olup-gunceldir>
123. Takım, A. Ve Çökerdenoğlu, M. (2025). Yönetişim Göstergeleriyle Dış Ticaret Arasındaki İlişki: Oecd Ülkeleri Örneği. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34(2), 1632-1651. <https://doi.org/10.35379/Cusosbil.1660494>
124. Tcmb. (2026). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. <https://www.tcmb.gov.tr/>
125. Tončev, P., Tomašević, V., Raut, J., & Latinović, L. (2025). Management Of Sustainable Development Goals As Indicators Of Ecological

Awareness: An Insight Through The 2030 Agenda. Sustainability, 17(21), 9520. <https://doi.org/10.3390/Su17219520>

126. Turan, M. F., Yavuz, A. Ve Yiğit, S. (2025). 11. Kalkınma Planı (2019-

127. 2023) Ve 12. Kalkınma Planının (2024-2028) Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Ska) Çerçevesinde Analizi. Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi, 8(1), 1-31.

<https://doi.org/10.54993/Syad.1555710>

128. Tutak, E. (2025). Geleceğin Güvenliğinde Denizler: Ülkelerin Denizlere Erişimi İle Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki

129. İlişkinin Açıklanması. Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi, (48), 279-294. <https://doi.org/10.18092/Ulikidince.1649491>

130. Tük. (2026). Veri Portalı. <https://veriportali.tuik.gov.tr>

131. Türkiye’de Birleşmiş Milletler. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>

132. Türkiye’deki Son Beş Yıllık Dış Ticaretin Ülke Gruplarına Göre İncelenmesi

133. Görünümü. (2024). <https://e-scar.com/index.php/pub/article/view/37/32>

134. Ufacık, O. E. (2024). Sürdürülebilir Kentleşme Üzerine Bir Araştırma. Kent Akademisi, 17(Sürdürülebilir İnsani Kalkınma Ve Kent), 17-29. <https://doi.org/10.35674/Kent.1507784>

135. Uğan, Ç. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamındaki Sağlık Hedeflerinin Değerlendirmesi: Türkiye Ve Örnek Ülke Karşılaştırması.

136. Un Trade And Development (Unctad). (2026). Home. <https://unctad.org/>

137. Varnalı, T. (2024). Kamu Harcamalarında Oecd Ülkeleri Ve Türkiye. Turkish Business Journal, 5(9), 52-81. <https://doi.org/10.51727/Tbj.1489103>

138. Vurdu, S. A. (2025). Türkiye Dış Ticaretinin İthalat Bileşenleri Açısından İncelenmesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Dergisi, 3(5), 131-146. <https://doi.org/10.62101/iticudisticaretdergisi.1694801>

139. Wang, G., & Zhao, B. (2025). Research Hotspots And Trends In Sustainable Development Goals. Environmental And Sustainability Indicators, 26,

100722. <https://doi.org/10.1016/j.indic.2025.100722>

140. Wen, T., & Ha, H.-Y. (2024). Do Economic And Social Satisfaction Matter Equally In Sustainable Business? Hotel Membership Types And Sales Promotions. *Sustainability*, 16(7), 2813. <https://doi.org/10.3390/su16072813>

141. Williams, M. A., Wang, X., Mchenry, M. T., & Robinson, A. M. (2024). Avustralyan Geotourism Discovery Platform: A Sustainable And User-Friendly Platform For Accessible Exploration Of Geosites, Geotrails, Cultural, And Mining Heritage Sites. *Sustainability*, 16(13), 5482. <https://doi.org/10.3390/su16135482>

142. World Trade Organization. (2026, Mayıs 12). Global Trade. <https://www.wto.org/index.htm>

143. World Trade Report 2024-Trade And Inclusiveness: How To Make Trade Work For All. (2024).

144. World Trade Statistical Review 2023. (2023).

145. Wto. (2023). World Trade Report 2023: Re-Globalization For A Secure, Inclusive And Sustainable Future.

146. Wto. (2025). Global Trade Outlook And Statistics.

147. Xu, X., Huang, Y., Hu, B., Li, C., & Gong, K. (2024). Identifying Key Barriers To Green Transition Development In China's Express Industry Based On The Fuzzy Dematel Method.

148. Yalçın, A. (2022). Sustainable Development Goals In The 21st Century: As Structural Examination Of The Social Studies Course Curriculum In Turkey. *Harran Education Journal*. <https://doi.org/10.22596/hej.1103130>

149. Yan, Z., Ma, E., Liao, L., & Yang, Y. (2025). Research On The Development Logic And Sustainable Transformation Path Of Suburban Villages From The Perspective Of Relational Turn: A Case Study Of Panlongling Village.

150. Yapraklı, S. Ve Kanca Kervan, F. (2024). Teknoloji Yoğunluğuna Göre İhracatı Etkileyen Temel Inovasyon Göstergeleri: Türkiye İçin Zaman Serisi Analizlerine Dayalı Bir Uygulama. *Ekoist: Journal Of Econometrics And Statistics*, 0(41), 133-150. <https://doi.org/10.26650/ekoist.2024.41.1548638>

151. Yıldız, T. (2025). Yenilenebilir Ve Döngüsel Ekonominin Türkiye Dış Ticaret Potansiyeline Etkisi.

152. Yurdakul, F. Ve Onat, İ. (2026). Türkiye İhracatının Gcpu Endeksi, Reel Döviz Kuru Ve Sanayi Üretim Endeksine Tepkisi: Asimetrik Bir Analiz. *Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 349-377.

<https://doi.org/10.30784/Epfad.1868400>

153. Zhou, S., Chen, C. M., Shen, C., Liu, H., Liang, J., Zhou, L., Qu, H., & Chen,

154. X. (2024). Impact Of Covid-19 Pandemic On A World-Wide Private Ophthalmic Practice. *Heliyon*, 10(4). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.E25841>

155. Zreik, M. (2024). Synergizing Trade And Sustainability: Advancing Sdg 14 Through International Trade Dynamics. *Marine Development*, 2(1), 13. <https://doi.org/10.1007/S44312-024-00025-2>

